

בני ישראל יגודו

עידן ישמע

ירושלים

הבולוצה

מזל טוב

לכבוד
שמחת נישואין של
הרב אברהם חיים אלימלך
גראס שליט"א
עב"ג
הכלה הבתולה המהוללה
תחי'
יום ד' פרשת בהעלותך
י"ג סיון שנת תשמ"ו לפ"ק
ירושלים עיה"ק תובכ"א

קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה

ס פ ר

נשואי ישראל כהלכתה

על הלכות חופה וחתונה

בו יבואר מעלת כבוד קדושת חתן וכלה ושמחתם, ועניני
הנחת חתן ביום חופתו, וכל דיני ומנהגי חופה וקידושין
וברכת אירוסין ונשואין, ושבע ברכות.

מלוקט מהשלחן ערוך ושלחן העזר והמפרשים ומהרב
ספרי קודש ומצדיקי עולם, קדושי עליון כשמש וירח
וכוכבים, יחד מבחיקים ומזחירים.

ובעזר זך שוכן מעונה איום ונורא, יצא זה הספר לאורה
למזכרת ומנחת ש"י משמחת נשואין של

הרב אברהם חיים אלימלך גראס שליט"א

בן כ"ק אדמו"ר הגה"צ

מרון ר' שלום יהודה גראס שליט"א

אבדק"ק האלמין יע"א

עב"ג תחי'

יצא לאור ע"י

מכון להוצאת ספרי יהודה וישראל

בנשיאות מרון הגה"צ שליט"א

פה ברוקלין נ"י שנת תשמ"ז לפ"ק

ומשוש חתן על כלה ושיש עליך אלהיך

בעזה"ת

ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה להשתתף בשמחת
כ"ק אדמו"ר הגה"צ שליט"א בנישואי בנו היקר המו"מ בתוי"ש

ומוכתר בכל מדה נכונה חוב"ט

הרב אברהם חיים אלימלך שליט"א

עב"ג הכלה הכתולה המהוללה כלילת המעלות והמדות

מרת גיטל תחי

בת הרה"ח המפואר, יפה פרי תואר, איש החסד ורב פעלים לתורה
ולתעודה, שמו משבחים ומפארים בנש"ק שלשלת היוחסין כש"ת

מוהר"ר קלמן לייב לופטיג שליט"א

ענכי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

והנה ידענו שבין תכריך כתביו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
נמצא כת"י בדיני ומנהגי חופה וקידושין — וברכת אירוסין
ונשואין ושבע ברכות וכל המסתעף לזה, אשר עודנו בכתובים ולא
ראה עדיין אור הדפוס, חשבנו לנכון להדפיסו בעתו ובזמנו לרגל
שמחת הנשואין, אי לזאת לקחנו הורמנא ורשותא מכ"ק אדמו"ר
שליט"א, ונגשנו אל המלאכה לסדרו בסדר נאה ונכון למען ירוץ
הקורא בו, ותקוותינו חזקה ובטוחה שכל רואיו יאשרוהו ויהללוהו
כי טוב הוא.

ונסיים בברכה לכ"ק רבינו שליט"א יהא רעוא, מן קדם
אבוהון רבשמיא, רבון עלם ועלמיא, שהזיווג יעלה יפה יפה, ועדי
עד יהי' הבנין, וכישראל תבנה בית נאמן, וחדו סגי ייתי, ונהורא לה
ימטי, וברכאן דנפישין בפרקי דקידושין, ויזכו לראות המשכת
השושילתא דדהבא, לעטרת תפארת האבהן עילאין וקדישין,
וישמע בבית זה קול ששון וקול שמחה ועי"ז יושפע שפע ברכה
והצלחה לכל המשתתפים ולכל בית ישראל להתברך בכל מילי
דמיטב, ולעורר עת דודים בבנין ציון וירושלים בבגצ"א

הנהלת המכון

הקדמה והתנצלות

ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהליך

אחד היה יהיה חוה, יוצר העליונים ובורא התחתונים. אש דת נצח ינחילנו, יי ארונינו מה אדיר שם|אלהינו, וגם אנן מה נענין אבתרן מי יסאר גדל פאר מלכנו, וכמה מעלות טובות למקום עלינו, אשר יש מאין בראנו יוצרינו, ומבטן ומהריון ומלידה יקדשנו, ולשמונת ימים חתם בריתו בבשרינו, ולשלישים יום צונו לפדות נפשנו, ובן שלש שנים לבית הספר יהדריכנו, ובקדושת האותיות ונקדוטיהם להרגיל שפתנו, ובן חמש שנים במקרא לעטרנו, ובפרשת קרבנות לחנך תורת אלהינו, ובן עשר שנים במשנה ללמדנו, ובן שלש עשרה שנה במצות לזרזנו, ובאות תפילין להכתירנו, ובן חמש עשרה שנה בגמרא לחכמנו, ובן שמונה עשרה לחופה כרת תורתנו, לשמור אות ברית קדש אשר בו חתמנו, ולהתקדש בקדושת מלכנו, ולהמשיך נשמות קדושות לתולדותנו, וכדי לכבות אש היצר הבוזר כנחלת בוערת. אסר לנו העריות, והחיר לנו הנשואות בעתים הקבועות, לפרות ולרבות בבנים ובנות, באופן שנתקדש עצמנו במותרות, וזוכין להבין הנגלות ולהשיג הנסתרות, בכח שמירת היסוד וקדושת הברית, הנצטווה מפי אל המערכות, המהפך העונות לזכיות, בכח התשובה מעומק הלב וז"ב בכיות, וזוכין לכל הברכות והצלחות בגשמית ורוחניות.

ולפי שענינים הללו בכל ספרי הקדש מפוזרות, אשר צדיקי עולם סללו דרך ישרה ומהוללת, ומעת אשר נתחבר הספר הקדוש חופת חתנים אין איש מאסף אותם להיותם ביחד נסדרות, ומקום הניחו לי ליגרוד גודרות. ע"כ באתי אני הצעיר והדל בעינים כהוז, ובידים רפות וברכים כושלות, ללקוט ולאסוף פרחי שושנה כהולכי נמושות, ישנות גם חדשות, להיות למזכרת לי וליוצאי חלצי ה' עליהם יחיו לרורי דורות, איך שיתנהג חתן. הדרכה נפשית והכנה רוחנית בהנהגות ישרות ועצות נפלאות לקראת יום החופה החחונה והחיים. זה ושער לה' צדיקים יבואו בו — אם השער הוא לה', כדבעי, אז יש אפשרות ותקוה שצדיקים יבואו בו. כל מצוה שבתורה צריכה הכנה. „שלושים יום קודם החג דורשים בהלכות החג" — ואם חג הנמשך שבוע ימים צריך הכנה של שלושים יום, על אחת כמה וכמה הנישואין הנמשכים בע"ה לכל החיים. ומה רבים החיובים, המצוות והשעבודים ההדדיים המוטלים על בני הזוג, ואיך אפשר לגשת לחופה בלי הכנה ראויה, נוספת על לימוד ההלכות ביו"ד.

בברכת נישואין אומרים, „אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד". והגר"א מבאר הלשון במשלי (יד, א), „חכמת נשים בנתה ביתה" — ש„בית" הוא דבר של קיימא. וכל בניית בית צריך תכנון והכנה, כמו שאמרנו רבותינו (בראשית רבה, א') „בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין אינו בונה מדעת עצמו, אלא זיפתראות

ופינקסאות יש לו לדעת האיך עושה חדרים, האיך עושה פשפשיץ (כניסות)". כל שכן גנין נשגב הנועד לכל החיים בדאי יש להכינו בהקפדה יתירה ומתוך אחריות גדולה. באמת כל חתן רוצה לדעת סדר הישר בהנהגת יום חופתו, ולא כל אחד יודע לעיין ולחפש בשו"ע ובפוסקים ראשונים ואחרונים וספרים שונים שמבארים כל הלכות אלו, לכן סידרנו בע"ה סדר התנהגות ביום החופה בסידור נאה, קיצור נמרץ, ולשון קל, מלוקט משו"ע ואחרונים, ובפרט מספר שלחן העזר, מהגאון הגדול מטשאפ זצ"ל, ומשאר ספרי המנהגים, להקל על החתנים שילמדו בו קודם חתונתם, ויחזרו על הקונטרס כמה פעמים עד שיהיה חרוט בזכרונם כל ענין למעשה.

מובן מאליו שהספר הזה סידרנו רק להאיר עיני החתנים בהנהגת יום חופתם, היינו מנהגיו, ברכת אירוסין ונשואין ושבע ברכות, כי כמעט בלתי אפשרי לחתן ללמוד כל הלכה בשרשה בשו"ע ופוסקים. גם לא באנו להכריע בדבר שיש בו מחלוקת, וכן לא העתקנו כל עניני מציאות שאפשר להוליד בעת החופה, רק העתקנו דברים פשוטים וברורים השייכים בכל חופה ונשואין, ולכן כל דבר שיש בו פלוגתא ושאלה אפילו במנהגים ישאלו להמסור קידושין או לאיזה מורה הוראה הבקי בזה.

מ פ ת ח

פרק א — ענף א

ז ..... 1. זיווג מן השמים

ענף ב

ח ..... 2. זיווגו של אדם

ענף ג

ח ..... 2* קשר של קיימא

פרק ב

י ..... 3. תפלה לזכות לזיווג נאה — מבעל של"ה הק'

יב ..... 4. תפלה יפה לזכות לזיווג נאה מבעל פלא יועץ

פרק ג

יג ..... 5. לא לאחר זמן הנשואין

פרק ד

יד ..... 6. זמר לחתן בשבת שקודם החתונה

פרק ה

טו ..... 7. טהרת המקוה לחתן ביום חופתו

טז ..... 8. עיקר: הירודי שעם הטבילה

טז ..... 9. מצות עשה של וידי, ומצות עשה של חשובה

יז ..... 10. תפלת אנא השם

יז ..... 11. תפלה לאשה ביום כניסתה לחופה

יח ..... 12. תפלה קודם טבילת מצוה

יט ..... 13. תפלה שטוב לאומרה תמיד

כ ..... 14. תפלה לחתן ביום הנשואין (מבעל פלא יועץ)

כא ..... 15. ברכת שהחיינו

פרק ו

כא ..... 16. עניני תענית ונוסח עננו

פרק ז — ענף א

כב ..... 17. יום החתונה וסדר הכנה להחופה

כג ..... 18. צדקה

כג ..... 19. להומין עניים לסעודתו, ולעשות צדקה וחסד

כג ..... 20. מנהגי חתן קודם החופה

כד ..... 21. שיתוף עוה"ז ועוה"ב בנשואין

כד ..... 22. דברים שצריך להכין קודם החופה

כד ..... 23. שכירת מקום החופה

כה ..... 24. לבישת הקיטל

כה ..... 25. אפר מקלה

כה ..... 26. התרת הקשרים

כו ..... 27. פריסת סודר (בארעקין)

כו ..... 28. יציאה לחופה

כו ..... 29. סדר החופה

כו ..... 30. ברכת אירוסין

ענף ב

- כו ..... 31. סדר והכנה להחופה
כו ..... 32. מצות קידושין (אירוסין)

ענף ג

- כו ..... 33. ענין הנשואין (חופה)

ענף ד

- כו ..... 34. הכנה להחופה
כו ..... 35. ברכת הבנים
כח ..... 36. ברכה להחתן
כח ..... 37. ברכה להכלה
לא ..... 38. תפלה לפני החופה ושבע ברכות
לא ..... 39. עוד תפלה לפני החופה (מבעל ה"חיד"א)
לא ..... 40. יציאה להחופה

פרק ח

- לג ..... 41. סדר הקדושין והחופה
לג ..... 42. כוננות לקדושין
לג ..... 43. ברכת אירוסין
לד ..... 44. מעשה הקדושין
לד ..... 45. הקראת נוסח הכתובה
לה ..... 46. ברכות הנשואין
לו ..... 47. שבירת הכוס

פרק ט

- לו ..... 48. הסדר אחר החופה
לו ..... 49. הבאה לבית החתן (חרר היחוד)

פרק י

- לו ..... 50. סדר ברכת המזון בסעודת חתן וכלה

פרק יא

- נ ..... 51. גודל שכר הנהנה מסעודת מצוה

פרק יב

- נא ..... 52. הלכות אירוסין ונשואין
נב ..... 53. סדר ברכת אירוסין ונשואין
נג ..... 54. סדר הקידושין
נד ..... 55. דיני ברכת המזון בבית חתן בו' ימי המשתה

פרק יג

- נה ..... 56. פנינים נבחרים — עצות ישרות שיתנהג האדם בתוך ביתו

פרק יד

- נו ..... 57. טעמים למנהגי ישראל שבתנאים, חופה וחתונה

פרק טו

- סז ..... 58. סיפורים מצדיקים בענין זיווגים מן השמים

פרק טז

- עו ..... 59. נוסח שטר כתובה לבתולה

נשואי ישראל כהלכותה

על הלכות חופה וחתונה

פרק א — ענף א

זיווג מן השמים

ישמחו האבות ויתעלסו הבנים, במתנת אלהים הניתן להם משמים, כדגרסינן בפרק קמא דסוטה אמר רבי יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני, וכן איתא במסכת מועד קטן דף י"ח מן התורה מן הנביאים מן הכתובים מה' אשה לאיש.

מן התורה דכתיב מה' יצא הדבר, וכתיב היא האשה אשר הוכיח ה'.

מן הנביאים דכתיב ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא.

מן הכתובים דכתיב בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. ועם כל זאת לא ימוע עצמו

מלבקש רחמים שמה יגרום החטא ויתנו לו כפי מעשיו.

וז"ל בעל מנורת המאור כשם שמתפלל האדם לאלהיו שיכין לו כל צרכיו וינצלהו מכל

צרה כך הוא טוב להתחנן לאלהיו שיזמין לו אשה טובה בכשרות ובשלום, כדאיתא בפרק קמא

דברכות דף ה' על זאת* יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא כו' אמר רבי חנינא זו אשה שנאמר

מצא אשה² מצא טוב.

(א) ולכן במערבא כי הוה נסיב איניש אחת הוה אמרי מצא או מוצא, היינו שרמזו בזה שהרבה תלוי בחפלה, או פי' מצא כו' היינו שהבחינו בזה אם הוא זוג ראשון [כמו דכתיב מוציא אסירים בכושרות, אמרו ז"ל בכי ושירות. כאן בזוג ראשון כאן בזוג שני. פירוש, מה שאמרו קשה לזווגן הוא בזוג שני. רע כי האדם כשבא פעם אחת לעולם הזה והוא חרש ואז באה בת זוגו עמו כנודע. והנה כשבא הזמן הראוי לישא אשה אז מזדמנת לו בת זוגו בלי שום טורח כלל ועיקר. אמנם אם חטא והוצרך להתגלגל עבורו והוא מאותם שכתוב בהם ויצאה אשתו עמו. שמגלגלים גם לבת זוגו פעם אחרת בעבורו. הנה אדם כזה כאשר יבא לישא אשה לא תזדמן לו בת זוגו אליו אלא על ידי צער גדול וקטטות ומריבות שיש עליו קטרוגים, וזה נקרא זוג שני. ע"כ ש"ע האר"י ז"ל. ובספר המדות בסעיף חיתון אות ז' השידוך שדוברים אעפ"י שאינו נגמר השידוך בעצמו גם זה מן השמים והשידוך לחד עושה רושם בו ובה. ובספר שיחות מוהר"ן אות קכ"ג האריך בענין שיש הרבה מיני זיווגים: ויש שנגמרו בדיבור; ויש במחשבה; ויש בהתקשרות התנאים לחד; ויש בנשואין איזה שנים ואחר כך פוטר אותה בגט כדיוותה. ע"ש בר"ק יונעם לך] ואז אפילו אם תהיה מדה כלענה מוכרחת להשתנות לטוב כדכתיב מצא אשה כו', ואם הוא זוג שני אז ומצא אני כו' זה דאיתא בזוג שני שאין מזווגין לו לאדם אלא לפי מעשיו היינו שאין שולט בה שום השתנות רק כמדתו מרדין לו.

(ב) מצא קאי על האיש שמצא לו אשה טובה, ראוי לשמוח בה כאילו מצא מציאה, מה שאין כן אשה רעה שאינה מציאה לו, לכן אמר שלמה המלך ע"ה ומצא אני מר ממות את האשה המיוחדת להיות מושלת עליו. כדאיתא כל שאשחתי מושלת עליו, צועק ואינו נענה. ודמו „האשה" בגמטריא איש, שהוא במקום איש. וסיים באשה טובה מצא טוב, כשהיא אשה והוא איש, כמו שכתוב והוא ימשל בך, והיינו טוב, כמו שכתוב לא טוב היות האדם לבדו, עכ"ל מהרש"א ז"ל.

ענף ב

זיווגו של אדם

- (א) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת (משלי י"ט י"ד).
 (ב) ארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין ואומרין בת פלוני לפלוני (סוטה דף ב' ע"א).
 (ג) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם (פסחים מ"ט).
 (ד) כל אשה שהיא צנועה בכיתה זוכה להיות לה בנים שראויין להיות כהנים גדולים.
 (ה) לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. בפרד"א פי"ב ר' יהודה אומר אל תקרי כנגדו אלא לנגדו אם זכה תהיה לו עזר ואם לאו לנגדו להלחם וכו' ריב"ק אומר מה עשה הקב"ה נתן שמו ביניהם י"ה אם הולכים בדרכי ושומרים מצותי הרי שמי נתן ביניהם ומציל אותן מכל צרה ואם לאו הדיני נוטל את שמי מביניהם והם נעשים אש והאש אוכלת אש.
 (ו) עיין באור החיים הקדוש פרשת קדושים אל תחלל את בתך להזנותה וגו' ח"ל: פירוש יצו הא"ל למי שיש לו בת שלא ינהג בה מנהג חולין להראותה לפני כל ולהתנאות לפניהם אלא כבודה בת מלך פנימה והגם שיתכוין בה להנאת זיווגה כי בת יפה ונעימה היא ותשא להראוי לה עם כל זאת יצו הא"ל כי חילול הוא לה. והיוצא מזה הוא להזנותה ולא להשיאה כי יבער בה אש הטבעי ותחלל כבודה ולא זו בלבד אלא שתהיה סיבה להבעיר אש בלב רואה וחומד ותזנה הארץ ולבסוף ומלאה הארץ זימה ונמצא עון הרשע תלוי בצוארו.

ענף ג

קשר של קיימא

הדרכה לזכות שיהיה הזיווג קשר של קיימא, והבית שיבנו שיהיה לשם ולתפארת, ולא ימוט ח"ו כהרבה בתים בזמנינו שבעוה"ד מתפוררים, והרבקים נפודים והילדים מתברדין ומוצאין מקום מנוחתם ב„פאוסטער-האום" רח"ל.
 ומן הנכון להעתיק כאן לשון מכתב מאחד ממאורי התורה ברודינו שמברר ומלבן סיבת ריבוי הגירושין בעוה"ר בזמן הזה:

נשאלתי מה היא סיבת ריבוי הגירושין בזמן הזה במדה כזו אשר לא נראה ולא נשמעה מימות עולם.

ידוע תדע כי הרבה ביליתי לחקור ולדרוש עד לעומקן של דברים ובאתי להחלטה כי סיבת הגורמות הן ד' אבות נזיקין, ולכל אחד ל"ט תולדות. כמוכן שבמכתב אי אפשר להאריך בפרטי פרטות על כן יהיו דברינו ראשי פרקים, תן לחכם כמותו ויחכם עוד:

א) סיבה ראשונה, הגישה לזיווג קבלה צורה חדשה בדורינו. לפנים זאת בישראל האבות דאגו לזיווגי ילדיהן כמו שאמרו חז"ל (קידושין סוף"א) שחובת האב להשיא אשה לננו. הם עשו כל הנצרך לצורך הזיווג: כגון להבחין מצב הבריאות; מה מעמד הבחור בחכמת התורה ואם יראתו קודמת לחכמתו; איכות מדותיו וכהנה וכו'.

כמו כן התענינו אם רוח הבחור והבתולה מתאים שיוכלו לסדר אורח חייהם בכל המצבים, הן בריוח וח"ו בצמצום. ואם דעותיהם מכוונות בדרך הנהגת הבית וחינוך בניהם ברוח ישראל סבא. ואחרי שזכו למצוא את המתאים ביותר לבנם או לבתם התקשרו בקשר (שידוכין בתקווה להשי"ת שזה יהיה קשר של קיימא ובנין עדי עד.

ודרך זה האיר לן מרן רשכבה"ג החתם סופר בספרו תורת משה (פרשת חיי שרה) ולפיכך האריכה תורה בזיווג של יצחק, להראות הכרחיות המתנינות בענין שידוכין. ומובן שהורים שהגיעו לימי בינה יודעין להעריך מצב ורצינות ענין שידוכין שהוא קובע גורלן של ילדיהן החביב להן מכל, ובדרך זה הצליחו ועשו פרי נאה בימי קדם.

בדורינו, בעוה"ר נתחלפה המטבע, אין ההורים הקובעים השידוך, אלא לכל היוזם המה המסכימים, פעם ברצון ופעם בעל כרחם יענו אמן. הקובעים בשידוכין כיום, הם הילדים בעצמן, אשר כאפרוחים שלא נפתחו עיניהם יוצאין על פני חוצות לחזר אחר זיווגן שקורין „אויסגיין“. עצם הגישה הזאת אין רוח חכמים נוחה הימנה, כי היא נוגדת רוח התורה, ולפעמים נוגעת ביסוד היסודות של קדושת ישראל. וכבר אמרו: „סתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה“ ואין בדרך זה ברכה והצלחה ברוח ישראל סבא, וכבוד ה' הסתר דבר ודי למי שרוצה לראות האמת.

ב) לפעמים ההורים לבדם המה אבות המזיקין בשלום בניהם, פעם קודם השידוך ופעם לאחריו:

לפני השידוך: האב מדמה בנפשו שלפי ערכו הרם לבזיון יחשב אם ישיא בתו לסוחר פשוט, או בחור העוסק במסחר או במלאכה קלה ונקיה, ועל כן אינו מתחשב בדעת ורצון בתו, שלפעמים הוא לבד חניך אותה לזה, ואפילו בלא כוונה, רק מכיוון שלא השריש בביתו האוירה שלמען חיי תורה אמיתיים כדאי להסתפק בצמצום הכרחי, רק רצים אחרי כל הנאות העולם הזה ואפילו בתכלית ההידור ומסתפקים בזה שנותנים צדקה, או שקונים „עטרה“ גדולה וכדומה, ממילא נשרש בהבת צורת חיים של מצות אנשים מלומדה ותרצה חתן שיוכל לספק לה חיי תענוגים ולא חיי עולם, „... ברשות התורה“, אפילו שלא תביע מחשבתה בפה אבל בלבה רוצה זאת. אבל מפני הכבוד המדומה, שיאמרו הבריות פלוני לקח חתן — דבר נפלא ביותר — לא יתחשב בזה שבתו תהיה אומללה כל חייה — אם יחיו ביחד — וכמובן שבעלה האברך החשוב בתורה ויראת שמים לא יהיה קץ ליגונו, חוץ מזה שכל עתידו, שהיה יכול לעלות במדרגות התורה ויראת שמים כבר אבוד עם שידוך כזה. וכמובן שברוב המקרים

הללו יבוא לידי פירוד ע"י מריבות ולפעמים גם קטטות ובויונות. וכן לא חושבים מלכתחלה שצדד הלא מחושב הזה יכול להביא לעולם „יתומים חיים“ אומללים לכל חייהם. אחר השידוך: חז"ל כבר הגדירו ענין שידוכים כדבר הכרוך בכני ושירה, וכמובן שכל שידוך — אפילו הכי טוב ומתאים — מתגלים קשיי הבנה בין הזוג עד שמתרגלים ומבינים אחד את זולתו, וצריכים לגשת לענין זה במתינות יתירה והבנה מרובה ומציאותית, ולא לרצות להיות צודק אלא מה שטוב ומועיל, ולא יתחשבו עם הכבוד המרומה, כי מדה זו רבים חללים הפילה, וכל שכן, חלילה וחלילה להסית את בני הזוג אחד כנגד השני. ואם ההורים אינם נגדר זה שיוכלו לסדר הדבר באופן הטוב והמועיל שיפנו להבקיאים בזה ואפילו בשכר, ולא להשהות הדבר כי בנפשם הוא.

ג) חינוך: חיים אנו במדינות החפשויות ברמת חיים גבוה מאוד. והילדים מקטנותם ראים שחל מסתובב בעיקרו מסביב לחיי תענוגים, ממילא לא יכולים להבין שיש משהו — חיי תורה אמיתיים — שלמענו צריכים להיות מוכנים להסתפק במועט וההכרחי ביותר. וזוהי הסיבה שהגם שבני הישיבות מתרבים בכל זאת רוח התורה האמיתי — רהיינו מדת ההסתפקות בההכרחי ביותר — מתמעט. וכן לא מחנכים את הצעירים והצעירות המתבגרים, שחיי אישות עיקר המכוון בדבר היא הנקודה הפנימית ולא החיצונית, אחרת התיים אין לו כל תוכן וטעם, ולבעלי נפש די ברמזו זה.

ד) חברותא: חז"ל כבר הגדירו: „או חברותא או מיתותא“, וזה מדובר בחברותא טובה לתורה, מצות ומעשים טובים, מדות טובות, לעזור אחד לשני. וח"ו להפך, חברותא שאינה הגונה, לא די שאינה מביאה להתעלות אלא עוד גורמת ברוב המקרים לשאול ואברון. והחברותא בעצמה היא המיתותא רח"ל. וקשה לפרט עד היכן הדברים מגיעים מחברים או חברות שאינם הוגנים, ולא בית אחר נהרס מהחברים והחברות מסוג הזה. וזה המשך ישיר מהחינוך הלא נכון בהשפעת השפע והפשע הכרוך בזה. והטוב והמועיל לקיים עצת חז"ל: עקור רגלך מבית חברך.

בטוח אני כי אבות וילדים שיתנו לב לדברים הנ"ל, יראו פרי טוב בעמלם ויחיו ימיהם עם זיווגיהם עד זקנה ושיבה דשנים ורעננים על מי מנוחות.

פרק ב

— א —

תפלה לזכות לזיווג נאה

התפלה הזאת יסדה בעל השל"ה הקדוש והובאה גם כן בספר חופת חתנים לניקש על כת זוג הגונה והשלך על השם יהבך הוא יכלכלך.

בתחלה יאמר מזמור אשא עיני כולו והכוונה בו:

שיר למעלות (הצדיק שהוא יסוד ומכון לזווג שהוא מלכות אומר) אשא עיני (שהם נצח והוד אשא אותם) אל ההרים (שהם גדולה גבורה תפארת) מאין יבוא עזרי (פידוש מהפלא העליון שהוא כתר הנקרא אין, לפי שכלול תלת: א' כתר; י' חכמה; ך' בינה יבא עזרי הוא העליון) עזרי מעם ה' (מצד תולדות הנשמות בזווג יעקב עם רחל ר"א אעשה לו עזר כנגדו) עושה וגו':

יהי רצון מלפניך יי אורא אבותי שתמציא לי

ברחמיך הרבים ובחסדיך הגדולים את זיווגי הראוי לי " בזמני לבר צרכי ותקנתי זיווג הנזון הראוי להוליד מנרע צדיקים ואנשי אמת ויראת חמא כמו שהמצאת זיווגי לאדם הראשון ויצחק ויעקב ומשה כל אחד ואחד זיווגו בעתו ובזמנו ואותה אשה שתמציא לי לזיווגי תהא אשה מוכת אשה נאה במעשיה ונאה במראיה בעלת מעשים מוכים בעלת חן אשה משפלת ויראת אלהים, ורודפת צדק וגומלת חסד, לא יהא בה שום שמץ פסול ומום ופגם ולא תהא כעמנית ורננית רק תהא בעלת ענוה ונמיכות רוח, בריאה ובעלת פה ואל יעקב אכזריות הבריות ושונאים ותחבולותיהם ומזעזעותיהם לעקב את בת זוגי ההוננת לי, ויקוים בי מקרא שכתוב לא יניח שכב הרשע על גורל הצדיקים, ומקרא שכתוב אשתך כגפן פוריה בירפתי ביתך, בניך כשתי לי ותים סביב לשלחנך, כי אתה הוא המושב יחידים ביתה מוציא אמירים בפושרות, יהיו לרצון אמרי פי ותגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי, ואני תפילתי לך יי עת רצון אלהים ברוב חסדיך ענני באמת ישעך:

(א) במדרס הק' להרמ"ק ז"ל בשער היכלות כתב בשם הזוהר הק' פרשת פקודי רף דנ"ה שיש כמה אלפים ממונים על קיום העולם ונקראין מאזנים שהם עומדים לשקול כל זכר ונקיבה הראוים להתייחד זה עם זה ואף על פי שלפעמים מכריע כף האיש מן האשה או להיפוך עם כל זאת הם הם המייחדים. וזה שכתוב בתולדים ס"ב במאזנים לעלות שעולים יחד כו' ע"ש. יבין המעיין שאין הרבר הוזה כפשוטו, אך ההכרעה הוא לפי המדות שלהם ברוחניות כי הגוף הוא כלי לקבל בתוכו פנימיות המדות ורוחניותם (בית מאיר).

— ב —

עוד תפלה לזכות לזיווג נאה

בספר בית תפלה (דף ע"א) מאת הגאון הקדוש בדורו החכם השלם והכולל מהור"ר אליעזר ב"ר יצחק פאפו וצוללה"ה בעהמ"ח ספר פלא יועץ ושאר תבורים:

ידוע מאמרס רז"ל שאמרו שמותר לארס אשה אפילו בתשעה באב שמא יקדמנו אחר ברחמיים. ובזהר הקדוש אמרו ע"פ מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות. בכי ושירות שלפעמים בא לו זיווג ע"י בכי מצד אחד ושירות מצד אחר. והו נמי מאמר רז"ל וקשה לזוג כקריעת י"ס ופירשו דהיינו בזיווג שני שצריך להיות דוחה נפש מפני נפש ועוד כי יש רעה חולה מד ממות אשה רעה. לכן טוב לגבר שיִקדים תפלה כפעם בפעם או לפחות בעת רצון בעשרת י"ת וכן מצאתי נוסח שתיוק מהר"א ז"ל ואני הוספתי בה דברים חו תוארה

רבונו של עולם בחסדך יצרת עולמך ובראת אדם ועשית לו עזר. וקדשתנו במצותך וציויתני לישא אשה ולהוליד בנים ברוך יוצר האדם שהכל ברא לכבודו. ואולם גדל צערי יראה ורעד יבוא בי כי חוששני לי פן יגרמו עונותי שתתזמן לי אשה רעה שאינה בת זוגי ואינה הוגנת לי. ופן יקדמני אחר ליקח את בת זוגי ויהיה צריך לדחות נפש מפני נפש ח"ו. ע"כ באתי בלב נשבר ונדכה להפל תחינתי לפניך אב הרחמן. יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותינו שתתמלא ברחמים עלי ותזמין לי את בת זוגי ההוגנת לי וראויה לי מששת ימי בראשית לאורך ימים ושנות חיים. ותהיה בת זוגי אשת חיל יראת ה' בעלת שכל בעלת מידות טובות בעלת מע"ט. ולא תהיה משכלה ועקרה ולא בעלת מום. אלא שלימה בכל ומוצלחת בכל באופן שאוכל לעבוד עבודתך עבודת הקדש בלי שום טרדה. ואל תקחני מן העולם הזה קודם זמני ואל תדיחני מפני שום אדם שבעולם. אל מלא רחמים מושיב יחידים ביתה ר' רחום חנון שומר תומך מציל ישר פודה (ר"ת רח"ש תמ"ט) עזרני ע"ד כבוד שמך. עשה למען רחמך הרבים ולמען אבותינו וכו' עשה למען שמך עשה למען ימינך וכו' חנני וענני ושמע תפילתי כי אתה שומע תפלת כל פה ברוך שומע תפלה יהיו לרצון זכו:

פרק ג

לא לאחר זמן נשואין

א. אחר שהוכיח השם את בת זוגך הזהר בקדושה וטהרה שלא תבוא תקלהא על ידיך, ולא תאחר ב זמן הנשואין ג על ידי סבת ממון וכיוצא. וכל הספרים מלאים מזה, ובראשם רבינו הרמ"א ז"ל באה"ע ז"ל:

א) כתב בעל מנורת המאור ז"ל ח"ל: זמן הבינוני לאיש שאינו שטוף ביצרו הוא בן י"ח וסמך לזה והוא אשה בבחוליה יקח מנין,, והוא". וכן איתא באבות בן ח"י לחופה, לפי שהוא בחור קדם שיתגבר עליו יצרו, שיהא טפה ראשונה שלו בנו בכורו בקדושה. ואם יאחר מומן זה יכבוש יצרו רמתין ער יתחיל זרעו. היינו, כשישא אשה ויהיה אז תחלת זרעו. וכן מצינו ביעקב אע"ה שנשא אשה בן פ"ד שנה ומעיד עליו הכתוב שהיה ראובן בכורו ודאשית אוננו כו', ועוד היה זרעו קרוש. וטוב לאדם שלא ישאא בין אירוסין לחופה כדי שלא יבא באמצע לידי הרהור. כדגרסינן בפסיקתא רב חיי כו' אבא אמר תחלת ממושכה מחלת לב, זה הנושא אשה ונטלה לאחר זמן. ועץ חיים תאוה באה, זה המאדם אשה ונטלה מיד.

ב) כדאיתא בפרק קמא דקדושין אמר רבה וכן חנא רבי ר' ישמעאל ער עשרים שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון שהגיע כ' שנה ולא נשא אומר הקב"ה תיפח עצמותיו. ויש לדקדק אומרו יושב כו' דמלת יושב אך למוחר. וגם למה מקלקל עצמותיו יותר משאר האיברים. וגם למה קטד הקב"ה כל כך באיחור המצוה הזאת, ער שאמרו בוזהר הקדוש שלא הכניסו לבן עזאי למתיכתא דרקיעא על שלא נשא אשה אף על פי שנפשו חשקה בתורה. אמנם נראה לפרש אומרו יושב הקב"ה ומצפה לאדם, כלומר, יושב הקב"ה בכסא רומים ועובר על פסע שארם עושה קדם כ' שנה, לפי שעד כ' שנה אין עונשים בבית דין של מעלה אבל בעבור העושים יקום מכסא דחמים אשר הוא יושב בה ועומר על כסא דין להענישו מכאן ולהבא. (וידוע שגם למעלה הולכין אחר הרוב ואין מענישין האדם כי אם כשהעונות מכדיעין ולכן אם היה נושא אשה היו מצטרפין גם זכותיו והיו המצות מכדיעין). עוד י"ל כמאמרם ז"ל אין בן דוד בא ער שיכלו כל הנשמות שבגוף. נמצא זה העוסק בפריה ורביה וממעט הנשמות שבגוף גורם לסילוק השכינה מן הגלות. וזה רומז אמרם ז"ל, עד כ' שנה יושב הקב"ה כו', כלומר, בעוד שאינו נושא אשה יושב השכינה בגלות ואומרת מתי ישא אשה כדי שיחמעטו הנשמות שבגוף. וכוזה מתיישוב טעם העונש הגדול במאחר המצוה הזאת, ולכן מקלל עצמותיו שהם חוזק הגוף מדה כנגד מדה בהיות הוא מאחר חוזק השכינה ומעלתה בצאתה מן הגלות ע"י הכשר הנשמות שבגוף שיש בידו לחטרם ולמהר חוזק השכינה הקדושה כיד"א (ממר' האיחמרי).

ג) בספר מדרש פנחס בשם הה"ק ר' פנחס ז"ל מקאריץ שדבר גדול הוא שלא לעכב החתונה מומן הכתוב בתנאים, כי השדוך הוא כמו בריאת העולם והוא הגליפה וכשמאחרין החתונה הוא מקלקל הגליפה (איו שרין שווער צו מאכין חתונה) ובתוך הזמן אין בו הקפדה.

זמן הנשואין. כאמרם ז"ל ער עשרים שנה כו' תיפח עצמותיו. מה שמקלל עצמותיו ולא גופו ודוחו כתוב בשם האריז"ל טעם הרבר כי האשה נלקחה מן הצלע, כמו שכתוב עצם מעצמי ומי שלא נשא אשה עצמותיו אבירים, ולזה אומר תיפח עצמותיו ולא דבר אחר. ומרש"א ז"ל כתב ח"ל: הקב"ה מצפה לאדם כו' כדאמרינן ביבמות כל שאינו מקיים פריה ורביה כאילו ממעט הימות ואמר תיפח עצמותיו לפי שג' שותפין יש באדם ומאכיו נגדאו העצמות כדאיתא במסכת נדה, וזה שאינו מקיים פריה ורביה וממעט הדמות מהעצמות, במדה זו תיפח עצמותיו, עכ"ל. ורבינו אליהו הכהן ז"ל כתב טעם הדבר, כידוע שעתה האשה הכסא והשם חסרים עד עת קץ, שאז יושלם השם והכסא, וזה תלוי במיעוט הנשמות שבגוף. ולכן זה המאחר לישא אשה בהיות יכולת בידו, הוא מטעם שמתירא אולי יפגע באשה רעה אשר הוא כרקב בעצמותיו, כמאמר המלך שלמה ע"ה וכרקב בעצמותיו מבישה, ונמצא שחושש לתועלת גופו ואינו חושש על השם והכסא שהוא חסר לעסוק בפריה ורביה ולקרב הגאולה, לכן מקלל עצמותיו בהיות שחם עליהם שלא יפגע באשה מבישה שהוא כרקב בעצמותיו ואינו חס על השכינה הקדושה להציאה מהגלות בהשלמת השם והכסא במהרה בימינו אמן (בית מאיר).

נשואי ישראל כהלכתה

ואם פסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהן לא יעגן כלתו משום זה, ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה, כי הממון שארס לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר, וכל העושה כן או מעגן עצמו להמתין מלישא אשה בשביל חמדת ממון עד שימצא אשה שתתן לו ממון אסור, ומקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעיני טוב ואז יצליחו ע"כ. וגם בעבור מזונות על שלחן חמיו לא יתקוטט על זה כי מחנת בשר דם מעוטה וחרפתם מרובה, אך ישליך על השם יהבו הזן ומפרנס לכל באי עולם, ואם כי הכל מסור בידו יתברך חייו וחיי אנשי ביתו מכל שכן מעט המזונות די סיפוקם בודאי יזמין להם השי"ת אם יכלו בדרכיו הטובים כמו שכתוב כי אין מחסור ליראיו. וכתוב ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב. אכ"ר.

ב. מה שכותבין בנוסח התנאים המגיד מראשית אחרית כו' הכוונה שמותפללין שההתקשרות יהיה מקושר עם למעלה ועל ידי כן יהיה שארית וקיום לאלה דברי התנאים ויהיה הזוג הזה כמו שהכריזו ברקיע כו' בת פלוני לפלוני ויהיה זה זוגו באמת [מטה"ז בשם ספר גבורי ישראל] במקום שעושי תנאים או איזה כריתת ברית השי"ת שם הוא (ספר המדות).

פרק ד

— א —

זמר לחתן בשבת שקודם החתונה

הטעם שמזמירין לחתן בשבת שקודם החתונה שקוראין אותו לעלות לתורה זמר אזור יחיד ומיוחד אל נדרש לבר לבב אשר שואל אך טוב אלקים לישראל [ונאמר לפניו שירה חדשה] הללויה וכו', לפי שהחתן נמחלו לו עונותיו והוא דומה כמלך. ואיחא בספרים שהחתן יש לו כח לשאול ולבקש מאת השי"ת, והקב"ה עונה לו ועושה בקשתו, כי הוא נקי מחטא כתינוק בן יומו, ומלך פורץ גדר לעשות לו דרך, יש לו רשות לעשות מה שלבו חפץ, ועל כן מזכירין לו שהשי"ת אחד יחיד ומיוחד, והוא נדרש לכל בר לבב אשר שואל ומבקש אך טוב לישראל כו' הללויה כי צריכים להודות לו יתברך על כל הטובות שגמלנו ויגמלנו לעד אמן (שלחן הקריאה).

(יצחק לשוח ד"ר רי"ד)

— ב —

(וזמר לכבוד החתן בשבת קודם חתונתו כשקורין אותו לעלות לתורה)

זה הזמר מקובל מקדמונים שנוהגים לומר לכבוד החתן בשבת קודם חתונתו לאחר שעלה לתורה ובירך ברכה האחרונה. העתקתי זה הזמר בשלימות כמו שמצאתיו במידורי ספרד הנכבדים. ולא ידלנו ולא יקרעו עוד ממנו נזדים. וגם לא יוסיפו עליו דברים זרים. ותוכן הזמר הזה הוא לחזק לב החתן שיבטח בהשם יתברך ולא יראג על אשר מתחיל להלך בעולם חדש שתולין רחיים על צוארו. ויסיים כמו שכתוב גל על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה. ולסימנא טבא נהגין הנשים לזרוק אז על החתן אנונים ומגדנות. השם דעואל בזמר הזה פירושו שהחתן ירע ויבין שיש אל אחד בשמים ובארץ. והשם עמנואל מורה שעמנו שורה שכינת אל יתברך שמו:

אָחַד יְחִיד וּפְיֻחַד אֵל
 נְדָרָשׁ לְכַבֵּר לְכַבֵּר אֲשֶׁר שׁוֹאֵל
 אֵד טוֹב אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל
 הוּא יִדְרָשׁ גַּם לָךְ דְּעִיָּאֵל
 דְּחֻק וְהַתְּחֻק בִּי עִמְנוּאֵל
 הַתְּרָאָה יִשׁוּרוֹן בִּי אֵין כְּאֵל
 נְאֻמָּן לָךְ לְמוֹשִׁיעַ וְגִזְאֵל
 חֲלָלִיָּה :

ענף א — פרק ה

טהרת המקוה לחתן ביום חופתו

א. מה טוב ומה נעים ביום הקדוש הזה הוא יום שנכנס לחופה להתקדש בקדושה יתירה. שיטבול החתן במקוה טהרה לרחוץ ולטהר ולהשליך מעליו כל זוהמתו ומחשבותיו והיהודיו אשר לא טובים.

- ב. וכתב החסיד בשער אהבה כי הטבילה הוא סיוע גדול לקניית הנשמה ודומה דבר זה אל החזרת הכלים בכבשן כדי שיטהרו ויתלבנו ובצאתם מן הכבשן הם חדשים.
- ג. גם האדם בהכנסו אל המקוה הוא כדי להכלל ולחזור הנשמה הפגומה והאיברים הפגומים למקום שיצאו ושם מתעלמים כעובר המתעלם בבטן אמו ובצאת האדם מן המקוה הרי נתקנו איבריו ונשמתו והרי הוא חדש ואין לחיצונים חלק בו.
- ד. וירגיש האדם בעצמו רוח חדשה מניצוץ הנשמה שחזרה אליו.
- ה. וכתב החסיד הרב בעל חסד לאברהם ז"ל הטעם למה אין טהרה אלא במים, הוא כי הטומאה הוא רוח כמו שכתוב ואת רוח הטומאה כו', והרוח אין בטבעו ליכנס אל תוך המים, וכשהוא נכנס במים נשלף ממנו מעט מעט, ולכן אמרו חז"ל שצריך שיכנס כל גופו במים, ואם ישאר החוצה אפילו ראש שער אחד מגופו לא נטהר, כי משם נאזות כל הטומאה וחזרת לשרות בגוף. ויתודה בתוך המקוה בדמע, כי הוא עזר להועיל לו לסלק החיצונים מעליו כמו שכתוב סורו ממנו כו', ולפיכך אם עודנו עומד במקוה כי בא להעבירם על ידי הטבילה, אם גם יתן את קולו בבכי הרשעה כולה כעשן תכלה [ויכוון גם כן בטבילתו, לשם תשובה, כחרטה לשעבר, ועזיבה בהווה, וקבלה אלהבא. ולשם קדושה ולטהרה. להמשיך על עצמו שפע טהרה וקדושה ממרום ממקוה העליונה], וילך לחופה בגילה ורעדה וידווגו דודים יחד בקדושה וטהרה, וכל מעשיהם וכוונתם ליוצרים ואז אל שדי יהיה בעזרתם ומברכתו יתברכו עדי עד אמן סלה ועד (חופת חתנים).

עיקר הטהרה: הידוי שעם הטבילה

- ו. כתב בסדור אור לישרים (כתר נהורא) ז"ל: וכן כשהולך החתן ביום חתנתו קודם החופה שאז מחילת עונות להנושא אשה יאמר עמו וידוי זה.
- ז. קודם שנכנס לטבול במקוה יאמר זה:
- הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של וידוי ומצות עשה של תשובה כמו שכתוב דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא והתודו את חטאתם אשר עשו.
- ח. ויאמר מעומק הלב:
- אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ה' בחטאים ועונות ופשעים הרבה מאד, גדול עוני מנשוא, עצמו פשעי מספר, בושתי וגם נכלמתי (אם זוכר יפרש חטאיו באיזה יום, באיזה שעה ובאיזה מקום חטא, ויאמר) הרי נתמתי ובושתי ממעשי הרעים ולעולם אין אני חוזר לעשות כדבר הזה, והריני כגר שנתגייר וכקטן שנולד, אנא בשם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך, למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, וככתוב בתורתך כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' טהרתו, ברוך שם כבוד מלכותו

לעולם ועד, אמר ר' עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אניכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה זמים קרא ימים.

אלהינו ואלהי אבותינו תבוא לפניך תפלתנו כו' אבל אנחנו ואבותינו חטאנו, אשמני כו', מה נאמר לפניך יושב מרום כו', אתה יודע רזי עולם כו', ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתכפר לנו על כל חטאתינו ותמחול לנו על כל עונותינו ותסלח לנו על כל פשעינו.

ט. ויאמר בכוונה

יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שאם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך וזגמתי בארבע אותיות הקדושים של שמך הוי"ה ובארבע אותיות של שמך אדני"י ונתחייבתי בדין הצדק סקילה שריפה הרג וחנק, הרי אני מקבל עלי ארבע מיתות סקילה שריפה הרג וחנק. והריני כאילו נסקלתי ונשרפתי ונהרגתי ונתנקתי בבית דין הגדול שבירושלים על דבר כבוד שמך, ואתה ה' ברחמך הרבים תשוב ותייחד כל האותיות של שמותיך היקרים, ויאיר ברצונך בכל העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה ואל יהי מונע, והרי עתה אני מקבל עלי כל ארבע מיתות בית דין לכפר על כל עונותי שחטאתי ושעויתי ושפשעתי מנעורי עד היום הזה, ולחקן כל העולמות שפגמתי בהם, וכאילו הייתי טובל עצמי בנהר דינור, והריני כגר שנחגייר וכקטן שנולד דמי. אנא בכח כו', ויהי נועם וגו'.

— י —

(עניני תפלה בספר חופת חתנים תפלה הגונה לאשה ביום כניסתה לחופה בשם המתבר ערות ביהוסף על הש"ס, וזה נוסחה):

אלהים מושיב יחידים ביתה:

ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, וכן יי אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם, ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ:

אתה הוא יי אלהים האל הנדוד הנבור והנורא אתה עשית את השמים ואת הארץ, אתה הוא יוצר האדם ונפתת בו רוח ונשמה,

ובראת איש ואשה ורשמת בהם שמה הקדוש יוד באיש והא באשה. למען דעת ולמד אותם לאמר וכו' שכינה ביניהם לכן אני האשה הנצבת לפניך היום. " האלהים אלהים קדושים המוכנת ומזומנת בקדושה ובמדרה כדת משה וישראל עבדיך. ליכנס לחופה עם החתן בעלי הנני מפלת תפלה ותחנונים לפני כסא כבודך בעת ובעונה הזאת שאתה מחל לי ולבעלי על כל עונותינו ותמאלינו ואשמותינו כפתיוב מצא אשה מצא טוב ופק רצון מני ועונותינו [וי] מתפקדן על ידי תשובת ומעשים טובים וחופה :

— יא —

(זאת התפלה טוב לאומרה גם כן ביום הקודם לטבילת מצוה כמובן מענינה)

יהי רצון מלפניך " אלהינו שתשרה שכנתך ביני ובין בעלי ותשיחד עלינו שמה הקדוש יוד הא ותכניס בלבנו רוח מחרה וקדושה. ותרחיק ממני כל מהשבות והרהורים רעים ותתן לנו נפש זכה וברך ביני ובין בעלי ולא נתן עינינו אנהנו שנינו בשום אדם בעולם כי אם עיני פבעלי ועיני בעלי כי ויהיה בעיני כאילו אין אדם טוב ויפה ובעל חן בעולם כמו בעלי פדבר שנאמר שמעי בת וראי ותמי אונגה ושכחי עמך ובית אביך. ונאמר כי היא אדוניך והשתחוי לו וכן יהיה בעיני בעלי כאילו אין אשה יפה ובעלת חן והננה בעולם פמותי. ויהיו כל מחשבותי כי ולא בשום ברה אחרת בעולם פדבר שנאמר יפית ממני אדם הוצק חן פשפחותיה ונאמר ויהאו תלדך יפיד ונאמר על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו :

ויהי רצון מלפניך " האלהים שהיה זיווגנו [וי] עולה יפה, זיווג הגון של אהבה ואהבה ושלוש ורעות, זיווג קשר פדת משה ויהודית, זיווג הגון של יראת שמים ויראת חסא, זיווג של פנים הגונים, צדיקים והמיסים וישרים, זיווג של זרע של קיימא, זיווג של פרכה פדבר שנאמר " וברנו יברך יברך את בית ישראל, זיווג שיקים כי תדבר שנאמר אשתך כגפן פוריה פירפתי ביהך פניך פשתילי ותים סביב לשלחנה זיווג שהיא שמח כי בעלי יותר סבל המכות שיש לו בעולם פדבר שנאמר בית והן נחלת אבות ומני אשה משפלת, זיווג שלא יהא ביני ובין בעלי לעולם לא פעם ולא רונו ולא תחרות ולא קנאה אלא אהבה ואהבה שלום ורעות וענה ורוח נמוכה ומבלגות, זיווג של אהבה צדקה וגמילות

חסדים ועשית טובה לבְּרִיּוֹת. זיווג של זרע של קַיִמָא פְּרִיא וְטוֹב שְׁלֵא יִהְיֶה בוּ וְלֹא בְּשׁוּם אֶחָד מֵאַבְרָיו שׁוּם גִּזְק וְלֹא חֶסְרוֹן לֹא פָּנַע וְלֹא נָגַע וְלֹא מַחְלָה וְלֹא מְדוּה וְלֹא כְּאֵב וְלֹא צַעַר וְלֹא רַפְיוֹן וְלֹא בְּשָׁרוֹן וְלֹא יַחְסַר טוֹב כֹּל יְמֵי חַיָּו. זיווג שְׁתַּמְשִׁיךְ עֲלֵינוּ בְּנִשְׁמוֹתֵינוּ וְרוּחַנוּ וְנַפְשֵׁנוּ וְנוֹפְנוּ קְדוּשָׁה וְטַהֲרָה בְּמַחְשָׁבָה וְדַבּוּר וּמַעֲשֵׂה פְּיָהוּדִים פְּשָׁרִים. זיווג שֶׁל דִּין יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים. זיווג שֶׁל הַצְּלָחָה וּבְרָכָה, בְּרָכוֹת שְׁמַיִם מֵעַד בְּרָכוֹת תְּהוֹם רִבְעֵת תַּחַת בְּרָכוֹת שָׁדַיִם וְרַחֵם. זיווג שֶׁל זֶרַע קְדוּשָׁה וְטַהוֹר טוֹב וְנִפְהָ מְתוּקָן וּמְקוּפָּל, וּבְכֵן לְשֵׁם יְהוּד קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנֵתִיהָ בְּדַחִילוּ וְרַחִימוּ לְיִחְדָּא שֵׁם יוֹד הָא בְּשֵׁם נְאוּ הָא הֲרַנִּי מוֹכֶנֶת וּמוֹזְמֶנֶת לַעֲשׂוֹת סְבִילָה בְּדַת מִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהִים שְׁמַהֲרָנוּ וּתְקַדְּשֵׁנוּ בְּקְדוּשַׁתְךָ וְתַשְׁפִּיעַ עֲלֵינוּ רוּחַ טַהֲרָה וְקְדוּשָׁה מֵאַתָּה וְתַתְּרַצָּה בְּנוּ וּבְמַעֲשֵׂינוּ וְתוֹנְפוּנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ תְּמִיד כֹּל יְמֵי חַיָּנוּ וְתַתְּרַךְ אוֹתָנוּ סְבִרְכוּתֶיךָ, כִּי אַתָּה הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת בְּרוּךְ וּמְבוֹרָךְ תְּמִיד בְּרוּךְ יי לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

❦❧❦

— יב —

(א"ה זאת התפלה גם כן נראה שטוב לאומרה תמיד):

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵנוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שֶׁתִּשְׁמֹר וְתַתְּצוֹר וְתַנְטוֹר תְּמִיד אֶת בְּעַלֵּי מִכָּל גִּזְק וּמִכָּל רָע וּמִכָּל חוֹלֵי וְתַתֵּן לָנוּ חַיִּים טוֹבִים, חַיִּים אַרוּכִים, חַיִּים שֶׁל עוֹשֵׁר וְכַבוֹד. וְתַתֵּן לָנוּ זֶרַע שֶׁל קַיִמָא וּבְנִים וּבָנוִים הַגּוֹנִים וְצַדִּיקִים וְתַטַּע בְּיַגְיָנוּ תְּמִיד אֲהַבָה וְאַחֻה שְׁלוֹם וְרַעוּת וְתַקְּמַע אֲהַבְתִּי בְּלֵב בְּעַלֵּי שְׁלֵא יִחְשׁוּב בְּשׁוּם אִשָּׁה בְּעוֹלָם זוֹלָתִי וְתַטַּע בְּלִבֵּנוּ אֲהַבְתָּה וּרְאַתָּה לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ וּלְעִבְדָּךָ בְּלִבְךָ שְׁלֵם פְּיָהוּדִים בְּשָׁרִים וּלְעֲשׂוֹת צְדָקָה וְחֶסֶד עִם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְתַתְּרַךְ אֶת בְּעַלֵּי בְרָכָה שֶׁגַּמָּה בְּרוּב עוֹז וְשְׁלוֹם, בְּדַבְּרֵי שְׁנֵאמַר יְבָרְכֶךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ, יֵאָר יי פְּנֵי אֱלֹהֵי וְיַחְנֶךָ, יִשָּׂא יי פְּנֵינוּ אֵלֶיךָ וְיִשֵּׁם לָךְ שְׁלוֹם, וְנֵאמַר יי יִשְׁמְרֶךָ וְיַחְנֶךָ וְיִתֵּיב וְיִשָּׂא בְּאֲרָץ אָמֵן וְכֵן יְהִי רְצוֹן:

❦❧❦

—יג—

תפלה לחתן ליום הנשואין מבעל "פלא יועץ"

מה טוב המנהג שהחתן כיום חופתו טובל במקוה טהרה. לשם תשובה ולקבל השפעת קרושה וטהרה, וקודם לכתו לטבול, כה יאמר:

רבונו של עולם, הריני בא לפניך בשמחה רבה להודות לך על שהייתני וקיימתני והנעתני לזמן הזה, וזכיתני לשא אשה כדי לקים מצנת פריה ורבייה. ושמתח לפי ויגל כבודי על אשר הודעתני על ידי עבדך חכמי ישראל שהנשוא אשה מוחלין לו צוונותיו. הנה כי כן הריני מתחרט חרטה גמורה על כל מה שעשיתי נגד רצונך הטוב ועל כל מה שקצרתני בעבודתך. ואני רוצה קלב שלם ובנפש חפצה לשוב בתשובה שלמה לפניך ולעבדך באמת תמיד כל הימים עבודה שלמה כדת מה לעשות. והריני מוכן לטבול גופי במקנה טהרה לשם תשובה וכדי לקנות קדשה וטהרה לעבור את בוראי בקדשה ובטהרה.

ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלי. ותעלה עלי כאלו פונתי בכל הפגנות הרצויות לכן. וכשם שאני מטהר גופי הקרוין מחמר למטה, פן תטהר נפשי רוחי ונשמתתי מכל סיג חלאת וטמאת זהמת צוונותי. הרב כפסני מעוני ומחטאתי טהרני. ותשפיע על נפשי רוחי ונשמתתי שפע קדשה וטהרה. לעבדך באמת כל הימים עבודה שלמה עבודה תמה כדת מה לעשות. לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חרש בקרבי. השיבה לי ששון ישעך ורוח נריכה תסמכני. לשם יחוד קדשא ברין הוא ושכינתה. אני מוכן לקח אשה על ידי חפה וקדושין ושבע ברכות כדת משה וישראל. הפל כאשר לכל לעשות נחת רוח ליוצגנו. ולתקן הדברים אשר שרשן למעלה במקום עליזן. ויהי נעם יי אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

ויהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתתן את האשה הבאה אל ביתי כרחל וכלאה. ותהיה לי האשה הזאת בסימנא טובא ומזלא טובא לאורך ימים ושנות חיים. ונגילה ונשמחה יחד בבנים ובנות ורב טוב לעבודתך וליראתך. ותמחר ותחיש לנאלנו ותבנה בית קדשנו ותקדשתנו. אז יפלא שחוק פינו ולשוננו רנה. כי ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול פלה. אל מלא רחמים יהמו נא רחמיך עלינו. שמת נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת. שמת תשמח רעים אהובים. צשה למען רחמיך הרבים ולמען אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב. יהי לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך. יי צורי וגואלי.

—יד—

לבישת הקיטל. השושבינים לובשים להחתן את הקיטל להזכירו יום המיתה וישוב אל ה' וירחמנו, גם מטעם שמוחלין לו עונותיו ע"ש הכתוב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, (ואם קשה לך להמתין על השושבינים תחלבש בעצמך) (שלה"ע, סימן ז, ס"א).

שהחיינו. יש הרבה פוסקים דסבירא להו שיש לברך ברכת שהחיינו בנשואי אשה, על כן טוב לכוון בברכת שהחיינו בעת לבישת בגד חדש לצאת גם על הקידושין (וגם לכוון להודות להשי"ת שהגיע ליום זה ברוב רחמיו וחסדיו) (שלה"ע, סימן ח, סק"ח).

—טו—

עניני תענית ונוסח עננו

א. אין מתענים בראש חודש, ולא בחנוכה ופורים, ובט"ו בשבט, ובט"ו באב, אבל בראש חודש ניסן וכל ימי החודש, וכן בראש חודש אב וימים שבין ראש חודש סיון עד שבועות, ובין יום הכפורים לסוכות ול"ג בעומר מתענין (חיי אדם).
 ב. נוסח עננו להתפלל החתן ביום הזה [ואם אינו משלים ידלג תיבות צום תענית] לשפוך שיחה ולדרוש סליחה ביום מחילת עונותיו. מיוסד ומתוקן על עצומו של יום. בין תבין את אשר לפניך יהי רצון לפני האל כיר"א:

ג.

עַנְנָנו אֲכִינוּ עֲנָנו בְּיוֹם (צוֹם הַתַּעֲנִית) הַזֶּה כִּי בָצַרְהָ גְדוֹלָה אֲנִי עַל
 כִּי מִה שֶׁחָטָאתִי וְשָׁעוֹתִי וְשִׁפְשָׁעוֹתִי פָּנִיחָ מִיּוֹם הַיּוֹתִי עַל הָאֲדָמָה
 עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְהִדְפַקְתִּי רַגְעָה עַל רַגְעָה. וְהִתְהַדַּרְתִּי עֲבִירָה חֲרִתִּיתִי.
 וְחִלַּקְתִּי אַחֲרֵי שְׂרִירוֹת לְכִי הִרְעֵ וְאַחֲרֵי רְאוֹת עֵינַי בְּרְאוֹת הָאֲמֹרוֹת.

ופנמתי בעינין עזאין נלפדתי במצודה רעה ופנמתי באות ברית קודש.
 מתבושש אני בחמאי ומכלם אני מצעותי ונחפר מפשעי. אף לא
 דתבעיסקה נתכונתי. ואתה בוחן לבות וכליות גלוי וידוע לפניה פי לא
 במרד ולא במעל לעשות פנגד פונתה. אלא יצרי דבע פתני ותוחחי
 נדר בעדי ולא אצא הכביר נחשתי. ועתה יי צור תקותי ותקות אמותי
 הנה שכתי אליה פבושת פנים פיום (צום התענית) הנה יום מחילת
 צעותי פי ימינה פשוטה קבל שבים. אנה יי כפר נא פיום הנה על
 כל מה שחטאתי ותשליך במצולות ים כל חטאתי הרב כפסני משוני
 ומחטאתי מדרני. רב מהור ברא לי אלהים ורח גטון חדש בקרבי.
 ותחזק פדק ביתי הרעועה ותקן פי אשר עותתי. ותעלה ותאר כל
 השמות שפנמתי בהם ויהיו למאורות כמשפט הראשון ותלקט פי אשר
 פורתי והן הנה מלופפות בי ותרחיקם מאתי ומנבולי. ולא יגעו בי ובנפשי
 ולא ילכו אותי לקבר לאמר אבינו אתה. ולא תאונה אלי רעה ונגע
 לא יקרב באחלי. ובכת שמך הגדול היוצא מפסוק חיל בלע ויקיאניו
 כאריה תשאנ לעיותם. ותוציא בלעם מפיהם ותשג תשיג ותציל תציל
 וישיב הכל לאיתנו הראשון ולא ידח ממני נדח. והאשה תפאה אל
 ביתי אשר הוכחת לבת זוגי יהי רצון מלפניך שיהא תזווג תזווג תזווג
 ומתקיים לכל אמות ואספה בלי עתי חס ושלום ניסוד הענין עיין בזה"ק
 פי ויקה) ולא אדחה מפני שום אדם שפעולם, אנה יי מלמה נפשי וגם עד
 זמנה ושיתה אלהים אל פעזבני עד מלאת ימי שנותי פרם שבעים שנה
 ויתקיים פי מקרא שפתוב פי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו קה
 אמן מלה. ואל תסתר פניה ממני הנה נא קרוב לשועתי פרם אליה אקרא
 אתה תענה. אדבר ואתה תשמע. פדבר שנאמר והיה פרם לקראו ואני
 אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. פי אתה יי העונה בעת צרה ושומע
 תפלת כל פה עמך ישראל ברחמים כו' וקודם עקירת תליו יאמר על
 חמא כמו בזה"כ.

(חופת חתנים)

יום החתונה וסדר הכנה להחופה

א. איתא במהר"ל דיום חתונה עדיף לגבי בחור מכל רגל, וכל כלי חדשים שיש לו יחזיק

לנישואין.

טעם שהחתן מתענה ביום חופתו. יש אומרים מפני דאיתא בירושלמי ובמדרש ג' מוחלין להם עונותיהם, מלך, נשיא וחתן. והווי לו כיום כפור שלו. ויש אומרים כדי שלא ישתכר ויבא ליד קידושי טעות. והרוקח כתב שמצא באגדה מה שמתענין החתנים עד לאחר הברכה משום דמצוה חביבה עליהם כדרך שעושין חסידיהם הראשונים שהיו מתענין על מצוה חביבה כגון לולב ושאר דברים, עכ"ל בסימן שנ"ג, עיי"ש. ויש נפקא מינה בין הטעמים לענין אי חתן יתענה בראש חודש. ולטעם הראשון משום דמוחלין לו עונותיו, אם כן לכאורה הנשיא ומלך נמי ביום שנחתמו היו מתענין, וצריך עיון.

צדקה: חיוב על החתן להרבות בצדקה ביום חופתו ביותר כמבואר במדרש תלפיות שהחתן דומה למלך, מה מלך פותח יד לצדקה אף החתן כן. (על כן יהיה בכיסך כסף מזומן כדי ליתן צדקה ביד רחבה) (סי' ר' סק"ה).

כתוב בזוהר הקדוש (בראשית י'): שבכל סעודה של שמחה רוצה המקטרג לקטרג, ואם רואה שבעל השמחה הקדים לעשות צדקה וחסד לעניים וגם הזמין עניים לסעודתו, אז המקטרג פורש עצמו משם, ואם לאו מקטרג ח"ו, וכתב שם החיד"א (בניצוצי אורות) שב' דברים צריך לעשות, לשלוח לעניים צנועים, וגם להיות עניים על שלחנו, הרי ענין הצדקה ביום חופתו הוא להמתיק המקטרגים ולעשות בזה הכנה על כל ימי חייו שישפיע הקב"ה שפע רב בכל מעשה ידיו במדה גדושה, על כן ראוי ביום החופה להיות וותרן ופורן גדול בנתינת הצדקה בנדיבת לבב כפי יכולתך, וגם בכל הסעודה תהיה וותרן וחתן בעין יפה ובסבר פנים יפות, ולא תהיה ח"ו רע עין, ולא ירע לבבך בתתן לו, ולא תקפיד אם לקח עני מנה אחת אפיים, ואפילו נשבר איזה כלי וכדומה, לא יבוא הקפדה וצרת עין בלבבך, כי אין עניות במקום עשירות ושמחה, ואז ימלא ה' השמחה בשלימות, ותקבל כל הבא לשמחתך בצהלת פנים, ותענה על ברכת מז"ט שלהם ברוכים תהיו ותזכו גם אתם לשמחות, למזן יריגישו שנהנת בביאתם והופעתם.

ב. מנהגי חתן קודם החופה

א. מה שנהגו לזרוק חטים לפני החתן והכלה (עין מהרי"ל ואבודרהם) י"ל ע"ש הכתוב (תהלים קמ"ז) השם גבולך שלום חלב חטים שביעך, וכמו שלמדו ז"ל מאן דהרואה חטים בחלום יראה שלום (ברכות נו, א) על כן זורקין חטים לרמוז על השלום שיתברכו בו מאדון השלום.

ב. וכשמוליכין החתן להכניסו לחופה אזי ב' שושבינין מוליכים אותו אחד מימין ואחד משמאל, כדאיתא בב"ר א"ר יודא בר סימון מיכאל וגבריאל היו שושביניו של אדם הראשון. והתשב"ץ כתב החתן דומה למלך מה מלך חייליו מקיפים אותו אף חתן שושבינים מקיפים אותו. ויש מקומות שנהגים שכל השייכים נושאים נרות הרבה לפניו ויש מקומות שרק השני

שושבינין נושאין כל אחד נר בידו. ובמס"מ כתב הטעם לשתי נרות, ראשה יש לה וי"ב אברים (בכורות מ"ה) ולאיש רמ"ח ובדבוק איש ואשה הם ת"ק. ב' פעמים נ"ר. ויש נושאין אבוקה. וב' פעמים נ"ר גימטריא פד"ו ורב"ו, סימן שיהיו פריץ ורביץ.

ג. השושבינין יהיו שני אנשים לאיש ושתי נשים לאשה כמנהג אבותינו הקדושים ולא איש ואשה אפילו אב ואם, וכן מבואר ברמ"א (יו"ד סי' שצ"א ס"ג) ובלבוש שם, ובפירוש השולחן (סי"ב שם ב'), ובשור"ת נובי"ק (יו"ד סימן ק') וזה מנהג קרמונים. ועיין משנה הלכות ח"ו (סימן רמ"ז) ואין לשנות, (וע"ע לקמן פרק י"ד).

ד. החתן נכנס תחילה לחופה ואחר כך הכלה. הטעם כמו באדם הראשון ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם. ובגמרא ברכות (סא, א) ויביאה, א"ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון ומכאן למדה תורה ררך ארץ שיחזיר גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו והנה מבואר דהביא האשה אצל האיש. וכן מצינו בקבלת התורה שלמדין משם דיני חתן וכלה שהקב"ה בא קודם. ועיין בספר אגרא דפרקא. לכן החתן נכנס תחילה ומביאין הכלה אליו, (וע"ע בזה לק' פי"ד).

ג. שיתוף עוה"ז ועוה"ב בנושאין

בוהר הקדוש פרשת פנחס כשעה שאדם יש לו שמחה ומשתף להקב"ה בשמחה שלו הקב"ה מודיע לאביו ולאמו בגן עדן השמחה ואייתא לן עימיה להאי שמחה. ומקובל מפי צדיקים שבשמחת נשואין באים נשמות אבותיהם מן העולם האמת עד ג' דורות למפרע הוא בכל ישראל ויש שבאין יותר ואפילו עד עשרה דורות, ומי שזוכה לזה באין עוד יותר.

ד. דברים שצריך להכין קודם החופה

א. צריך להכין לפני החופה כוס עם יין, וארבע אבוקות, וכוס זכוכית דק לשברו תחת החופה, ואפר לשום בראש החתן קודם החופה, ויהיה מוכן הקיטל (בגד לבן) ללבשו קודם החופה, ויהיה מוכן הכתובה, וטבעת הקידושין.
ב. המנהג להראות קודם החופה את הכתובה להרב המסדר קידושין, כי הרבה פעמים מצוי טעויות שנפסל על ידי זה הכתובה (שלה"ע סי' ר ס"ח סק"ז).

ה. שכירת מקום החופה

א. יש להקפיד לשכור מקום החופה (וכלונסאות ויריעות החופה) וחדר היחוד, בסכום כסף שיהיה שייך להחתן, כי עיקר החופה הוא יציאת הכלה מרשות האב לרשות הבעל, וכן כשנכנסין לחדר היחוד נחשב כאילו הביאה לביתו. לכן צריך להיות המקום ביתו של הבעל.

ותדע קודם החופה מקום חדר היחוד, ותראה שיהיה אפשר לסוגרו מבפנים, וגם שיהיה מקום צנוע שלא יוכלו להסתכל מבחוץ (עי' ביאור הגר"א, עזר מקדש רס"י נ"ה, ערה"ש אות ח"י, שלה"ע סי' ז' ס"ב סק"ו).

ב. סיפר הגאב"ד רעיה"ק ירושלים ת"ו מהרי"ח זוננפלד זצ"ל, כשהיה חופה בחצר ביתו ובית מדרשו של הגה"ק מהרי"ל דיסקין האברק"ק בריסק זצ"ל היה מקנה חצירו שהוא מקום החופה להחתן ולקח ממנו סכום מטבע בעד ההקנאה (שלה"ע סי' ז' ס"ב סק"ו).
ג. וכן ראיתי להגה"צ ר' דוד יונגרייז ז"ל הראב"ד דפיעה"ק ירושלים ת"ו, שהקפיד שהחתן יקנה את חדר היחוד בסכום כסף.

ו. לבישת הקיטל (בגד לבן)

השושבינים מלבישין להחתן את הקיטל להזכירו יום המיתה (שאו גם כן מלבישים אותו אחרים את הבגדים הלבנים), ויתעורר בתשובה וישוב אל ה' ורחמהו, וגם מטעם שמוחלים לו עונותיו, על שם הכתוב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (שלה"ע סי' ז' ס"א ועי' סידור יעב"ץ).

ז. אפר מקלה

קודם החופה מניחים אפר מקלה בראש החתן במקום הנחת התפילין, זכר לאבלות דכתיב לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר (ופרש"י בב"ב ס, ב) מכלל שהיו רגילין ליתן אפר במקום פאר, דהיינו תפילין, כדכתיב פארך חבוש עליך). והנותן האפר יאמר זאת בעת שימת האפר, והחתן יאמר פסוק זה אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. (בסידור היעב"ץ כתב, מי ידע שמא כמה לא הצליחו זיווגם בעוון שאינם שמים לב על ירושלים בעת שמחתם). (שלה"ע סי' ז' ס"א סקי"א).

ח. התרת הקשרים

א. קודם החופה מתיר החתן כל הקשרים שבבגדיו, מטעם דחיישינן לכשפים (ובגד שיש חשש שיפתח או שיפול, אפשר לחברו עם מחט סגור. קשר הכונע והשטריימל אין צריך להתיר) (שם סי' ז' סק"ב).

ב. המנהג קודם החופה מוסר החתן כל החפצים שיש לו בכיסו לאיש אחר, והולך אל החופה בכיס ריק (חוץ מטבעת הקידושין, ומטפתח האף אם צריך לו), והטעם כדי להזכיר לו יום המיתה דאין מלוין לו לאדם לא כסף וכו' (בהערות שבסוף שלה"ע בשם ס' ברכת אהרן).

ט. הינומא (פריסת סודר, באדעקין)

המנהג שחשובי העיר והמחותנים פורסין סודר על ראש הכלה ומברכין אותה בברכת אחותנו את היי לאלפי רבבה, ויש מקומות שהחתן גם כן מכסה עמהם (ומנהג ירושלים שהחתן פורס סודר על ראש הכלה, וכ"כ בערוה"ש סי' נ"ה סעיף ט"ז) ואחד הכיסוי זורקין מיין זרע שקוין האפע"ן וכדומה (שלה"ע סי' ז' ס"ב).

י. יציאה לחופה

השושבינין מוליכין את החתן תחלה לחופה בנרות רולקות, וכשיוצא מהבית יעקור מקודם דגל הימין, וכן מכריז השמש „מיט דעם רעכטן פוס“, והוא לזכרון כי מעכשיו יברוד לעצמו דרך הימין ולא השמאל ח"ו, וגם הוא לסימן טוב להגביר הימין על השמאל (שלה"ע סי' ז' ס"ד סק"ב).

יא. סדר החופה

- א. עושין החופה תחת כפת השמים לסימן טוב שיהיו ככוכבי השמים, ואיטור גדול להעמיד החופה בבית הכנסת, ואפילו בבית וחדר שתחת הגג אסור, והמנהג להעמיד בחצר בית הכנסת או ברחוב העיר או בחצר בית חתנות (שם סי' ז' ס"ב).
- ב. בבוא החתן תחת החופה מברכין את החתן בברכת ברוך הבא חתן דומה למלך. ומזמרין „מי אדיר על הכל מי ברוך על הכל מי גדול על הכל מי גדול על הכל הוא יברך את החתן ואת הכלה“.
- ג. בהיותך עומד תחת החופה ממש אז הוא עת רצון. וצריך אז לבקש במחשבה או בחשאי על כל הצטרכותיו בדמעות שליש. וידוע מספרי קבלה כי כל סדר החופה והיחוד וכל הדברים שבנשואין רומזים על יחוד קוב"ה ושכינתיה, ותתפלל שכבר נזכה לזה שתתיחד השכינה הקרושה עם רודה, ותקבל עליך מסירת נפש, ותתבונן כי לית אתר פנוי מניה ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, וגם תבקש עכשיו שתזכה להתנהג בקדושה וטהרה בכל הפרטים ואז טוב לך בזה ובבא, ובשעה שמסבבים הכלה ובכל סדר החופה תכוין בכללות שעל ידי זה יתוקן בעולמות העליונים מה שצריך להתקן, כי אין אנו יודעים עד מה.
- ד. אחד כך מביאין השושבינות את הכלה להחופה, וכשבאים קרוב להחופה מכריז המשמש „לקראת כלה“ והשושבינים ואנשים חשובים (כלי החתן) הולכים קצת ב' או ג' פסיעות לקראתם, וכשמתקרבים אליהם חוזרים לאחוריהם להחופה, וזה נקרא גם כן ללוות הכלה, והשושבינות מסבבין עם הכלה סביב להחתן שבעה פעמים (או ג' פעמים) כפי המנהג.

ה. וכשמסבבין מזמרין החרוז, „מי בן שיח שושן חוחים אהבת רייעים משוש דודים הוא
 בברך את החתן ואת הכלה“. ואחר הסיכוב מעמידין הכלה לימין החתן ושניהם יהיו פניהם
 לצד מזרח. כל העם עומדים אצל החופה ואסור לעשן אצל החופה (שלה"ע סי' ז' ס"ד וס"ה).

יב. ברכת אירוסין

המסדר קידושין נוטל כוס יין ומברך בורא פרי הגפן, וברכת אירוסין, ומדינא היה צריך
 החתן בעצמו לברכו, אבל כדי שלא לבייש את מי שאינו יכול לברך, נהגו שאחר מברך, או
 מטעם שהברכה נתקנה לברך על קדושתן של ישראל על כן אינו מוטל על החתן לברך, אבל
 המברך צריך לכיין להוציא את החתן והכלה, והם גם כן יכוונו לצאת ויענו אמן (שלה"ע סי' ח'
 ס"א סק"ד).

ענף ב

סדר והכנה להחופה

מצות קידושין (אירוסין)

א. כתב הרמב"ם (הל' אישות פ"א הלכה א"ב) ז"ל: כיון שניתנה תורה נצטוו ישראל
 שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואח"כ תהיה לו לאשה, שנאמר כי
 יקח איש אשה ובא אליה וליקוחין אלו הם הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום עכ"ל.
 ב. וכן כתב החינוך (מצוה תקנב) ז"ל: נצטוינו לקנות אשה באחת משלש דרכים קודם
 הנשואין, ודרכים אלו ביארו חכמים שהן בכסף או בשטר וכו', ועל זה נאמר „כי יקח איש
 אשה ובא אליה“. משרשי המצוה כדי שתחן האשה אל לבה לעולם שהיא קנויה לבעלה, וחתן
 לו יקר והוד, ואז יהיה שבתם וקימתם בשלום לעולם ויתקיים הישוב ברצון השם יתברך שחפץ
 בו וכו'. ועל כן נהגו לקדש בטבעת להיות בידה למזכרת. וכבר נהגו כל ישראל שהמקדש אומר:
 הרי את מקודשת לי בדבר זה [בטבעת זו] כדת משה וישראל, ונותנו לה בפני עדים.

ענף ג

ענין הנשואין (חופה)

א. תנן (כתובות מ"ח) לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין,
 ופירש"י כלומר שתכנס לחופה לשם נשואין שחאה מסורה לרשות הבעל, ע"כ.

- ב. מכמה פסוקים למדנו שאין האשה ניקנית להיות אשתו לגמרי על ידי אחר מחרכי הקדושין עד שישאנה ויכניסנה לביתו, שכן כתוב בעורכי המלחמה מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה, וכן חילק הכתוב בין נערה המאורסה לאשה בעולת בעל, וכן בנדירים וכו', שמע מינה דקדושין לחוד ונשואין לחוד (חופה חתנים סימן ו).
- ג. ולשון חופה נראה שהוא לשון כיסוי (מלשון מחופה), כלומר שהיא נכנסת לרשותו להיותה תחתיו והוא מחפה ומגין עליה דכתיב ופרשת כנפיך על אמתך, שפירש רש"י שהוא לשון נשואין (דרש"ה אה"ע ס"א ס"ק ב').
- ד. ובערוך השולחן (אה"ע"ו סימן נ"ה ס"ק ט"ו) כתב ח"ל ופירוש חופה הוא מלשון חופף עליו כל היום, והוא לשון כיסוי והבדל מאחרים.
- ה. דבר זה מעולם היה כן גם בזמן הנביאים כדכתיב והוא כחתן יוצא מחופתו, ונאמר וכלה מחופתה, ובוודאי שכן הנהיג משה רבינו את ישראל (פרה"ש שם ס"ק י"ד).
- ו. ומה היא חופה יש בזה שיטות, עיין באה"ע ריש סימן נ"ה וברמ"א שם, ומסיים הרמ"א ח"ל, והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסין יריעה פרוסה על גבי כלונסאות ומכניסין תחתיה החתן והכלה ברבים ומקדשה שם, ומברכין שם ברכות ארוסין ונשואין, ואח"כ מוליכים אותם לביתם ואוכלין ביחד במקום צנוע וזה החופה הנוהגת עכשיו עכ"ל.
- ז. היוצא לנו מכל הנ"ל אנו שנוהגים כדברי הרמ"א ויוצאים בזה ידי כל השיטות, על כן צריך כוונת קנין מן קודם החופה עד אחר היתוד, ומקודם צריך לכונן לקנותה מדין קדושין, והאשה נקנית בשלש דרכים בכסף ובשטר וכו', ונהגו כל ישראל לקדש בכסף, והוה על ידי נתינת הטבעת באמירת הרי את מקדשת וכו', ואז יש לה דין ארוסה, ואח"כ יכוין לקנותה בקנין חופה והבאתה לביתו, ואז נכנסת לרשות הבעל ויש לה דין נשואה לכל דבר.
- ח. ועיין בשולחן העזר (בהשמטות דף קכ"ח) שהגאון בעל מנחת חינוך ז"ל בעת שהיה מסדר קידושין היה נוהג להזהיר להחתן שיכוין לכוונת המצוה לצאת כל השיטות. ומלבד כוונת המצוה צריך גם כן כוונת קנין שיכוין לקנותה בכך, ויש להזהיר למסדרי קידושין שיזכירו להחתן שיכוין לקנותה, עכ"ל.

ענף ד

הכנה להחופה — ברכת הבנים

א. כתבנו לעיל שמנהג ישראל שהשושבינין לוקחין את החתן ומוליכין אותו אל החופה בתופים ובמחולות, טעם הדבר (בספר מטה"ח בשם ספר חומת אנך) משום דכתיב ק"ח א"ת

אהר"ן סופי תיבות חתן, שצריך ליקח אותו בדברים טובים ובשמחה גדולה. וכן שנינו במסכתא ברכות: אגרא דכלה דוחקא ואגרא דבי הילולי מילי.

ב. כשמביאין את החתן לחופה מזמרין: מי אדיר על הכל, מי ברוך על הכל, מי גדול על הכל, מי דגול על הכל, הוא יברך את החתן ואת הכלה.

ג. כשמביאין את הכלה לחופה מזמרין: מי בן שיח שושן חותים הוא יברך את החתן ואת הכלה.

ד. ברכת הבנים—מנהג ישראל שהאבות וקרובים ואנשי צורה מברכים החתן והכלה ומתפללים שזווגם יעלה יפה. וכל אחד יכול להוסיף ברכות לפי צחות לשונו. ויש קצת סמך לזה ולכמה מנהגי החתונה מזה"ק פרשת תרומה דף קס"ט במעשה דההוא רביא בריא דרב ספרא, וזה לשונו: אמר רבי יוסי ודאי הילולא איהו יומא דא לא גיפוק מהכא עד דיתעביד הילולא בכל אנשי מתא דא הוא הילולא דקוב"ה אתרעי ביה נטלו ליה לאנתתיה וביכו לה בכמה ברכאן עבדו דאבוה יתקן ביתא אחר לתודה כנישו כל אנשי מתא לההוא חדוותא וקראו לה כלה וחדי עמהן כל ההוא יומא ואיהו חדי עמהון במילי דאורייתא.

ו. ברכה להכלה

ה. ברכה להחתן

<p>(6) יְשִׁמְךָ אֱלֹהִים בְּאִפְרַיִם וּבְמִנְשֵׁה: (בראשית מט) וְאֵל שְׂרֵי יִבְרַךְ אוֹתְךָ וַיְבָרְךָ וְהָיִיתָ לְקַהֲלֵ עַמִּים: (בראשית כח)</p>	<p>(6) יְשִׁמְךָ אֱלֹהִים בְּאִפְרַיִם וּבְמִנְשֵׁה: (בראשית מט) (7) וְאֵל שְׂרֵי יִבְרַךְ אוֹתְךָ וַיְבָרְךָ וְהָיִיתָ לְקַהֲלֵ עַמִּים: (בראשית כח)</p>
<p>(8) אֲחֻתִּינוּ אַתְּ הִי יְאֻלְפֵי רַבְבָּה: (בראשית כד)</p>	<p>(8) מֵאֵל אֲבִיךָ תַעֲזֹרְךָ [בגמ' מות] וְאֵת שְׂדֵי יִבְרַכְךָ [ברומ' מו] בְּרִכּוֹת שָׁמַיִם מַעַל [ע"פ ח"י] בְּרִכּוֹת תַּהוֹם רוֹבְצֵת תַּחַת [ע"פ מו"י] בְּרִכּוֹת שָׁדַיִם וְרַחֵם [ע"פ כ"י]: (בראשית מט)</p>
<p>(9) יְפַיֵּיֶת טַבְּנֵי אָדָם הַזּוֹקֵן חָן בְּשִׁפְתוֹתֶיךָ עַל פִּי בְּרַכָּה אֱלֹהִים לְעוֹלָם: (תהלים מ"ג)</p>	<p>(9) וְאֵתְךָ וַיְבָרְךָ וְהִרְבֶּה וּבִרְךָ פְּרֵי בְטֻמְךָ וּפְרֵי אֲדָמְתְךָ דְגִנְךָ וְתִירוֹשֶׁךָ וַיְצַחֲרֶךָ שֶׁנֶּר אֲלֵפֶיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צִאנְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַע לְאֲבוֹתֶיךָ לְתֵת לָךְ: (דברים מו)</p>
<p>(10) בְּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ: (ס"ב ז)</p>	<p>(10) בְּרוּךְ הַיְהִיתָ מִכָּל הָעַמִּים לֹא יִתֶּיֶךָ כֶּךָ עֶקֶר וְעַקְרָה וּבְכַהֲמֶתְךָ: (ס"ב)</p>
<p>(11) לְבַבְתָּנִי אַחֻתִּי כְלָה לִבְבַתָּנִי בְּאַחַת מִעֲשִׂינֶיךָ בְּאַחַד עֲנֻק מִצְוֹרְנֶיךָ:</p>	<p>(11) וְתָן יי אֵת הָאִשָּׁה תְּבֹאָה אֶל בֵּיתְךָ בְּרַחֵם וּבְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתִיחֵן אֵת בֵּית יִשְׂרָאֵל: (כ"ח ז)</p>
<p>(12) מֵה יָפוּ דוֹדֶיךָ אַחֻתִּי כְלָה מֵה מֻזְבְּו דוֹדֶיךָ מִיָּן וְרִישׁ שְׂמִינְךָ מִכָּל בְּשָׂמִים:</p>	<p>(12) אֲהַבְתָּ צֶדֶק וְתִשְׂאָ רִשְׁעָ עַל פִּי מִשְׁחָךְ אֱלֹהִים אֲלֵהֶיךָ שְׂמֵן שִׁשׁוֹן מִחֲבַרְךָ: (תהלים מ"ב)</p>
<p>(13) נֹפֶת תְּמוֹנָה שְׂפָתוֹתֶיךָ כְלָה דְּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנֶיךָ וְרִישׁ שְׂמֹנוֹתֶיךָ כְּרִישׁ לְבָנוֹן:</p>	

ו. ברכו להכלה

ה. ברכה להתחן

<p>(ז) גן נעור אֶתְוֹתֵי כְּבֹדָה גַל נְגוּל מַעֲוֵן חֲתוּם :</p>	<p>(ט) אֲשֶׁתְּךָ כְּגֵן פְּרִיָהּ בְּיָרְכֵתִי בְּיָדְךָ בְּנִיָּה כְּשֶׁתִּילִי וְזֵתִים יִסְבִּיב לְשִׁלְחָנְךָ : [הסלים קמט]</p>
<p>(ס) כָּל כְּבוֹדָה בַּת מְלָךְ פְּגִימָה מִמִּשְׁפָּצוֹת זֶהָב לְבוּשָׁה: [הסלים קס]</p>	<p>(ע) בְּנוֹת מַלְכִים בְּיִקְרוּתֶיךָ נִצְבָה שְׁגַל לְיִמִּינְךָ בְּכֶתֶם אוֹפִיר : [הסלים סא]</p>
<p>(י) וַיִּתְּאוּ הַמַּלְכֵי יִפְיָךְ כִּי דָא אֲדוּוּנְךָ וְהִשְׁתַּחֲוִי לוֹ : [הסלים סב]</p>	<p>(פ) וַיִּבְרַךְ אוֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ : [הסלים סג] (י) יִבְרַכְךָ יי וַיִּשְׁמְרֶךָ : (י) יָאֵר יי פְּגִיו אֵלֶיךָ וַיְחַנְךָ : (י) יִשָּׂא יי פְּגִיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שֵׁמוֹ : (י) וַיִּשְׁמוּ אֶת שְׁמֵי עַל פְּגֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֶבְרַכְכֶם : [במדבר י]</p>

קול חותמי ברכות אל מול פני החתן איש חמדתי, ידבר נא עבדך דבר אם תשמע לקח את ספר התורה הזאת לדעת את החקים ואת התורות כבדני נא בזאת והריני כאילו הייתי בזוכלי שלחנם ונהנתי מסעודתם והם אמרו כל הנהגה מסעודת חתן הוא העובר על הפקודים על כן נתתי את קולי בפת"ח הדבור בששון ושמחה לחתן וכלה ולאל להחיות (קול ששון) ישמע באהלים אהל בל יצען בל יסע יחידותיו לנצח, ובניך לך בית נאמן יתן יי את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה מגשים באוהל תבורך ברכת שמים מעל, (וקול שמחה) ושמחת אתה וביתך מרוב כל, יצו יי אתך את הברכה בכל משלח ידיך, השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך, וימלאו אסמך שבע ותירוש יקביך יפרצו עד שיכלו שפתותיך מלומר דג אשתך תהי' כגפן פוריה בניך כשתילי זיתים סביב לשלחניך דשנים ורעננים מלאה דעת ויראת ה' יחזו דגן ויפרחו כגפן בבנים ובבני בנים מינייהו מלכי, יאריכו ימך על האדמה ועיניך ראות ואזניך תשמענה (קול חתן) חתניך לוקחי בנותיך (וקול כלה) לבנים האהובים והנעימים וראו בנים לבניך בני שלשים ודור רביעי.

סמוך לחתימה מצלינן האידינא במטותא מינה דמר דלא לודכיה לוא"ו דתירוכין ולוא"ו דשביקין בעגלא ובזמן קדיב ייתי ונחמוניה בן ישי בראש מקבץ נפוצים מוליך ומביא מעלה בהיכלי ירושלים וכל הקהל כאיש אחד חברים היטיבה ברצונך את ציון וארמון על נושפטו ישב נכון יהיה הר בית יי בראש ההרים שמח תשמח בניך הלא זה העת אשר בו בחרת וישראל עושה חיל איש תחת גפנו בשמחה ובטוב לבב וישמע בערי יהודה ובתוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו ליי צבאות כי טוב יי כי לעולם חסדו ב"ב אמן (הוצחק מספר חופת חתנים).

ז. תפלה לפני החופה ושבע ברכות:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחדא שלים על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל, ולאוקמא שכינתא (מעפרא). הריני מוכן ומזומן לישא אשה בחופה וקידושין, וזו הכנה לקיים מצות פרו ורבו וכל מצות עשה ולא תעשה הנלוות ונמשכות מלקיחת אשה. והנה עשיתי הבא מידי, ואתה ברונן רחמיך תטע אהבה ואחוה ושלום וריעות בינינו על דבר כבוד שמך. ותזכני לקיים מצות פריה ורבייה וכל המצות הנמשכות ממנה ותברכנו מברכותיך ותקיים בנו מקרא שכתוב לא תאחה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך. והריני מוכן ומזומן לקדשה בטבעת זו כדת משה וישראל ולהיותינו תחת החופה בזמן שבע ברכות וקודם להם ברכת אירוסין וידענו כי כל פוט ופרט רבו סודותיו ורמזיו ובשר אנחנו ולא בינת אדם לנו, ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתקבל מעשה המצות והברכות האלו כאלו כיווננו בכל הכוונות הראויות לכוון ודרך כלל אנו מכוונים ובכל לתקן את שורש מצות אלו במקום עליון לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וברוב רחמיך תשמרנו מכל חטא ויהיו כל מעשינו לשם שמים ובפרט בשבע ימי המעשה ולא יארע לנו שום תקלה ושום מקרה רע ותצילנו מיצר הדע ודבקנו ביצר טוב ובמעשים טובים כל ימי חיינו והבלי הזמן אל יטרידנו מלעבוד אותך באמת ובאמונה כאשר עם לבבנו ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידינו, ותשוב שכינתך לעיר קדשיך במהרה בימינו. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי, ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים ברוב חסדך ענני באמת ישעך. ויהי נועם יי אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו (חופת ואתנים).

ח. עוד תפלה לפני החופה ושבע ברכות

(מהחיד"א בעבודת הקודש, סנאן ליאיר)

**לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה
 בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ליחדא שם
 י"ה בו"ה ביחדא שלים בשם כל ישראל.
 הריני מוכן לישא אשה בקדושין לקיים
 מצות בוראנו יתברך ליקח אשה בכתובה
 וקידושין וזו הכנה לקיים מצות פרו ורבו וכל
 מצות עשה ולא תעשה הנלוות והנמשכות
 מלקיחת אשה, והנה עשיתי הבא מידי ואתה**

ברוב רחמיך תטע אהבה ואחוה שלום וריעות
 בינינו על דבר כבוד שמך, ותזכנו לקיים
 מצות פריה ורביה וכל המצות הנמשכות
 ותברכנו מברכותיך, ותקיים בנו מקרא
 שכתוב לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב
 באהליך, והריני מוכן לקדשה בטבעת זו כדת
 משה וישראל ולהיותינו תחת חופה בזמן
 שבע ברכות וקודם להם ברכת אירוסין וידענו
 כי כל פרט ופרט רבו סודותיו ורמזיו ובשר
 אנחנו ולא בינת אדם לנו, ויהי רצון מלפניך
 ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתקבל מעשי
 המצות והברכות האלו כאילו כיווננו בכל
 הכונות הראויות לכיון, ודרך כלל אנו
 מכוונים בכל לתקן את שורש מצות אלו
 במקום עליון לשם יחוד קודשא בריך הוא
 ושכינתיה, וברוב רחמיך תשמרנו מכל חטא
 ויהיו כל מעשינו לשם שמים ובפרט בשבעת
 ימי המשתה ולא יארע לנו שום תקלה ושום
 מקרה רע, ותצילנו מעין הרע, וחסד ה'
 מעולם יהיה עלינו סתרה צנה וסוחרה, ויהי
 נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה
 עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

(עבודת הקודש בסנסן ליאיר)

יציאה להחופה: כשיוצא החתן להחופה יעקור
 מקודם רגל הימין, ומכריז המשמש (ימיט דעם
 רעכטין פוס") "עם רגל ימין", והוא לזכרון כי
 מעכשיו יברור לעצמו דרך הימין. (בשעת החופה לא
 יהיה בכיסך שום חפץ חוץ מטבעת הקדושין וגם
 מטפחת האף אם צריך לה).

פרק ח

סדר הקדושין והחופה

א. כוננות לקדושין

החתן והכלה עומדים תחת החופה פניהם מופנות כלפי מזרח והכלה לימינו של החתן. בעמדך תחת החופה תכוין לקנותה בקנין החופה להיות לה דין נשואה לכל דוגר. „מסדר הקדושין“ מייחד שני עדים כשרים, בנוכחות החתן. והעדים עומדים ליד החתן והכלה.

ב. ברכת אירוסין

ממלאים כוס יין ו„מסדר הקדושין“ נוטל את הכוס בידו ועומד כשפניו כלפי מזרח (וכן ככל הברכות); אומר לחתן ולכלה שיתכוונו לצאת ידי חובה של ברכת היין וברכת אירוסין, והוא עצמו מתכוון להוציאם ידי חובתם (וכן בשבע ברכות). ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרִיּוֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת לָנוּ עַל יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשֵׁין. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשֵׁין.

בגמר הברכות מטעימים קצת מן היין שבכוס לחתן ולכלה.

ג. מעשה הקדושין

מיד לאחר ברכת האירוסין לוקח המסדר קדושין הטבעת (רכוש החתן, וכשהוא נער ואבי שם ישאלו אותו אם נתנה להחתן כמתנה גמורה). ויראה לעדים הטבעת שהיא שוה פרוטה והם גם צריכים לראות נתינת הטבעת באצבע הכלה.

וקדם הקדושין אומר החתן:

הריני מוכן ומזומן לקדש אשה זו לקיים מצות עשה שצונו הבורא יתברך שמו בחורתי הקדושה שנאמר כי יקח איש אשה ובעלה ולקיים מצות לא תעשה דלא תסור כו' כאשר ויקנו לנו חכמינו ז"ל דקנין האשה הוא בכסף ובשטר כתובה ובביאה [וגם אבי הכלה יכול לקיים מצות עשה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה] לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה בו חילו ורחימו לייחד שם י"ה בו"ה ביתחודא שלים על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל יעדאל ולאוקמא שכינתא מעפרא, ויהי נועם יי אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. (ויחשוב כי קדוש אני יי כי אנחנו תלמים בשמו הגדול בריך הוא — של"ה).

החתן לוקח הטבעת בידו הימנית, והכלה מושיטה את אצבעה, הסמוך לאגודל, מידה הימנית והחתן פונה לכלה ואומר לה בקול רם, שישמע ברור לכלה ולשני העדים, ודיגיש מלת לי, וגם שיבק ביאור המלות:

**הַרִי אֶתְּ מִקְדָּשְׁתְּ לִי בְּטִבְעַת זֹו. כְּדַת
מִשָּׁה וְיִשְׂרָאֵל.**

עם גמר אמירה זו, נותן החתן את הטבעת לעיני העדים, על אצבע המושטת של הכלה.

ד. הקראת נוסח הכתובה

המסדר קדושין קורא הכתובה ומוסרה להכלה ואחר כך נוטל כוס של יין או שאר מיטקים ומברך עליו שבע ברכות.

ה. ברכות הנשואין

מוסיפים יין אל הכוס שבירכו עליו ברכת אירוסין עד שיתמלא כולו, ואחד מהקהל נוטל את הכוס בידו ואומר לחתן ולכלה שיתכוונו לצאת ידי חובה של שבע ברכות נשואין, והנזכר עצמו מתכוון להוציאם ידי חובתם, ועומד כשפניו מופנות כלפי צד מזרח, ומברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא
פרי הגפן.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, שהפיל
ברא לכבודו.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, יוצר
האדם.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר יצר
את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו,
והתקין לו ממנו בנין עדי עד. ברוך אתה יי,
יוצר האדם.

שוש תשיש ותגל העקרה, בקבוץ בניה
לתוכה בשמחה. ברוך אתה יי, משמח ציון
בבניה.

שמח תשמח רעים האהובים, כשמחך
יצירך בגן עדן מקדם. ברוך אתה יי, משמח
חתן וכלה.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר
ברא ששון ושמחה חתן וכלה, גילה רנה
דיצה וחדנה, אהבה ואחווה ושלוש ורעות.

מְהֵרָה יִי אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה
 וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמֻחָה,
 קוֹל חֲתָן וְקוֹל כֶּלֶה, קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים
 מִחֻפְתָּם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם. בְּרוּךְ
 אַתָּה יְיָ, מְשַׂמַּח חֲתָן עִם הַכֶּלֶה.

בסיום שבע ברכות הנשואין, מטעמים מן היין שבכוס לחתן ולכלה, ואינן צריכין לומר: (שלה"ע סי' ח' ס"ג).

ז. שבירת הכוס

אחר גמר ברכת הנשואין שובר החתן ברגל הימין כוס זכוכית אפילו שלם, זכר לחיובן המקדש ויאמר על נהרות בבל וכו' או על כל פנים הפסוק (אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני וחבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי). וזעומדים שם מברכים ברכת מזל טוב.

פרק ט

הסדר אחר החופה

הבאה לבית החתן (חדר היחוד)

א. אחר החופה אוחוז החתן את הכלה בידו ומוליכה לחדר היחוד, ובהולכה זו קונה אותה לכמה שיטות. וי"א טעם ההולכה כדי שלא יהיה הפסק בין ברכת נשואין להיחוד. (ובירוט לים המנהג בשעה שהחתן והכלה עומדים על מפתח הפתח ליכנס לחדר היחוד, לשבור מעל ראשיהם חלת לחם (בייגל עגולה וחלולה באמצע) גדולה ויפה, ומחלקים מזה להקדואים) (שם ס"ח סק"ג).

ב. החתן והכלה נכנסים לחדר היחוד, והוא צריך להיות קנוי בשכירות להחתן כנ"ל, דהייחוד הוא שביא החתן את הכלה לביתו ותייחד עמה, ויסגור הדלת מבפנים. וצריך ב' ימים להיות מבחוץ בשביל היחוד, דהיינו לראות שהדלת סגורה שלא יכנס שום אדם מבלגדם, ולדעת הרמב"ם זהו עיקר החופה. ותכוין לקנותה שם בקנין חופה שהוא ע"י יחוד. והו"ו כ' אוכלים ושותים שם יחד ומברכים אחד לשני מקרב לב (ע"י אה"ע סי' נ"ה סוס"א, ובב"ש או"ז ה', ושלה"ע סי' ח' ס"ח ובסק"ד ה', ובלקוטי מהר"ח).

- ג. בחדר היחוד תעורר עצמך לברך את הכלה בשמחה, ותדבר עמה בצהלת פניו. כמדובר איש אל ויעהו, והחתן צריך להתחיל לדבר ולומר דברי שמחה, ריצוי ואהבת ה'.
- ד. בסה"ק עבודת ישראל מובא (ליקוטים, ר"ה הנה אנו אומרים). שהחתן יאמר להכלה בחדר היחוד שתברך אותו ותאמר שתזכה לאורך ימים ולהתיחד באהבה מעתה ועד עולם ואזכה לשבת עמך לעולמים.
- ה. החתן-כלה צריכים להיות מיוחדים שם לפחות 5 מינוט (דקות) ואח"כ פונת החתן הדלת ומתראים לכולם בצהלת פנים וחדוותא דלבא מתוך הודאה להשי"ת שזיכם ליום הזה ברוב רחמיו וחסדיו ולגרום שמחה בכל העולמות (וידוע שמיד אחר החופה הוא רגל ויו"ט להחתן-כלה) (עי' שלה"ע סי' ס"ה סק"א).
- ו. החתן-כלה אוכלים שם סעודתן. כל המטעמים כפי המנהג (שלה"ע סי' ט"ב סי"ב).
- ז. אח"כ מביאים החתן-כלה בשירים ומחולות לבית הסעודה (החתן בין האנשים והכלה בין הנשים), ומושיבין אותו בראש השלחן. מכבדין החתן לדרוש בדברי תורה, והמנהג לומפסיקין דרשתו ע"י זמר (שם).

פרק י

סדר ברכת המזון בסעודת חתן וכלה

בכל סעודה הנערכת לכבוד החתן והכלה בשבעת ימי המשתה של הנשואין (בזיווג ראשון), בהשתתפותם של לפחות עשרה אנשים, ואחד מהם „פנים וודשות“, מברכים שבע ברכות נשואין אחר ברכת המזון. וכמו כן מברכים את ברכו: הזימון בנוסח מיוחד.

קודם ברכת המזון, אומרים פרק (תהלים קלז): שיר המעלות בשוב וגו'. ויש נוהגים לומר (בימי החול) פרק (תהלים קכו): על נהרות בבל וגו'.

מוזגים שני כוסות יין, ואחר כך נוטלים ידים ב„מים אחרונים“. ויש נוהגים לומר:

הַרְיֵנִי מוֹכֵן וּמְזֵמֵן לְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל בְּרֵכַת הַמְּזוֹן, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ
הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשָׂכֵנֶתָּה.

המזמן נוטל בידו כוס אחד מלא יין, ואומרים ברכת הזימן בנוסח זה:

המזמן אומר:

רבותי, נְכַרְךָ. (נוסח אחר: רבותי, מִיר וְעֵלָן
פְּעוּטָשׁוֹן).

המסובים עונים:

יְהִי שֵׁם יי מְכַרְךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

המזמן אומר:

יְהִי שֵׁם יי מְכַרְךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

דְּנִי הַסֵּר וְגַם חֲרוֹן, וְאִז אֵלֶם בְּשִׁיר יְרוּךְ, נִחַנּוּ כְּמַעֲגְלֵי
צֶדֶק, שְׁעָה בְּרַפְת פְּנֵי יְשׁוּרוּן פְּנֵי אֱהָרֹן.
בְּרִשׁוֹת מְרַנֵּן וְרַבּוֹתֵי נְכַרְךָ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשְּׂמִחָה בְּמַעוֹנוּ
שְׂאֵבְלָנוּ מִשָּׁלוֹ.

המסובים עונים:

בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשְּׂמִחָה בְּמַעוֹנוּ שְׂאֵבְלָנוּ מִשָּׁלוֹ
וּבְטוֹבוֹ חֵיֵינוּ.

המזמן אומר:

בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהַשְּׂמִחָה בְּמַעוֹנוּ שְׂאֵבְלָנוּ מִשָּׁלוֹ
וּבְטוֹבוֹ חֵיֵינוּ.

ומברכים ברכת המזון:

סדר ברכת המזון

ברוך הוא וברוך שמו:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, הן
את העולם כלו, בטובו בן בן בחסד וברחמים,
הוא נותן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו,
ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר
לנו מזון לעולם ועד, בעבור שמו הגדול, כי
הוא אל זן ומפרנס לכל ומטיב לכל, ומבין
מזון לכל בריותיו אשר ברא, באמור פותח
את ידך, ומשביע לכל חי רצון: ברוך אתה יי
הן את הכל:

נודה לך יי אלהינו, על שהנחלת לאבותינו,
ארץ חמדה טובה ורחבה, ועל שהוצאתנו יי
אלהינו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים,
ועל בריתך שחתמת בבשרנו, ועל תורתך
שלאמדתנו, ועל חקיקה שהודעתנו, ועל חיים חן
וחסד שחוננתנו, ועל אכילת מזון שאתה זן,
ומפרנס אותנו תמיד, בכל יום ובכל עת ובכל
שעה:

בחנוכה ובפורים אומרים כאן על הנסים:
על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל

סדר ברכת המזון

וְעַל הַפֶּלַיִם יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ,
 וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי, תָּמִיד
 לְעוֹלָם וָעֶד. כְּפִתּוּב, וְאֶכְלֶתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַתָּ
 אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ.
 בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ, עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל
 יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ, וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן כְּבוֹדְךָ, וְעַל
 מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל

בחנוכה ובפורים אומרים כאן על הנסים:

הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַמְּלַחְמוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים
 הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה:

לפורים

בַּיָּמִי מְרַדְּכִי וְאַסְתֵּר
 בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה, כְּשֶׁעָמַד
 עֲלֵיהֶם הַמֶּן הַרְשָׁע, בְּקִשׁ
 לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֵנִי וּלְאַבֵּד
 אֶת-כָּל הַיְהוּדִים, מִנְּעַר

לחנוכה

בַּיָּמִי מִתְתַּיְהוּ בֶן יוֹחָנָן כֶּתֵן גְּדוֹל
 חֲשִׁמּוֹנָאִי וּבְנָיו. כְּשֶׁעָמְדָה מְלָכוֹת יָגוֹן
 הַרְשָׁעָה עַל-עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁכִּיחֵם
 תּוֹרְתָהּ, וּלְהַעֲבִירֵם מִחֻקֵּי רְצוֹנָהּ.
 וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם
 בְּעַת צָרָתָם, רַבֵּת אֶת-רִיבָם, וְנָתַתָּ

סדר ברכת המזון

וְהַקְדוֹשׁ, שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶךָ עָלֵינוּ. אֱלֹהֵינוּ אָבִינוּ רַעֲיוֹנוֹנוּ
 וּזְנוּנוֹ פְּרוֹנְסָנוּ וְכֻלְכָּלָנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ, וְהַרְוַח לָנוּ יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ מִהֶרָה מְכֹל צְרוּתֵינוּ. וְנָא, אֵל תְּצַרִיכֵנוּ
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ, לֹא לִיָּדֵי מִתַּנַּת בָּשָׂר וָדָם, וְלֹא לִיָּדֵי

בחנוכה ובפורים אומרים כאן על הנסים:

וְעַד-זֶקֶן, טַף וְנָשִׁים
 בַּיּוֹם אֶחָד, בְּשֵׁלֶשֶׁת-
 עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם-עָשָׂר,
 הוּא חֹדֶשׁ אָדָר, וְשָׁלָלָם
 לְבוֹז: וְאַתָּה, בְּרַחֲמֶיךָ
 הַרְבִּים, הִפְרַתְּ אֶת עֲצֵזוֹ,
 וְקַלְקַלְתְּ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ,
 וְהִשְׁבֹּתָ לוֹ גְּמוּלוֹ בְּרֵאשִׁי
 וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו עַל
 הָעֵץ:

אֶת-דִּינָם, נִקְמַתְּ אֶת-נִקְמָתָם, מִסֵּרְתָּ
 גְּבוּרִים בְּיַד חַלְשִׁים, וְרַבִּים בְּיַד
 מְעַטִּים וְטַמְאִים בְּיַד טְהוֹרִים
 וְרָשָׁעִים בְּיַד צְדִיקִים, וְזוּדִים בְּיַד
 עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ. וְיָךְ עֲשִׂיתָ שָׁם גְּדוּלָּה
 וְקְדוּשָׁה בְּעוֹלָמְךָ, וְלַעֲמֻקָּה יִשְׂרָאֵל
 עֲשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְּדוּלָּה וּפְרָקָן כְּהַיּוֹם
 הַזֶּה: וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בְּנֵיךָ לְדַבֵּר
 בְּיָתְךָ, וּפָנוּ אֶת הַיְכָלְךָ, וְטִהְרוּ אֶת
 מִקְדָּשְׁךָ, וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחִצְרוֹת
 קִדְשֶׁךָ, וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה
 אֵלָיו, לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

סדר ברכת המזון

הַלּוֹאֲתֶם, כִּי אִם לַיְדֵךְ הַמְּלֵאָה הַפְּתוּחָה הַקְּדוֹשׁוֹ
וְהַרְחָבָה, שְׁלֹא גִבּוֹשׁ וְלֹא נִכְפָּלִים וְלֹא נִכְפָּשֵׁל לְעוֹלוֹת
וְעֵד:

בשבת אומרים זה:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּמִצּוֹתֶיךָ, וּבְמִצּוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
הַשְּׁבֶת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיךָ,
לְשֶׁבֶת בּוֹ וְלַנּוֹחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצּוֹת רְצוֹנָךְ, וּבְרִצּוֹנְךָ הַנִּיחַ לֵוִי
יְיָ אֱלֹהֵינוּ שְׁלֹא תִהְיֶה צָרָה וְיִגּוֹן וְאִנּוּחָה וְדֹאגָה בַּיּוֹם מְנוּחָתֵנוּ,
וְהִרְאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּנִחְמַת צִיּוֹן עִירֶךָ, וּבְבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָׁתְךָ,
כִּי אַתָּה הוּא בַעַל הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנְּחִמּוֹת:

בראש חודש וביום טוב ובחול המועד אומרים זה:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבֵא וְיַגִּיעַ וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה וְיִשְׁמַע
וְיִפְקֹד וְיִזְכֹּר וְיִכְרֹזֵנוּ וְיִפְקְדוּנָנוּ, וְיִכְרֹז אֲבוֹתֵינוּ, וְיִכְרֹז מְשִׁיחַ בֶּן
דָּוִד עַבְדְּךָ, וְיִכְרֹז יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָׁתְךָ, וְיִכְרֹז כָּל עַמֶּךָ בְּיַד
יִשְׂרָאֵל, לְפָנֶיךָ לְפִלִיטָה לְטוֹבָה, לְחַן וּלְחַסֵּד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים
וּלְשָׁלוֹם, בַּיּוֹם

לראש חודש לפסח לשבועות לסוכות לשמעצ ולשית לר"ה
ראש החודש חג המצות חג השבועות חג הסוכות שמיני עצרת חג הזכרון
הזה. וזכרנו יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ לְבִרְכָה, וְהוֹשִׁיעוּנוּ
בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחַנּוּן, וְרַחֵם עָלֵינוּ
הוֹשִׁיעוּנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל (לראש השנה מְלַךְ) חַנּוּן וְרַחוּם
אַתָּה:

סדר ברכת המזון

וּבִנְיָה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְיָמֵינוּ,
בְּרוּךְ אַתָּה יי בּוֹנֵה בְרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַיִם, אָמֵן:

שכח בשבת לומר רצה ונזכר אחרי ברכת בונה ירושלים וקודם שהתחיל ברינת

הטוב והמטיב, אומר:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוח
לעמו ישראל באהבה לאות ולברית. ברוך אתה יי מקדש
השבת: (בסעודה ג' אומר בלי חתימה)

ואם שכח יעלה ויבא ביום ונזכר כנ"ל אומר:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים
לישראל לששון ולשמחה את יום חג (פלוגי) הזה: ברוך אתה יי
מקדש ישראל והזמנים:

אם חל יום בשבת ושכח שניהם אומר:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה
לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה
את יום חג (פלוגי) הזה: ברוך אתה יי מקדש השבת וישראל
והזמנים:

שכח יעלה ויבא בראש חדש בין ביום ובין בלילה, אומר:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שנתן ראשי חדשים ליגמו
ישראל לזכרון:

סדר ברכת המזון

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל אָבִינוּ
 מִלְכֵנו אֲדִירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ
 יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל, הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב, וְהַמְטִיב
 לְכָל, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם, הוּא הַטִּיב, הוּא מְטִיב,
 הוּא יִטֵּיב לָנוּ, הוּא גִמְלָנוּ, הוּא גּוֹמְלָנוּ, הוּא יְגַמְלָנוּ
 לְעַד, לְחַן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים, וְלִרְוַח הַצְּלָה
 וְהַצְּלָחָה, בְּרָכָה וְיִשׁוּעָה נַחֲמָה, פְּרִנְסָה וְכִלְכָּלוֹת,
 וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוֹב, וּמְכַל טוֹב, לְעוֹלָם
 וָעַד אֵל יַחְסְרֵנוּ: הֶרְחַמְנוּ, הוּא יְמַלּוֹךְ עָלֵינוּ
 לְעוֹלָם וָעַד: הֶרְחַמְנוּ, הוּא יִתְּבַרֵךְ בְּשֵׁמִים וּבְאָרְצֵי:
 הֶרְחַמְנוּ, הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים, וְיִתְפָּאֵר בְּנוֹ
 לְעַד, וְיִגְזַח נְצָחִים, וְיִתְהַדָּר בְּנוֹ לְעַד, וְיַעֲוִלְנוּ
 עוֹלָמִים: הֶרְחַמְנוּ, הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הֶרְחַמְנוּ
 הוּא יִשְׁבּוֹר עוֹל הַגְּלוּת מֵעַל צְוֹאֲרֵנוּ, וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ
 קוּמְמֵיּוֹת לְאַרְצֵנוּ: הֶרְחַמְנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ, בְּרָכָה

שכת רצה בשבת ראש חדש אומר:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה
 לעמו ישראל באהבה וראשי חדשים לזכרון: ברוך אתה יי מקדש
 השבת: וי"א וישראל וראשי חדשים:

ואם שכת יעלה ויבא בשבת ראש חדש אומר:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו
 ישראל באהבה וראשי חדשים לזכרון:

סדר ברכת המזון

מְרַבֶּה בַּבַּיִת הַזֶּה, וְעַל שֶׁלָּחַן זֶה, שְׂאָכְלֵנוּ עָלָיו:
הַרְחֵמֵן, הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא זְכוֹר
לְטוֹב, וַיִּבְשֹׂר לָנוּ בְּמַהֲרָה בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת, יְשׁוּעוֹת
וּנְחֻמוֹת: הַרְחֵמֵן, הוּא יְבָרֵךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי), בְּעַל
הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֶת (אִמִּי מוֹרְתִי), בְּעַלֹּת הַבַּיִת הַזֶּה,
אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זֵרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם
אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ
אֲבָרָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, בְּכָל מְלַל כָּל, כֵּן יְבָרֵךְ
אוֹתָנוּ כְּלָנוּ יַחַד, בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה. וְנֹאמַר אָמֵן:

בְּמָרוֹם, יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעָלֵינוּ זְכוֹת, שֶׁתִּהְיֶה
לְמִשְׁמַרְתֶּן שְׁלוֹם, וְנִשְׂא בְרָכָה מֵאֵת יי, וְצָדֵקָה
מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא חֵן וְשִׂכָּל טוֹב, בְּעֵינֵי
אֱלֹהִים וְאָדָם:

* בברכת המזון לברית מילה כשמגיע אל בעיני אלוהים ואדם מתחיל כאן

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ אָבִי הַיָּלֵד וְאִמּוֹ, וְיִזְכְּנוּ לְגִדְלוֹ וּלְחֻנְכוֹ
וּלְחֻכְמוֹ, מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה יִרְצָה דָמוֹ, וַיְהִי יי אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ:
הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ בְּעַל בְּרִית הַמִּילָה, אֲשֶׁר שָׁשׁ לַעֲשׂוֹת צָדֵק
בְּגִילָה, וַיִּשְׁלַם פְּעֻלוֹ וַיִּמְשְׁכֶרְתוּ כְּפוֹלָה, וַיִּתְּנֵהוּ לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה:
הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ רַךְ הַגְּמוּל לְשִׁמוּנָהּ, וַיְהִי יָדָיו וְלִבּוֹ לְאֵל
אִמּוֹנָה, וַיִּזְכֶּה לְרֵאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה:

הַרְחֵמֵן הוּא יְבָרֵךְ הַמַּל בְּשֵׁר הַעֲרָלָה, וַיִּפְרַע וַיִּמְצָץ דָּמִי

סדר ברכת המזון

לשבת הַרְחֵמֵן, הוא יִנְחִילֵנוּ, לְיוֹם שְׁכָלוּ שְׁבַת וּמְנוּחָה, לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

לְרֵיחַ הַרְחֵמֵן, הוא יַחֲדֵשׁ עָלֵינוּ, אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה, לְטוֹבָה וּלְבָרָכָה: לְיוֹם הַרְחֵמֵן, הוא יִנְחִילֵנוּ, לְיוֹם שְׁכָלוּ טוֹב:

מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַד אַחֲרֵי שְׂמֵחַת תּוֹרָה הַרְחֵמֵן הוא יַחֲדֵשׁ עָלֵינוּ, אֶת הַשָּׁנָה: הַזֹּאת, לְטוֹבָה וּלְבָרָכָה:

לְטוֹבוֹת הַרְחֵמֵן, הוא יָקִים לָנוּ אֶת סִפְתֵי דָוִד הַנוֹפְלֹת:

הַרְחֵמֵן, הוא יִזְכְּנוּ לִישֵׁב בְּסוֹפַת עוֹרוֹ שֶׁל לְוִיָּתָן:

הַרְחֵמֵן הוא יִזְכְּנוּ וַיַּחֲיֵינוּ וַיִּקְרְבֵנוּ לְגֵאוּלוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. כְּחֹל אוֹמֵר מִגְּדִיל (בשְׂבוֹת וַיֹּוֹט אוֹמֵר מִגְּדוֹל) יִשׁוּעוֹת מִלְכוֹ, וְעֲשֵׂה חֶסֶד לְמְשִׁיחוֹ, לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ, עַד עוֹלָם. עֲשֵׂה שְׁלוֹמֵנוּ בְּמֵרוֹמָיו, הוא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאַמְרוּ אָמֵן:

יִרְאוּ אֶת יְיָ קְדוֹשֵׁינוּ, כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו, כְּפִירִים רְעוּ וְרַעְבוּ, וְדוֹרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב, הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב, כִּי

הַמִּילָה, אִישׁ הִירָא וְרַף הַלֵּבָב עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה, אִם שָׁלַשׁ אֵלָה לֹא יַעֲשֵׂה לָהּ:

הַרְחֵמֵן הוא יִשְׁלַח לָנוּ מְשִׁיחוֹ הוֹלֵךְ תְּמִים, בְּזִכּוֹת חַתָּן לַמַּיּוֹת דְּמִים, לְבָשָׂר בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת וְנַחוּמִים, לְעַם אֶחָד מְפֹרָד וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים:

הַרְחֵמֵן הוא יִשְׁלַח לָנוּ פֶתֶן צָדֵק אֲשֶׁר לֶקַח לְעֵילוֹם, עַד הוֹנֵן כְּסָאוֹ כְּשֶׁמֶשׁ וַיַּהֲלוֹם, וַיִּלְט פָּנָיו בְּאַדְרָתוֹ וַיַּגְלוֹם, בְּרִיתֵי הַיְיָ אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְׁלוֹם:

סדר ברכת המזון

לְעוֹלָם חֶסֶד. פּוֹתַח אֶת יַדְךָ, וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן. בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר,
 אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּינוֹ, וְהָיָה יי מְבַטְחוֹ. נֶעַר הָיִיתִי, גַּם זָקַנְתִּי, וְלֹא רָאִיתִי
 צְדִיק נֶעֱזָב, וְזָרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לֶחֶם. יי עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יי יְבָרֵךְ אֶת
 עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

עם סיום ברכת המזון, נוטל אחד מן המסובים את הכוס השני בידו, ומגיד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בְּרָא
 לְכָבוֹדּוֹ.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר
 אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנִיתוֹ, וְהִתְקִין
 לוֹ מִמֶּנּוּ בְּנִין עֲדֵי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה יי, יוֹצֵר
 הָאָדָם.

שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתַגֵּל הָעֵקֶרָה, בְּקַבּוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ
 בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבְנֵיהָ.

שִׂמַח תְּשִׂימַח רַעִים הָאֱהוּבִים, כְּשִׂמְחָךְ יִצִירְךָ
כְּגֹן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשִׂימַח חֶסֶן
וּבְלָה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא
שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה חֶתָן וּבְלָה, גִּילָה רְנָה דִּיצִיחַ
וְחִדְוָה, אֲהָבָה וְאַחֲוָה וְשְׁלוֹם וְרַעוּת. מְהֵרָה יְיָ
אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעַרְי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם,
קוֹל שְׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה, קוֹל חֶתָן וְקוֹל בְּלָה,
קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים מְחַפְּתִים וְנִעָרִים מְמַשְׁתָּחִים
נְגִינָתָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשִׂימַח חֶתָן עִם הַבְּלָה.

בסיום שש ברכות אלה — חוזר המזמן ומברך (כשהוא מחזיק בידו את כוס של ברכת
הזימון):

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי
הַגָּפֶן.

המזמן שותה מכוסו רוב רביעית יין לפחות, והמברך ברכות נשואין שותה מכוסו
קצת. לאחר מכן מערבבים את היין שבשני הכוסות זה בזה, ומטעימים מכוס אחד
לחתן ולאנשים המסובים עמו, ומן הכוס השני מטעימים לכלה ולנשים שומה.

ברכה מעין שלש על היין

רצוי שהמזמן ישתה רביעית ויברך אחריה:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם על הגפן ועל פרי
הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה,
שרצית והנחלת לאבותינו, לאכל מפריה ולשבע מטובה.
רחם נא יי אלהינו על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך,
ועל ציון משכן כבודך, ועל מזבחתך ועל היכלך. ובגה
ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו, והעלנו לתוכה,
ושמחנו בבנינה, ונאכל מפריה ונשבע מטובה, ונברכה
עליה בקדשה ובטהרה.

בשבת ורצה והחליצנו ביום השבת הזה.

בראש חודש וזכרנו לטובה ביום ראש החדש הזה.

בראש השנה וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה.

ביום טוב ושמחנו ביום חג (פלוני) הזה.

כי אתה יי טוב ומטיב לכל, ונודה לך על הארץ ועל פוי

הגפן. (על יין ארץ-ישראל אומרים: פרי גפנה). ברוך אתה יי

על הארץ ועל פרי הגפן: (על יין ארץ-ישראל אומרים: פוי

גפנה):

פרק יא

גודל שכר הנהנה מסעודת מצוה

א. כל הנהנה מסעודת מצוה לשם מצוה ניצול מדינה של גיהנם מדה כנגד מדה — ניצול מצער תחת מצות שמחה. ואם אינו נהנה י"א שהוא מנודה לשמים ואלו הן סעודת מצוה כגון: סעודת מילה; נשואי בת תלמיד חכם לתלמיד חכם ובת כהן לכהן, והוא שיהיו שם גם בני אדם מהוגנים (חופת חתנים בשם הלבוש). ובשתיית יין שרף וטעימת פת מתוקה או פירווי וכדומה יוצאים בזה ידי חובתם, אבל שתיית י"ש בלי טעימה אחריו אסור משום חוקת הגוי. כן שמעתי בשם ה"יוד הקדוש". גם אמר שעישון קנה המקטרה (ללקע ציבער) נחשב טעימה לענין זה. ואפשר שלענין הנאת סעודת מצוה צריכים גם כן לטעום איזה דבר מאכל דווקא. וירא שמים יוצא ידי שניהם.

ב. כל המברך שהשמחה במעונו צריך לחקור אם קיימו וגילו ברעדה אם רעדה במקום גילה כו' (חופת חתנים בשם ס' חסידים) ולכן יש ליוהר מלהרבות שיחה וניבול פה ושחק וקלות ראש וכדומה כי אין שמחה לפניו יתברך באלו ההבלים אך ירבו בדברי תורה שנמשלו ליין הטוב כמו שכתוב ושחו ביין מסכתי יין המשמח אלהים ואנשים ונשא בם את ד' שלחן.

ג. כל שבעת ימי המשתה אומד המזמן דוי הסר כו' ושהשמחה במעונו ומברך ברכת המזון על כוס אחד ועל כוס ב' ששה ברכות ואחר כך חודר ומברך על כוס האחד בורא פרי הגפן. והנכון שהחתן-כלה יכוונו גם כן לצאת בברכת היין, כיון שברכה זו היא מהשבעו ברכות. ובסעודה שולישית של שבת שנמשכה עד הלילה שותה המברך לבד מהכוס עוד קודם הברלה.

ד. בחוד שנשא בתולה או אלמנה או אלמן שנשא בתולה איכא פנים חדשות בכל סעודה (היינו אפילו ביום הראשון מלבד סעודה ראשונה) אומר ז' ברכות כל שבעה, ואם לאו אומר בוקום דוי הסר כו' נודה לשמך כו' ושהשמחה במעונו ואשר ברא לבד על כוס ב' ועל כוס א' ב"מ היין אין צריך עשרה ובג' סגי, ולכתחלה נכון שיסעוד עמהם איש אחר.

ה. אלמן שנשא אלמנה מברכין שבע ברכות רק ביום ראשון ובסעודה ראשונה לבד אבל אומר נודה לשמך ושהשמחה במעונו ואשר ברא כל ג' ימים הראשונים של שמחה ואין צריך עשרה ופנים חדשות רק ג' ובהם איש אחר (לכתחלה). ובמחזיר גרושתו אין אומרים לזו שמחה במעונו כלל אפילו בסעודה ראשונה שמברכין הז' ברכות.

ו. פנים חדשות מיקרי אפילו מי שאינו אוכל עמהם רק מחמת שמחת מריעות ובעלי החופה שמחים בביאתו ורואין להרבות בשבילו ואפילו היה בשעת החופה ושמע הברכות רק שעדיין לא אכל שם מברכין בשבילו שבע ברכות. ואפילו האוכלין בבית שאין החתן שם ואפילו כבר אכלו החתן-כלה והלכו להם מברכין גם כן שבע ברכות, ובסעודת יום ז' שנמשכה עד הלילה אן לברך שבע ברכות (וכור לאברהם).

ז. שבת ושני ימים טובים של גליות שתי סעודות הראשונות מיקרי פנים חדשוח והרמ"א ז"ל פסק דאפילו בסעודה ג' של שבת מברכין על פי שנהגו כן, ע"ש. וכן פסק הרמ"ע מפאנו ז"ל והמגיד הק' מקאזניץ ז"ל בספרו עבודת ישראל בחידושי חג הסוכות, כתב דהסבוי"א נותנת כדבריו על דרך האמת, ע"ש, ומפקפק לפי זה שגם חול המועד רחג הסוכות יהיה נחשב כל יום כפנים חדשות משום כבוד האושפיזין ע"ש.

פרק יב

דיני תענית חתן וכלה ביום חופתם וחופה בערב שבת וקידושי קטנז

א. נהגו שהחתן והכלה מתענין ביום חופתן והוא משני טעמים. א' מפני שהוא יום שליחה דידהו ונמחלו עונותיהם (ולפי טעם זה ראוי להשלים התענית). ב' שלא ישתכרוולג יהיה דעתם מיושבת עליהם (ולפי טעם זה אינם צריכים להשלים). ויש להחמיר בשני הטעמים ואם האב הוא מקבל קרושין בשביל בתו הקטנה צריך הוא להתענות כדי להחמיר מפני טעם הב' ובימים שאין מתענים כמו שיתבאר בסעיף שאחרי זה צריכין לזוהר שלא ירבו במאכל ונמשתה מפני טעם הב' (סימן ס"א ע"ש).

ב. אלו ימים שאין מתענים בהם תענית חתנים: חנוכה ופורים ואסרו חג וט"ו באב וט"ו בשבט, כיון שהזוכר בגמרא. ובראש חודש גם כן אין להתענות (מלבד ראש חודש ניסן דמת נמנן כיון שיש בהם תענית צדיקים וכן כל חודש ניסן), אבל בל"ג בעומר ומדאש חודש סיון עד אחר זמבועות וימים שבין יום הכפורים לסוכות מתענין (ארי"ח סימן תקע"ג). בימים שאין מתענין צריכין לזוהר שלא לרדוף אחר מותרות מאכל ומשתה. צריכין החתן והכלה להתקדש עצמן במאחי מאוד בהכנסם לחופה, ויעשו תשובה ביום ההוא ויפשפשו במעשיהם מיום הולדם עד היום הזה, ויתודו ויבקשו מחילה וסליחה וכפרה מהשי"ת, ויהיו מחדים ועוזבים, ויתחרטו חרטה גמורה בשברון לב, ויעשו הסכמה חזקה מהיום ולהלאה לעבוד את ה' באמת ובתמים ולהיותם קדושים וטהורים. ואחר כך יכנסו לחופה ויתפללו שהקב"ה ישרה שכינתו ביניהם (שלה"ק ק"א ע"ב וע"ש ער). ונהוגין שאומרים היודי בתפלת מנחה כמו בערב יום הכפורים.

ג. נכון לזוהר לינהג כהרמב"ם שלא יעשו חופת נדה, אבל לרינא קימא לן כהפוסקים רסבירא להו דחופת נדה הוי חופה. וצריך להודיע להחתן שהיא נדה. ועיקר החופה לא זור מה שמכניסין אותם תחת סודר שפורסין על כלונסאות כמו שאנו עושין וקוראין אותה חופה, כי עיקר החופה מה שמייחדין אותם אחר כך בחדר, זה נקרא חופה, ואפילו אינו ראוי לבואה,

כגון שהיתה נדה או שבני אדם נכנסין ויוצאין שם באותו חדר, ולא הוי יחוד הראוי לביאה, אף על פי כן הוי חופה גמורה, וקונה בבתולה קנין גמור למהוי כנשואה בכל דבריה. וצריך ליחד להחתן אותו החדר והוי כהכניסה לביתו. ואם כנס את הבתולה בערב שבת והכניס אוונת לחדר מבעוד יום אף שהיא עדיין לא טבלה ובני אדם נכנסין ויוצאין באותו חדר (ומ"מ אם היא טהורה יש למנוע שלא יכנס לשם שום אדם כדי שיהיה יחוד גמור. אך אם היא נדה או צריכין שיהיו בני אדם נכנסים ויוצאין שם, דאם לא כן אסורין ביחד, ובלאו הכי אסורה להתייחד עמו קודם ביאה ראשונה) קונה אותה בזה שהביאה לחדר מיוחד לו, ואחר כך כשטובלת מותר לו לבא עליה ביאה ראשונה בשב ז, וליכא איסור משום קונה קנין בשבת, משום שכבר קנה אותה מבעוד יום. אבל באלמנה אינה קונה חופה רק יחוד הראוי לביאה, היינו שתהיה טהורה ויכניס אותה אחר הקדושין לחדר מיוחד שלא יהיו שם בני אדם, וזה הוי יחוד הראוי לביאה וקונה באלמנה גם כן קנין גמור למהוי כנשואה. ואם כנס אותה בערב שבת והיתה טהורה והכניסה לחדר מבעוד יום ונתייחד עמה ולא היו שם בני אדם קנה אותה קנין גמור ומותר אחר כך לבא עליה בשבת. אבל אם לא היתה טהורה מבעוד יום או שלא נתייחד עמה בחדר מיוחד מבעוד יום, אסור לבא עליה בשבת. ולכן יש לזהר מאוד כשעושין חופה בערב שבת שיעשו את החופה מבעוד יום גדול (סי' נ"ה ס"א וס"ד).

ד. כשהאב משיא לבתו כשהיתה קטנה, היינו כשהיא פחותה מבת י"ב שנים ויום אחד, היא אינה יכולה לקבל בעצמה קידושיה, כי אם האב בעצמו צריך לקבל קידושיה, עי' כן צריך לעמוד אצלה כשמקבל קידושין והוי כמו שקיבלה היא בעצמה. ואומר הבעל הרי את מקודשת לי. וכששלח בתו הקטנה למקום אחר להתקדש שם ולהנשא ואינו יכול ילך בעצמו, יאמר לה בפני עדים צאי וקבל קידושך, ואם לא אמר לה כן בפני עדים, אף על פי כן הואיל והכינה לה הכניסה לחופה ולקדושין הוי כעומד אצלה בשעת קבלת הקדושין ומהני, אבל טוב לעמוד אצלה בשעת קבלת הקדושין (סימן ל"ז).

סדר ברכת אירוסין ונשואין

א. תחת החופה מברכין ברכת אירוסין ונשואין והוי עובר לעשייתן. וצריך שוי כוסות, לברכת אירוסין כוס אחד, ולברכת נשואין כוס אחד. ומפסיקין בין ברכת אירוסין לברכת נשואין בקריאת הכתובה בנתיים. ונותנין מן הכוסות של ברכת אירוסין ונשואין להח זן והכלה לשותות. וצריכין לכיין לצאת בברכת היין בשעה שמברך המסדר קדושין על הכוס וברכת אירוסין ונשואין שמברכין תחת החופה מברכין ברכת היין קודם לשאר ברכות. ואין מברכין ברכת נשואין בפחות מעשרה והחתן מן המנין (סי' ס"ב).

ב. אמר המגיה והמפרש: כתוב בחשובת מהר"ם מינץ סימן קט, וז"ל: יען אשר אני משה מינץ ח"מ ראיתי שמקצת בני אדם רגילין לעסוק בדיני כתובות

ונשואים וקידושין אף על פי שאינם בקיאים בדיניהם ואמרו חכמים מאן דלא ידע בטיב קידושין לא יהא לו עסק בהן, לכן ארשום קצת דיני כתובת כתובה, דיני קידושין והשפטן, ותיקון הנשואין וכו', כדי להגות בו ולראות משפטן וכו', עכ"ל. והנה אנכי הקטן באתי למלאות דבריו בדינים ומנהגים מלוקטים:

(א) נוהגין לעשות החופה תחת השמים לסימן ברכה כה יהיה זרעך ככוכבי השמים. וכן נוהגין שאין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה לסימן טוב.

(ב) אם הכלה נדה צריכין להודיע להחתן ונתבאר לעיל.

(ג) המנהג במדינות אלו בנשואי בתולה שחשובי העיר פורסין סודר על ראשו הכלה ומברכים אותה ואומרים לה: אחותינו את היי לאלפי רבבה וחופה קורין מה שאחר כך פורסין יריעה על גבי כלונסאות (ונוהגין בפרוכת של בית הכנסת). ומכניסין תחתיה החתן והכלה ברכים ומקדשה שם. ומברכים שם ברכת אירוסין ונשואין, אבל עיקר החופה היא מה שמוליינין אחר כך החתן והכלה אל בית מיוחד ואוכלים שם יחד במקום צנוע, כמו שנתבאר לעיל.

(ד) השושבינים מלבישים להחתן את הקיטל כדי שיוכור יום המיתה ויתעורר לתשובה. גם נוהגין לתת אפר בראש החתן במקום הנחת התפילין כדי להזכיר אבלות ירושלים בראש שמחתנו, ולקיים תחת האפר פאר. גם נוהגין שהאבות והקרובים אנשי צורה מברכין את החתן ואת הכלה ומחפלים עליהם שזווגם יעלה יפה.

(ה) אחר כך מוליכין את החתן תחת החופה ומעמידים אותו פניו למזרח והש"ץ מנגן כמנהג המקום, והשושבינות מוליכות את הכלה והשושבינים ואנשים חשובים הולכים לקראתה, וכשמתקרבים אליו חוזרים לאחוריהם, להחופה, והשושבינות מביאין און הכלה ומסבבים עמה ו' פעמים את החתן, והש"ץ מנגן גם כן כפי המנהג. אחר כך מעמידין את הכלה לימין החתן והמברך מצדד את עצמו ופניו למזרח. (דרך החיים)

סדר הקידושין ובו י' סעיפים

א. המסדר מברך על כוס יין בורא פרי הגפן ואחר כך ברכת אירוסין. ונותנין להחתן והכלה לשתות מן הכוס. וצריכין לכוין לצאת בברכת היין שמברך המסדר קידושין. ודמסד"ק יקח מיד בלי הפסקה את הטבעת לידו ויברר שני עדים כשרים, שלא יהיו קרובים זה לזה, ולא להחתן ולא להכלה, או שום שאר פסול, ויאמר להחתן והכלה שאלו לבד יהיו עדים ויא יותר (ויש ליקח עדים אחרים שאינם חתומים על הכתובה כדי להרבות עדים לכבוד החתן והכלה, וגם לפרסומי מילתא) ומראה להם הטבעת שהיא שוה פרוטה, כדי שחדע הכלה שאינה מקדשה אלא בשוה פרוטה. גם נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות ואינן מקפידות במה מקדשין אותן רק שיהיה שוה פרוטה.

ב. יש ללמד את החתן שיאמר הוא בעצמו תיבת לי. ואם הוא עם הארץ, מכל מקום יאמר המקרא תיבת לי בשפה רפה.

ג. החתן לוקח הטבעת בימינו והכלה פושטת אצבעה הסמוך לאגודל מימינה ומשים החתן את הטבעת על אצבעה ואומר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל וכל זעומדים שם אומרים: מזל טוב.

ד. נוהגין שאחר הקידושין משבר החתן כוס זכוכית — זכר לחזרברן הבית. ויכול להיות כוס שלם ואין בו משום בל תשחית, כיון שעושיין לרמוז מוסר למען יתנו לב (פרי מגדים באורח חיים).

ה. אחר כך קורא המברך את הכתובה ולאחר הקריאה מוסרים אותה להכלה

ו. אחר כך מברכים ברכת חתנים והן שש ברכות. ומתחלה מברכין על כוס יין. ויכונו גם כן החתן והכלה לצאת בברכה זו. ומסדר את כולן על הכוס, ונמצא מברך ז' ברכות ונוהגין במדינות אלו לחלק את הברכות, שהא' מברך על היין וגם חמש ברכות, והשני מברך ברכה אחרונה, אשר ברא וכו'. ונותנין גם כן להחתן והכלה לשותות.

ז. אם אין יין מצוי, מברך קודם ברכת אירוסין וכן קודם ברכת חתנים על השכר או משקה אחרת, ואם גם זאת אינו מצוי אינו מעכב.

ח. ברכת אירוסין וכן ברכת חתנים וגם כשמברכין אותן אחר ברכת המזון צריכין עשרה החתן מהמנין.

ט. נוהגין לקדש בטבעת שאין בו אבן. אין מקדשין במטבע, ומכל מקום בשעונו הדחק, שאין להחתן טבעת משלו, יש אומרים, דטוב יותר לקדש במטבע, מלקדש בטבעת שאינה שלו לחלוטין.

י. בענין טבעת שאולה, או שנחגו לו אחד במתנה על מנת להחזיר, יש כמה חילוקי דינים ומחלוקת הפוסקים, על כן צריך לזהר מאוד שיהיה הטבעת של החתן ממש. ואם הזתן נער ואביו שם, צריך לשאול אותו אם נתן הטבעת להחתן במתנה גמורה. (דרך החיים)

דיני ברכת המזון בבית חתן בז' ימי המשתה

א. בברכת המזון שבבית חתן כל ז' ימי המשתה אומרים דוי הסר כו', וברהמ"ז על כוס אחד. ואחר ברהמ"ז אומרים על כוס שני ברכת חתנים, היינו ששה ברכות, ואחר זמברכין ברכות אלו מברכין ברכת היין על הכוס שאומרים עליו ברהמ"ז (סימן ס"ב).

ב. אומרים ברכות אלו אחר ברהמ"ז ביום ראשון של הנשואין ובסעודה ראשונה שאכלו אחר החופה, בין בבחור שנשא בתולה בין באלמון שנשא אלמנה, או באלמון שנשא בתולה, בכלן מברכין ברכות אלו ביום ראשון ובסעודה ראשונה, וצריך עשרה והחתן מן המנין (שם).

ג. מסעודה ראשונה ואילך, יש חילוק בבחור שנשא בתולה או אפילו בבחור שנשא אלמנה, או אלמון שנשא בתולה, אם לא אכלו סעודה ראשונה ביום הנשואין, ואוכלין סעודה הראשונה ביום שאחר הנשואין, הוי כפנים חדשות ומברכין שבע ברכות, אבל כשאוכלין

סעודה שניה באותו יום, או כשאוכלין כל שבעת ימי המשתה, אי איכא פנים חדשות בכל סעודה וסעודה כשאוכלין מברכין שבע ברכות, ואם לאו כשאין פנים חדשות, אין מברכין כל הז' ברכות, רק מברכין ברכת אשר ברא ששון כו' לבד (וכשאין אומרים רק אשר ברא, אין אומרים די הסר ואומרים נודה לשמך כו'). וצריך שני כוסות, דהיינו, על כוס אחד אומרים נודה לשמך כו' וברכת המזון, ואחר כך לוקחים כוס שני ואומרים עליו ברכת אשר ברא כו', ואחר כך אומר בורא פרי הגפן על כוס של ברהמ"ז. ואף שבברכת אשר ברא אין צריכים פנים חדשות, מכל מקום צריכין לסעוד שם אנשים שאינן מבני בית, אבל אם אינו סועד רק עם בני ביתו לבד, גם ברכת אשר ברא אינו אומר. ואינו צריך עשרה, רק בג' אומרים ברכת אשר ברא כו' (כ"ט).

ד. ובאלמון שנשא אלמנה, אחר שאכלו סעודה הראשונה ביום ראשון של הנשואין, ואוכלין סעודה שניה באותו יום, או שלא אכלו כלל ביום ראשון, ואוכלין סעודה הראשונה בלילה שאחר יום הנשואין, אין מברכין שבע ברכות, אפילו איכא פנים חדשות, לא מה יוציין בס"י זה ס"ק י"ד מ"ש שם מה נקרא יום ראשון של הנשואין באלמנה), אבל נודה לשמך, ושד שמחה במעונו, ואשר ברא אומרים אף באלמון שנשא אלמנה כל שלשה ימים הראשונים, אפילו ליכא פנים חדשות, ואין שם עשרה, רק שיש שם שלשה ויש בהם אנשים שאינן מבני בית רק שאוכלין שם מחמת שמחת מריעות (כ"ש שם ס"ק י"ז).

ה. פנים חדשות מיקרי, אפילו אם בא לשם איש אחד שבעלי החופה שמחים בבקאתו, ורואין להרבות בשבילו אף שאין אוכל עמהם, אלא שבא מחמת שמחת מריעות (שם).

ו. שבת ויום טוב ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעדת הלילה. ובסעדת לחותית ובסעודה שלישית, אם יש פנים חדשות או שאומר הדרשה, הוי כפנים חדשות, ומברכין. ואם לאו, אין מברכין שבע ברכות, דיינו כמו שאר סעודת נשואין שאין שם פנים חדשות. ובאלמון שנשא אלמנה בערב שבת אין מברכין ז' ברכות (ע"ל ס"ו ט"ו) אפילו בליל שבת, משום דלא מהני פנים חדשות באלמון שנשא אלמנה אפילו בסעודה הראשונה, אם לא נעשיו ביום שנעשו הנשואין (שם).

ז. שהשמחה במעונו דינה כמו ברכת אשר ברא, ואין אומרים אותה רק שיהיה על כל פנים זימן של שלשה ויהיה בהם אנשים שאינן מן בני בית רק שאוכלין שם מחמת שמחת מריעות (שם).

ח. ז' ימי המשתה וכן ג' של אלמנה מתחילין תיכף אחר שבע ברכות שברכו בשעת החופה, שמותרין להתייחד, ואף שלא נתייחדו עדיין בחדר א'. ואם היה החופה בכפר ותיכף מן החופה נסעו לביתם ולא נתייחדו עדיין בחדר א' כל הדרך, אף על פי כן מתחילין ז' ימי משתה מעת שברכו הברכות בשעת החופה (ולא כהטורי והב).

ט. אם אדם מזמין את החתן ואת הכלה לאכול שם אם מייחדין להם שם חדר בפני עצמן שיכולין להיות ביחד לבד ולשמח שם הוי שם כמו חופה דידהו ומברכין שם ז' ברכות, וכן אם

דעתן לחזור אחר כך לחופתן אשר יש להם בביתם. ואם לאו, אין מברכין אפילו אשר ברא כו', ושמחה במעונו כו'.

י. בני החופה שנתחלקו לחבורות הרבה, אפילו אם אכלו בבתים שאינן פתוחות למקום שהחתן שם, כולם מברכים שבע ברכות, כיון שהתחילו לאכול אותן שבשאר בתים כשהתחילו אותן של בני החופה ואוכלין מסעודה שהתקינו לבני החופה, חשובים כולם כאחד לבוד ברכת חתנים, וכל שכן כשהשמש מצרפן (שם).

יא. השמשים שאוכלין אחר סעודת נשואין בבית נשואין מברכין שבע ברכות (שם).

יב. מחזיר גרושתו, אין אומרים שהשמחה במעונו, רק שבע ברכות אומרים תחת החופה, ובסעודה הראשונה ביום הנשואין, ואומרים גם כן אחר ברכת המזון שבע ברכות, אבל אחר יום הנשואין, אין אומרים ברכת אשר ברא, הואיל ואין אומרים שהשמחה במעונו (אחוינים).

יג. באבן העזר סימן א' מביא הבית שמואל טעם על מה שמברכין בורא פרי הגפן אחר ז' ברכות, ע"ש. ולפענ"ד נראה הטעם, דכיון דהרבה פוסקים סוברים דלא נתקנו הז' ברכות על הכוס, ואם כן אם יברך הז' ברכות אחר ברכת בורא פרי הגפן, יהיה הפסק בין ברכה לטעימה, מה שאין כן בחופה, שהמברך אינו טועם, רק נותנין לאחר לטעום, והטועמים אין נוספיקין, יותר טוב לברך בורא פרי הגפן קודם, כיון דלהרבה פוסקים נתקן על הכוס, וראוי לברך בורא פרי הגפן תחלה.

יד. עוד שם ביום ראשון לבד כו'. הלשון דחוק בסעיפים אלו, וכוונת המחבר זקאי על ברכת אשר ברא שבסעיף ד', ולכך כתב הכל בלשון יחיד, מברכין אותה ברכה זו, והוא שיטת הדמב"ם, דסבירא ליה כשמברכין בשעת החופה שבעה ברכות שוב אין מברכין על הסעודה ג' ברכות, דק אשר ברא, ולכך נקראת ברכה זו ברכה שמוסיפים בבית חתנים, דכל ז' ימי המשתה בבתולה אשר ברא אפילו בלא פנים חדשות, ועל זה כתב בסעיף ז': במה דברים אמורים שהיו האוכלין אותן שעמדו בשעת ברכת נשואין, אבל כשיש אוכלין אחרים שהם פנים חדשות, מברכין כל ז' ברכות, כשיש בכל סעודה פנים חדשות.

טו. עוד שם בבית שמואל ס"ק ה', דמסיק דבאלמון שנשא אלמנה אין מברכין ז' ברכות, רק כשהסעודה הוא ביום של החופה דוקא, אבל כשהחופה היה ביום והסעודה בלילה אין מברכין ז' ברכות. אמנם לפענ"ד נראה, דוקא כשהיה ביום יחוד הראוי לביאה, דאז זיהו ביום, יום החופה, אבל אם לא היה יחוד דק בלילה, לא מיקרי חופה, דהא אלמנה לא הוי וזוהי, רק כשיש יחוד הראוי לביאה, ואם כן, הוי כאלו לא היה החופה רק בלילה, והוי כאלו הלילה יום החופה, והוי הלילה יומא קמא, ולכן אלמון שנשא אלמנה ביום, ולא טבלה עז' הלילה, ונתייחדו בחדר אחד אחר הטבילה, והיה יחוד הראוי לביאה, מברכין שבע ברכות בסעודה שאוכל אחר היחוד.

פרק יג

פנינים נבחרים

הדרכות, הנהגות ועצות ישרות שיתנהג האדם בהם בעניני ביתו מלוקט מחש"ס — "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

- א. לעולם יהא אדם רך כקנה, ואל יהא קשה כארו (תענית כ).
- ב. אל תהי נוח לכעוס — „כי הכעס בלב כסילים ינוח“.
- ג. הוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות.
- ד. יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת (סוטה מז).
- ה. לעולם אל יטיל אדם אימה יחירה בתוך ביתו, כי סופו-לבא לידי ג' עבירות חמורות. ואפילו מזרו את בני ביתו לדבר מצוה, לא יכעוס, אלא יאמר להם בנחת, כדי שיקבילו ממנו ברצון (ואם לא עזר, יראה להם פנים של כעס — אך לא יכעס ממש).
- ו. לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדון, אלא בזכות אשתו (בבא מציעא נט).
- ז. בור ששתית ממנו אל תטיל בו אבן (בבא קמא צב).
- ח. במילי דשמיא אל ילך האדם (בקביעות) בעצת אשתו. אבל במילי דעלמא, ובל שכן בעניני הבית ראוי לשמוע לדברי אשתו (בבא מציעא נט).
- ט. כבדו נשותיכם כדי שתתעשרו (שם).
- י. לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו, ויתכסה במה שיש לו, ויכבד אונ אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהוא תלוי במי שאמר והיה העולם, והם תלויין בו (חולין פד).

פרק יד

טעמים למנהגי ישראל, שבתנאים, חופה וחתונה

- א. טעם שכותבין בתנאים המגיד מראשית אחרית, על דרך שאמרו חז"ל שארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ומכרזת בת פלוני לפלוני (ורע קודש לט"ו באב).
- ב. טעם שמוליקין את החתן בשבת שקודם החתונה אל הבית הכנסת וקורין אותו לתורה ובשבת שאחר החתונה גם כן, משום שראה שלמה שמדת גמילות חסדים גדולה לפני המקום. וכשבנה בית המקדש בנה שני שערים, א' לחתנים כו'. והיו ישראל הולכין בשבתות ויושבין

בין שני שערים הללו. והנכנס בשער חתנים, היו יודעין שהוא חתן, והיו אומרים לו, השוכן בבית הזה ישמחך בבנים ובבנות כו'. משחרב בית המקדש, התקינו שיהיו חתנים הולכים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ואנשי מקום רואין את החתן ושמחים עמו, ויצאו ישראל יד"י חובתן בגמילות חסדים. ועליהם הוא אומר: בא"י גומל שכר טוב לגומלי חסדים (פרקי רבי אליעזר, י"ו). ומזמרים לאחר הקריאה: „אחד יחיד ומיוחד, אל נדרש לבר לבב אשר שואל, אך טוב לישראל, הללויה“.

ג. טעם שזורקים על החתן בשבת שקודם החתונה, כשעולה לתורה אגוזים ושקדים וצמוקים, משום שאגוז בגימטריא חטא ובגימטריא טוב, לרמוז שמוחלין לו על כל צוונותיו ומכפרין לו כל חטאתיו. ושקדים הוא פרי הממהר להתבשל ולהוציא פרי, כן יזכו גם כן להוציא פירותיו ולהוליד תולדות. וצמוקים המה ענבים גרועים עם מעט לחלוחית, לרמוז לו שלא תוכל אותו אשתו להביאו לידי חטא, כמו חוה שסחטה ענבים ונתנה לאדם הראשון, אבל ענבים ההמה גרועים המה ואין בהם לחלוחית.

ד. טעם תענית חתן, מפני שבאותו יום מוחלין לו על כל עוונותיו. אי נמי, חיישינן שמא יהיה שיכור בשעת קידושין (מגן אברהם סי' חקע"ג). וחתן שיום חופתו הוא בראש חודש שאינו מתענה (אם לא בראש חודש ניסן), מכל מקום יאמר היודי בתפלת מנחה (עין חפלה בשם הגאון הצריק מבוטשאטש, וכן הוא בספר כרם שלמה). אלמן ואלמנה, מתעניין ביום חופתו, אף לטעם מחילת עוונות. ואף אם יש לו אשה, במקום שנושאת שתי נשים (עיי' פרי מגדים או"ח סי' חקע"ג כ"א א').

ה. עוד טעם מה שמתענים החתנים עד לאחר הברכה, מפני שהמצוה חביבה עליהם, כדרך שעושין חסידים הראשונים, שהיו מתעניין על מצוה החביבה, כגון לולב ושאר דברים (רוקח סי' שני' בשם אגודה).

ו. עוד טעם, משום דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא, לכך מתענה לבטל הפורענות (שרי חמר מערכת חתן וכלה בשם מהר"י מברונא כ"י).

ז. טעם שהחתן מתענה בראש חודש ניסן, מפני שהוא אחד מן הימים שמתעניין בהם, שבו מתו בני אהרן (רמ"א סי' חקע"ג). ולפי זה אף בכ"ח בכסליו שהוא גם כן אחד מהימים שמתענים בהם, גם כן מתענה בו ביום חופתו, שבו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי' ירמיה, כדלקמן סימן תק"פ. ולא הזכירו הרב, לפי שאין רגילין לעושת נשואין בסוף חודש (טורי והב שם בשם הבית חרש).

ח. טעם דליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא, משום דאיתא שאדם הראשון וחווה דו פרצופין נבראו, ואחר נסרם הקב"ה לשנים, ותחלה היתה דבוקה עמו אחר באחור, והנסירה היתה להתרובק עמו פנים בפנים. ועל כן קודם היחוד צריך להיות בחינת נסירה להז' לק ממנו (ביח אהרן).

ט. טעם שאמרו ז"ל האי עלמא כבי הילולא דמי, על דרך אמרם ז"ל כל העולם וכו' וחנינא בני די לו בקב חרובין כו'. והנה ליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא. ועל פי הרוב

המחנותנים בעצמם אין להם שמחה, כי נהפך להם רח"ל כמה פעמים לתוגה. ורק האנשים של בי הילולא, הם הם שותים ושמים ואין אתם יודע עד מה. והוא כמו שכל העולם ניוון בשביל הצדיק, והוא בעצמו אין לו הנאה מזה העולם (ראיתי באיזה ספר)

י. טעם מנהג ישראל, שביום חתונתו וביום שמחת לבו של אדם, ביום שנכנס לחופה עם בת זוגו, שולחת לו טלית עם ד' ציציות, ל"ב חוטיין, הוא על פי מה שכתב האריז"ל רנוצוה זו סגולה להנצל מזונות, וסמוכין לזה מפסוק „גואף אשה חסר לב“, היינו אם חסר הל"ב חוטיין, על כן רומזת לו, הרי שלך לפניך, חלקך הניתן לך מה' אשה משכלת, ליתן לב לשמוח בחלקו דייקא (אור המאיר לטובות).

יא. טעם שסותרין שערות ראש הכלה וקולעין אותן מחדש קודם החופה, שכן הקב"ה קלע לחוה וקשטה בכ"ד קשטים ויביאה אל האדם (עי' עירובין יח, א).

יב. טעם שהכלות הבתולות פורעות ראשן וסותרין קליעת שערן, מפני שצריכין טבילה וחפיפת הראש. ומטעם זה חברותיה סוערות עמה בשחר מאכלי חלב ודגים, שאין חוצצין בין השינים. והמנהג שגם שאר הבתולות פורעות ראשן וסותרות קליעתן כדי לחפות עליה לצניעות שאין גלות שמיוחרת היא לטבילה (מהרי"ל).

יג. טעם להדעקטיין (צעיף) שהחתן מכסה את הכלה ^(א) קודם החופה, על שם ותקח הצעיף ותתכס דרבקה (שם).

יד. טעם שבשעת היחוד הכלה פושטת תכשיטיה וכן נוהגין אפילו בשעת החופה להתיר קשרי בגדי הכלה כראוי, להכין היחוד. וכן מה שנכנס הכהן גדול לפני ולפנים רק בבגדי לבן, כי שם נכנס ליחוד. ובשאר עבודות נכנס בשמונה בגדים לקשט הכלה. ויכנסו הקשויטיין לעורר אהבה בלב רדה, כדי שיתיחד עמה אחר כך (ב) והיו לאחרים (עבודת ישראל ליום כפור).

טו. טעם שמכסין את ראש הכלה בשעה שמוליכין אותה לחופה, משום שאחת מן הקללות שנתקלה האשה, לפי שהביאה מיתה לעולם היתה, שתכנס כאבלה (עיין ילקוט ראובני פירשת בראשית).

טז. טעם שבעת קבלת פנים להכלה זורקין מיני זרעונין, רמז יראה זרע יאריך ימים. ועיין אבודרהם שנהגו לזרוק חטים לפני החתן והכלה (ע"ש השם גבוהך שלום וזב חטים ישביעך) משום שלום, ע"ש.

יז. עוד טעם על מה שנהגו זרוק חטים לפני החתן והכלה, סימן הוא שיהו פריץ ורביץ כחטים (רוקח אות שג). ועיין חוס' (ברכות ג, ב, ר"ה ולא) דצריך ליהרר שלא יזרקום אלא במקום נקי, ע"ש.

יח. טעם המנהג שבוכין קודם החופה בכייה והתעוררות עד התיצבם תחת החופה, ותיכף אחר החופה שוברין הכוס ונעשה דנה ריצה וחרדה, והענין הוא דכתיב, הלוך ילך וכבה נושא משך הזרע בא יבא ברנה נושא אלומותיו. דהנה יניקת הקליפות נמשכה מחטא אדם הראשון, ובק"ל שנה קודם הולידו ברמותו ובצלמו, הוליד רחמן וכו'. ולכן קודם החופה מתעורר ענין

העלאת הניצוצות מעמקי הקליפות שנפלו מרע הנמשך מחטא הנ"ל, ולכן אז הוא בחינת הלוח ילך ובכה נושא משך הזרע, כי על ידי המרירות והבכיה מוציאים הניצוצות מהקליפה, והיא דוקא בעת שמכסין הכלה שהיא בסוד עולימתא שפירתא דלית לה עיינין, והדברים עתיקין. ולכן מפזרים אז האפסין שהוא דבר מר להורות על ענין המרירות והבכיה הנ"ל, וגם שהוא לשון דילוג בלשון אומות, לרמוז על ענין העלאת הניצוצות כנ"ל. ולאחר החופה שוברין כוס שהוא בסוד הפת נשבר שהוא שבירת הקליפות שאז הוא בחינת בא יבא ברנה נושא אלומותיו, היינו שנתעלו הניצוצין לקרושה ויחד הוא בחינת נושא עון (שאריח ישראל). יט. טעם שמברכין את החתן ואת הכלה קודם החופה, שנאמר ויברך אותם אלהים (ספר

החניא סימן צ"א).

כ. טעם שמלבישין להחתן בגדים לבנים וקיטל קודם החופה, משום דכתיב בכל עת יהיו בגדיך לבנים, שיוזכור יום המיתה ולא ירדוף אחר תאות העולם הזה (כלבו סי' ע"ה). עוד טעם, מאחר שנמחלים עוונותיהם, לכן הוא לבוש הקיטל להראות הסליחה, על דרך אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (מטה משה ח"ג).

כא. טעם להמנהג שהשושבינים מלבישים להחתן את מלבושיו, להזכירו יום המיתה שגם מלבישים אותו אחרים בגדים לבנים (א) וישוב לה' (יעב"ץ).

כב. טעם שבי' שושבינים מוליכים אותו: א' מימין וא' משמאל, כדאיחא (בבראשית רבה, פ"ז), אמר רבי יהודה בר' סימון, מיכאל וגבריאל היו שושבינין של אדם הראשון. וטעם שהשני שושבינים כל חד יש לו נר אחד בידו, כי לאשה יש לה רנ"ב אברים ולאיש רמ"ח, ובדיבוק איש ואשה הם ת"ק, ב' פעמים נ"ר, לכן נושאים ב' נרות לפניהם לרמוז לזיווג איש ואשה. ועוד, ב' פעמים נר בגימטריא, „פרו ורבו“ הוא סימן שיהיו פריין ורביין (מטה משה ח"ג).

כג. טעם שהולכים אל החופה (ד) בנרות דולקות ולפידיים, רמו למתן תורה, שנאמר, ויהי קולות וברקים ולפידיים, נקוט האי כללא בידך, כל המנהגים של החתן והכלה אנו למדים ממתן תורה שה' היה מראה עצמו לישראל כחתן נגד הכלה (תשב"ץ אות חס"ז).

כד. טעם שהשושבינות מסבבין את הכלה סביב החתן, משום שחתן דומה למלך. מה מלך חיילין מקיפין אותו, אף חתן שושבינים מקיפין אותו. מה מלך שולחין לו מנות, אף חתן שולחין לו מנות. וטעם ג' פעמים, נגד כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה, וכי יקח איש אשה ובעלה, וכי יקח איש אשה חדשה, רמו ג' מסירות, על כן מוסרין לו הכלה ג' פעמים (שם).

כה. טעם שברכת נישואין צריך עשרה, דכתיב (רוח ד') ויקח בועז עשרה אנשים וגו', ואמרו רז"ל שקבצן כדי לברך ברכת חתנים בעשרה (כחכות ז, ב).

כו. טעם שמשמין על החתן ועל הכלה הטלית, משום שנאמר, ופרשת כנפיך על אמתך (כלבו). עוד טעם, לפי שברוב אסיפת העם אשר הוא שם, יראה כמקדש אשה בשוק. ורב מגניד אמאן דמקדש בשוקא, משום פריצותא. לכן מכסין אותן לקדש בצניעות (ספר המנהג). ועי' חולעת יעקב, שצריך לעשות החופה מכלים יקרים. ועיין מטה משה ח"ג, שכל המנהגים של

חתן וכלה אנו למדין ממתן תורה, שהשם היה מראה עצמו כחתן נגד כלה, שהם ישראל, ולכך מכניסין אותה תחת החופה כ,,ותיטבו בתחתית ההר", ע"ש. וטעם שמעמדן הכלה (ז) לימין החתן, משום דכתיב נצבה' שגלי' לימינך' סופי תיבות כלה (כנסת הגדולה סי' ס"א ג). וטעם שנוהגין לעשות החופה תחת כיפת השמים, לסימן טוב שיהיה זרעם (י) ככוכבי השמים לרוב (שם סעיף ב').

כז. טעם מה שפורסין צניף על ראש חתן וכלה בשעת הברכה, לפי שגם זה נקרא כניסת חופה, כי חופה לשון כסוי (חשב"ץ).

כח. טעם שנקראת החופה הלולא, על שם שמביאין החתן והכלה בהלולים (כל בו). כט. טעם למנהג שאין מחכסין בטלית רק אחד החתונה, יש סמך במדרש, למה נסמכה פרשת ציצית לנשואי אשה, רכתיב גדילים תעשה לך וסמין ליה כי יקח איש אשה, לומר לך, חייב בציצית (ס' המנהג).

ל. עוד טעם, לרמז לו כי עד הנה לא היה לו אור מקיף, ועתה כי זכה לאשה יהיה לו אור מקיף, כידוע מכתבי האר"י. ומטעם זה, נוהגין לעשות הקפות עם הכלה סביב החתן תחת החופה. ומזה תראה שכל מנהגי ישראל על שרשי האמת נטועים יסודתם בהררי קודש (קרבן עני, פרשת תצא).

לא. טעם שלוקחין שני כוסות אחד לברכת אירוסין ואחד לברכת נישואין, משום דבשני מקומות נתקנו. דתניא (ברכות ז. ב), מברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין וברכת חתנים בבית חתנים כו', וכיון שנתקנו בשני מקומות אי אפשר ליהיוותם בכוס אחד (תוס' פסחים, קב. ב. ד"ה שאין).

לב. עוד טעם, לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות. ואין לדמות זה ליקנה"ז (יין, קידוש. גר, הבלה, זמן), משום דקידושא והבדלתא חדא מילתא היא (מטה משה ח"ג אות ט'). לג. טעם שנהגו לשבר כוס של אירוסין ולא של נשואין, משום דכוס של נשואין אתא לגמר הזיווג, לכן אין סברא לשבר אותו, שמורה ח"ו שבירת הענין (חופת חתנים בשם הר"מ מינץ). לד. טעם שמברכין שבע ברכות אלו, כנגד שבע חופות שעשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן (כל בו).

לה. טעם שמברכין ברכת אירוסין, מפני שהוא כמו ברכת הנהנין שמברכין על נל דבר הנאה שבא לידו קודם שנהנה, כן מברכין תחלה על ברכת הנהנין על האשה שנתארסה לו. ועכשיו נהגו שאינו מברך ומקדש עצמו אלא אחר מברך, כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך. ומאי מברך? אקב"ו על העריות וכו' (חופת חתנים).

לו. טעם דאין מברכין שהחינו על קדושי האשה, משום דאין מברכין זמן אלא על מצוה שעשייתה היא גמר מלאכתה ונשלמה המצוה, כנטילת לולב וכו'. אבל הכא עיקר המצוה הוא פריה ורבייה (חופת חתנים ועי' ליקוטים סעי' ק"ו).

לז. טעם שאין מקדשין בטבעת שיש בה אבן, מפני שאפשר שסמכה דעתה על האבן שווה יותר משהיא סבורה והווי להו קדושין בטעות ואינה מקדשת (אבודרהם, ועיי' חוסי' קדושין, ת. ב. ד"ה הלכתא).

לח. טעם שנוהגין לשים הטבעת באצבע הסמוך לאגודל, דידוע הרמז האמור על מזמור השמים מספרים דנוכר בו, והוא כחתן יוצא מחופתו, דכשתתחיל למנות התיבות באצבעות ירך מפסוק תורת ה' תמימה וגו', בכל פעם תבוא תיבת שמו יתברך באצבע. ולבסוף,, הנחמדים מזהב,, תיבת,, מזהב" נופלת על האצבע, לרמז דכבר קדשוה שמים יתן בזה טבעת הקדושין (חופת חנינים).

לט. טעם ששוכרין כלי זכוכית בנשואין, לפי שנאמר, עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, במקום גילה שם תהא רעדה (רוקח ס"י שני"ג) ונוהג החתן לשבר הכוס, כי הא דחבר זוגיתא חיורתא, על שם,, וגילו ברעדה" (שם סימן שני"ה, ועיין חוספות ברכות לא, א, ד"ה אייתי כסא).

מ. עוד טעם, זכוכית נקראת בלשון הקודש צנצנת, בגימטריא ה' פעמים קול, ה' קולות שמקיימין בשמחת חתן, וזוכין לה' קולות של תורה (מגיד העלומה).

מא. טעם שבברכת נשואין בברכה ראשונה חותם משמח חתן וכלה ובברכה אחרונה חותם משמח חתן עם הכלה, מפני שברכה ראשונה היא דרך בקשה, וצריך לבקש רחמים על שניהם. ואם היה חותם משמח חתן עם הכלה, לא היה במשמע שמחה אלא לחונן בלבד שישמח בכלה, אבל אינו משמע לשמח חתן עם הכלה, אבל בברכה השניה שהיא דרך שבח והודאה על שמחת הזיווג, חותם משמח חתן עם הכלה, שמשמע החתן לברו שישמח על עסקי הכלה, שכן כתיב ומשוש זותן על כלה (אבודרהם, ועיין רש"י כהובות ת, א).

מב. טעם שהחתן מיטב בראש, שנאמר (ישעיה ס"א) כחתן יכהן פאר, מה כהן בראש, אף חתן בראש. וכהן גופיה מולין כו' (מועד קטן כח, ב).

מג. טעם שאבי הכלה עושה סעודת הנשואין ולא אבי החתן, משום דאיחא בגמרא (ברכות ו, ב), כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות. ועל כן עושה אבי הכלה הסעודה ואינה נקראת עזי סעודת חתן, ועל כן לא יהיו בני אדם נכשלים באיסור זה. וזה גם כן הטעם מנהג ישראל ליתן דורן דרשה, לפי שאין כל אדם יכול לקיים זה, ולכן משמחים אותם במתנות (קרבן עני).

מד. טעם למנהג כשעושין סעודת מצוה עושה הש"ץ מי שבירך לכל המסובין ונודרין נדרים ונדבות לתלמוד תורה ולשמשים ולחזן, משום דאיחא במדרש רבה בשעה שעשה אברהם אבינו הסעודה ביום הגמל את יצחק, קטרג השטן על שלא נדר קרבן תודה לאלהיו, ועל כן נשתלשל נסיון העקדה, ועל כן נודרים נדבות לצדקה שלא יהיה קטרוג.

מה. טעם שנותנין המתנות מהדרשה (געשאנק) אל הכלה, בכדי להראות לה שהיא תהיה עקרת הבית ואשת חיל, ותחת ידה יהיו כל עניני הבית, בכדי שבעלה יוכל לעסוק בתורה.

מו. עוד טעם, המנהג שמוסריץ המתנות מהדרשה (געשאנק) להכלה, יש לזה יסוד בוהר הק' (אמור בר"ה ובינים הבכורים, צו ב), ועל דרך כנסת ישראל איקרי כלה כלולה רכולה מזמנין לה מאנין וחולקין ותכשיטיין כו', ע"ש.

מו. עוד טעם, משום שאסור לקבל שכר הדרשה, משום דנקרא משתמש בתגא, על כן תקבל היא המתנות ואין לבעלה חלק בהם.

מח. טעם שלוקחין ב' כוסות: בא' מברכין ברכת המזון ובשני מברכין ברכת חתנים, מפני שאין עושין ב' קדושות על כוס א' (תוס' פסחים קב, ב, ד"ה שאין).

מט. טעם שנהגו לומר דוי הסר בסעודת נשואין, לפי שגזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיע קול של שיר לשמח בהם, ואסור לשמעם מפני החורבן. ואפילו שירה בפה על היין אסורה, שנאמר, בשיר לא ישחו יין, כדאיתא (ש"ע או"ח סימן תק"ס). אכן לצורך חתן וכלה שרי, כדאיתא (בהגהות מהרמ"א). על כן אחד שאכלו ושחו ושמחו בכל מיני שמחות, מזכירין חורבן בית המקדש ואומרים, „דוי הסר“, ר"ל אותו דוי שנאמר אצל חורבן בית המקדש, על זה היה דוה לבנו (איכה ה'), וכן ולבי דוי (שם א'), הסר ממנו. וגם אותו חרון שנאמר אצל חורבן בית המקדש, כלה ה' את חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון וגו' (שם ד'), אותו חרון הסר ממנו (מטה יהודא).

נ. טעם שתקנו לומר שהשמחה במעונו, מפני שמצוה ראשונה של נשואין נעשית על ידי הקב"ה בענין אדם וחיה, וכדאמרינן באגדה, שהיה הקב"ה כשושבין והמלאכים מרקדין ומזמרין לפניו. ולפי שמצוה זו נעשית תחלה על ידו, אנו מברכין כן (אבודרהם).

נא. טעם שתקנו לומר שהשמחה במעונו ולא במכונו או בזולו, משום דאמרינן בחגיגה בפרק אין דרשין, שבעה רקיעים הם: וילן, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות, ומפרש שם, מעון, שבו כחות של מלאכי השרת ואומרות שירה לפני המקום. והשירה היא והשמחה לפני המקום. לפיכך אומרים שהשמחה במעונו (שם).

נב. טעם דמברכין אחר ברכת המזון תחלה ו' ברכות ואחרי זה בורא פרי הגפן, וזוה ליה להקדים על כל פנים בורא פרי הגפן לשש ברכות כמו בקידוש, משום שלא יהא נראה דמברכים בורא פרי הגפן לצורך ברכת המזון ולא משום ז' ברכות, לכך מאחרים בורא פרי הגפן (מחצית השקל סי' ק"צ, ס"א א' בשם בית שמואל).

נג. טעם דנהגינן בברכת חתנים תחת החופה לברך בורא פרי הגפן אחר כך הברכות, ובסעודה מאחרין ברכת היין עד אחר הברכות, משום דהנה אנחנו מברכין ברכת חתנים בשביל החתן שנהנה בלקיחת אשה והנה הוא רוצה ליהנות, וכן ברכת היין רוצים ליהנות, ומקדימין ברכת היין דתדירא וגם קריבא הנייתה לכל. אבל אחר כך בסעודה הנה אחר החופה הותרה לו הכלה להחתי, ואפילו לא בעל, הנה נהנה בקרבות. ואם כן ברכת חתנים אז על מה שכבר נהנה, וברכת היין על מה שרוצים ליהנות. על כן מאחרין ברכת היין עד אחר הברכות. ועל כל דבר הנאה דלא תקנו ברכה יש לחייב את עצמו לברך ברכת שהכל, על איזה מאכל או

משקה ויפטור גם את דבר ההנאה שאין לו ברכה, כגון תאות המשגל וכלי זמר וכיוצא, בדברכת שהכל פוטר כל ההנאות כו'. הנה כתבתי זה מסבדתי, והמשכיל לא ישליך רבוני אחרי גיוו, כי דברי טעם הם (מגיד תעלומה דף צ"ג, להגאון הקדוש מוהר"ר צבי אלימלך מדינוב זצוק"ל).

נד. עוד טעם, דכיון דהרבה פוסקים סוברים ולא נתקנו השבע ברכות על הכוס, ואם כן אם יברך הברכות אחד ברכת בורא פרי הגפן יהיה הפסק בין ברכה לטעימה, מה שאין כן בחופה, שהמברך אינו טועם, רק נותנין לאחר לטעום, והטועמים אין מפסיקין, יותר טוב לברך בורא פרי הגפן קודם, כיון דלהרבה פוסקים נתקנו על הכוס וראוי לברך בורא פרי הגפן תחלה (ד"ח. וע"ל סעיף תתקצ"ב).

נה. טעם שעושין שבעה ימי משתה, אנו למדין מיעקב. ומשמשון, כשירד לארץ ופלטתים ולקח לו אשה ועשה משתה ושמחה שבעה ימים, שנאמר, ויהי כראותם אותו וגו', מה היו עושים, היו אוכלים ושוחים עמו, שנאמר, ויאמר להם שמשון, אחודה לכם חירה אם הגד תגידו אותה לי שבעת ימי המשתה וגו' (ילקוט שופטים, פ' ע').

נו. טעם רשבת יום טוב ראשון ושני הוו כפנים חרשות, משום דאמרינן במדרשו, מזמור שיר ליום השבת, אמר הקב"ה, פנים חרשות באו לכאן. דוקא בסעודת הלילה ושחרית, אבל לא בסעודה שלישית, כיון שאין צריכין פת, שהרי יוצאין במיני תרגימא. ואנו נוהגין במדינות אלו לברך כ השבע ברכות אפילו בסעודה שלישית, משום שרגילין לדרוש, והדרשה הוי כפנים חרשות (לבוש הלכות קדושין, סימן ס"א סעיף ח'). והרמ"ע מפאנו (סי' מ') כתב, דסעודה שלישית נמי מקרי פנים חרשות על פי הסוד בספר הזוהר (ועיין פתחי תשובה סי' ס"ב) ופורים ביום י"ז פשיטא דהוי כפנים חרשות (חופת חתנים).

נז. טעם שאין נושאין נשים בחסרון הלבנה, משום שאחד חצי חודש כשתתחיל הלבנה להתחסר אז בעוה"ר מתגברים הדינים, וכאשר תתחדש הלבנה אז מתמרקין הדינים (בני יששכר).

נח. טעם שאנו מברכין להחתן הזיווג יהיה עולה יפה, כי כל העבודות ליחד קוב"ה ושכינתיה בחינת יחוד שמות הוי"ה וארנ"י שהצדיקים מיחדים במעשיהם הטובים. והנה כתוב בספרים שלעתיד יהיה משם הויה אותיות יהיה, שהוא"ו תהיה יו"ד, וזהו ביום ההוא יהי"ה ה' אחד. ולכן אומרים הזווג יהיה עולה יפה, שהזווג הזה של איש ואשה מעורר הזווג העליון לקרב ביאת משיחנו, והיה זווג יהי"ה ארנ"י גימטריא מספר יפה, ותיבת „עולה" היא על דרך שכותבים ס"ה עולה (ורע קודש להגה"ק מראפשיץ זצוק"ל וירא).

נט. טעם שנקרא בעל שמחה, שהוא בכוחו להיות ארון ובעל על כל דבר שמחה ליתן לאחרים השפעות טובות (החווה מלובלין).

ס. טעם שאין מברכין על מצות פרו ורבו, לפי שאי אפשר בלי תערובת היצר (דרך פקודי בשם הנועם אלימלך).

סא. טעם שהחתן צריך שמירה, לפי שיש כחות במזיקים המתקנאים בבני אדם, לכן

אמרו, שלשה צריכים שמירה, ואחד מהם הוא חתן, ויש אומרים אף תלמיד חכם בלילה, כי מתקנאים בהם. וזולה וחייה, דריע מזליהו (שפת אמת פ' כ"ד).
 סב. טעם למה נקט בת פלוני לפלוני ולא פלונית לפלוני, משום דבנקבה העיקר להקפיד על משפחתה, אם היא ממשפחה הגונה. וגבי זכר, העיקר הוא יחוס עצמו אם הוא איש הגון (לקוטי שושנים).

הוספות והשמטות

סג. (אות יג. א) קודם החופה. ועי' דגול מרבבה (י"ד ס"י שמ"ב) בשם הב"ח (אה"ע ס' ס"א), דאפילו לדעת האומרים דמה שמכסין הכלה מיקרי חופה, היינו במדינת רוסי"א שהחתן בעצמו הולך עם הרב לכסות ראש הכלה, עיין שם. וכן עדיין המנהג בכל מדינות וואליין. אבל במדינות הללו שאין החתן הולך כלל לכסות ראש הכלה, פשיטא שאין זה מקרי חופה, דאי אפשר להיות חופה בלתי חתן או שלוחיו, שאם החתן היה מכבד להרב לכסות ראש הכלה, אפשר דשלוחו של אדם כמותו, אבל במדינות הללו צד הכלה מכבדים להרב בכיסוי הינומא בלי שום ידיעת החתן, פשיטא שאין זה חופה כלל.

סד. (אות יד. ב) והיו לאחזרים. בספר עבודת ישראל בליקוטים כתב, כשמתחידים החתן והכלה בחדר, תברך הכלה להחתן ולומר לו תזכה לאורך ימים והתיוחד באהבה מעתה ועד עולם. ולפעמים שהכלה אינה משכלת כל כך, מדרך החתן ללמד אותה הברכה, כלומר, ברכיני בברכה שאזה לשבת עמך לעולמים.

סה. (אות כא. ג) וישוב לה'. וטעם שנמנעו מלידתן אפר מקלה בראשי חתנים, מפני שאין העם מותזקים כלל בהנחת תפילין ולא יהיה בהם האפר תחת פאר, ויחושו גם כן שמא לא יהיה פאר תחת אפר. ונהגו לעשות זכרון אחר במקומו שנותנין מפה שחורה על ראש החתן והכלה. ועל זה פשט המנהג לשבר הכוס אחר ז' ברכות (בית יוסף ס"ה בשם הכלב; וע"ל בקונ"א סעיף תתקס"ג).

סו. (אות כג. ד) בנרות דולקות ולפידים. השושבינים מוליכין את החתן תחת החופה ומעמידים אותו פניו למזרח, והחזן מנגן כמנהג המקום. והשושבינות מוליכות את הכלה, והשושבינים ואנשים חשובים הולכים לקראתה. וכשמתקדבים אליה, חוזרים לאחוריהם לחופה. והשושבינות מביאין את הכלה ומסבבין עמה ז' פעמים את החתן. ויש מקומות שמסבבין עמה את החתן רק ג' פעמים. והחזן מנגן גם כן כפי המנהג. ומעמידין את הכלה לימין החתן, והמברך מצוד את עצמו ופניו למזרח (קיצור ש"ע ס' קמ"ז; וע"ל בקונ"א סעיף תתקס"ג).
 סז. (אות כו. ה) לימין החתן. ועי' בספר שדי חמר (מערכת חתן וכלה), שהרב יד אהרן כתב בשם האר"ז ל שזהו קודם החורבן, אבל בזמננו זה צריך להעמיד החתן בימין הכלה. על דרך השיב אחור ימינו, עכ"ל. וכתב שם על כן אין למחות ביד הנוהגים כן, וזאת היתה לי שלא להקפיד ולדקדק על ימין שהוא שמאל עד ישיקף ה' השקפה לטובה וירם קרן ימינו.

עוד כתב שם אות ג' בשם הרב שבט מוסר, בליקוטים שאחר הדרושים, שמעתי ממהר"ן רזוליו שאמרו בחלום שהשוחה טיטון תחת אפריון של חתן וכלה, דלעולם הבא נענש בסימוי עיניו. רמז לדבר, עשן בחופה למה, כלומר, אין ראוי לעשן שם עשן (ועי' לקמן בהערה: לסעיף תהרמ"ז בד"ה בספר תפארת ישראל).

סח. (איות כו. וי) ככוכבי השמים לרוב. ועיקר החופה הוא מה שאחר הקידושין מוליכין את החתן והכלה לחדר מיוחד ואוכלים שם יחד במקום צנוע. ויש למנוע שלא יכנס שום אדם שם, כדי שיהיה יחד גמור. וצריך ליחד להחתן אותו החדר דהוי כהכניסה לביתו. אך אם היא נדה, אז צריכין שיהיו בני אדם נכנסים ויוצאים שם, דאם לא כן אסורין ביחד (עי' דרו"פ ט"ו ס"א, ודה"ת, ועי' קיצור ש"ע סי' קמ"ח).

טט. והנה, „חדשות“ מקרוב באו אפילו באיזה בתי היראים, לערוך ביום החופה בחדר מיוחד שלחן (סאלוויטער טיש) ועליו כל מיני מתיקה ומשקאות ומיני פירות, ותיכף אחר החופה הולכים שמה הקרואים וחוטפים ודורסים ואוכלים כחיות השדה, וכל הקודם זכה, עד שבזמן מה השלחן פנוי מכל. ואוכלים מעומד, היפך מה שאמרו רז"ל (מסכת דרך ארץ) לא יאכל מעומד ולא ישתה מעומד. והרבה מהם אוכלים בלא ברכה, כי הרגע יקר אצלם, כי בתוך כך יכול לחטוף ולאכול. וגם מברכה אחרונה ימנע עצמו, כי אם לא בירך בתחלה האיך יברך אחריו. על כן כל מי שיראת ה' נוגעת בלבו ירחיק מזה. וכבר אמר הגאון הקדוש בעל החתם סופר ז"ל „החדש אסור מן התורה“, כי היה שונא „חדשות“ מעולם.

ע. מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניה (טור סי' ס"ה). ובספר שדי חמד (מערכת חתן וכלה דף י"ג) כתב שם הרב תורת חיים (עבודה זרה דף י"ז), דאסור ללכת במחול עם הכלה בז' ימי המשתה אפילו אינו אוחז בידה ממש אלא בהפסק מטפחת כדרך שנוהגין מקצת תלמידי חכמים שבדור הזה, אפילו הכי לא שפיר עבדי, כדמשמע בגמרא דשום קריבה בעלמא אסור, ואין לחלק בין כלה לאחרת, דליכא האידנא מאן דמצוי למימר דמ"א עליה ככשוויה. ולא אמרו חכמים אלא כיצד מרקדין לפני הכלה, ולא עם הכלה. וכהאי גוונא פסק ש"ט בפ"ב דכתובות, דאסור להסתכל בפני הכלה כל שבעה כמו שאסור להסתכל באשה אחרת, ע"ש.

(נעחק מספר טעמי המנהגים, עיניני אישוח).

פרק טו

**סיפורים נפלאים מצדיקי ישראל
זיווג מן השמים**

מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מר' אשה לאיש, מן התורה — הכתיב: וען לבן ובתואל ויאמרו מר' יצא הרבר. (מוצר קטן)

א.

אחד מצעירי החסידים, ורווק היה, עשה בימים הנוראים ובחג הסוכות אצל המגיד הגדול ממזריטש ז"ל. בשעת פטירתו מהרבי התאונן לפניו, שמחמת עניותו אין מציעים לפניו שום שידוך. אמר לו הרבי:

— לך לשלום, והשידוך הראשון שיציעו לפניך תסכים עליו.

הלך האבדך לדרכו וסר ללינת לילה למלון שבאחד הכפרים. מצא שם אנשים ריקים ופוחזים, שיושבים ואוכלים ושוחים, ועוסקים בדברי שחוק וליצנות. האברך הלך ויש על-יד התנור החם שעמד בפנת-הבית להתחמם. והאנשים בראותם אותו שאלוהו:

— מאין אתה, ומה מעשיך?

השיבם, כי הוא מעיר פלוגית, וכי הוא הולך מהרבי ממזריטש. שאלוהו שרב:

— מה ביקשת מהרבי, ומה השיב לך?

והשיב:

— ביקשתי שהשי"ת יזמין לי את זיווגי, והרבי אמר לי להסכים להשידוך הראשון שיציעו לפני.

קפץ אחד מן הליצנים ואמר:

— הנה יש לי בשבילך שידוך טוב: אחותי היא צעידה לימים. וגרושה מאישה, ויש לה

מאה ר"כ, והיא נמצאת עכשיו פה. אם טוב הדבר בעיניך, נעשה תיכף תקיעת-כף.

והלץ הזה היה באמת זר לאותה אשה, כי היא היתה בתו של בעל-הבית, ואביה, בעל-הבית, לא היה אז בביתו.

והאברך השיב:

— טוב הדבר, אני מסכים.

והליצנים הביאו מיד יי"ש, וכיבדו בו את האורח לשמחת „אירוסיו“, וצחקו הרבה

ביניהם לבין עצמם, לבל ידגיש הוא ברבר. אחרי-כן אמר אחד מן הכנופיה:

— אולי נעשה תיכף גם הנשואין החופה?

והשני השיב:

— אבל אין כאן מי שידע לכתוב כתובה ולסדר קידושין.
אמר האברך, שהוא יודע בעצמו גם לכתוב כתובה וגם לסדר קידושין.
התחילו ללגלג עליו עוד יותר. לקחו טלית ופרשו אותה כחופה, והאברך כתב כתובה,
ואחר-כן קידש את האשה כדת משה וישראל.

אחר החופה התחילו להחל בו ולמשוך את הכובע שבראשו, אחד מצד זה וחבוי מצד
אחר, ואחרי-כן התחילו גם להכותו. ראה האברך שעסק ביש הוא, הלך ללון לבית אחד
הנכרים שבכפר. בבוקר השכים ועמד על-יד המלון, ונתירא להיכנס לפנים, שלא יכוזו שוב.
בתוך כך שמע שהמשרת אומר:

— הנה בעל-הבית נוסע!

ניגש האברך אל בעל-הבית, ואמר:

— שלום עליכם, חותני!

נשתומם בעל-הבית ושאל:

— מי הוא זה?

וכתו השיבה לו:

— האיש הזה היה לנו לשחוק ולשעשועים, ועשינו עמו אמש חופה בליצנות.
לא ישרו הדברים בעיני בעל-הבית, והתחיל לחקור ולדרוש, איך היה המעשה. סחה לו
בתו את כל המאורע. נתמלא בעל-הבית חימה על האברך. ופנה אליו בגערה:
— טיפש! מה זאת עשית לקדש אשה צעירה? כלום לא הבנת שהם היתלו בך?
ומרוב כעסו ניגש אליו וסטר לו על הלחי. אחרי-כן נמלך בדעתו, ואמר לעצמו:
— אם כבר נסתבכתי בשלומיאלי זה, הרי מוכרח אני לקרב אותו בדברים רכימי להתיר
את הסבך, שאם אקניטנו לא יציית לי.

התחיל לדבר עם האברך רכות, וביקש ממנו שיתן גט-פטורין לבתו. ובשכר זה יתן לו
עשרים דו"כ. אמר לו האברך:

— אגיד לכבודו האמת: הרבי שיחיה ציוה לי להסכים להשידוך הראשון שיציעו לפני,
וכן עשיתי. אם הם חשבו הדבר לשחוק וליצנות, הנה אני חשבתי זאת לאמת; ואם כבודו איננו
מסכים להשידוך, אז נסע נא שנינו להרבי, ומה שיאמר כן נקיים.

בעל-כרחו הסכים בעל-הבית לנסוע עם האברך למיזדיטש. בבואם אל הרבי סיפר לו
בעל-הבית בקובלנא:

— הנה אני לא הייתי בביתי, ובא העני הזה, ושמע לאנשי לצון שאמרו לו על בוני שהיא
אחותם, וקידש אותה. ועתה ברצוני לתת לו מאה דו"כ, ובלבד שיתן גט לבתי.
אמר לו הרבי:

— לך לאכסניה שלך, ואני אדבר פה עם האברך על אודות זה.

כעבור איזה שעות בא בעל-הבית אל הרבי, והלה אמר לו:
— דיברתי עם האברך בענין גט, והוא מסכים לכך בתנאי שתתן לו אלף ר"כ, ואני אציע
לפניך שידוך אחר בשביל בתך, שידוך טוב והגון. ותקבל מאת החתן גם-כן אלף ר"כ, ובאופן
זה לא תסבול שום הפסד.

אמר האיש:

— מוכן אני לציית לכל מה שיאמר הרבי.

— ובכן — הוסיף הרבי, — דע לך: האברך הזה הוא ממשפחה מיוחסת בישראל, והוא
מושלם בכל המעלות, והחסרון האחד שהיה לו הוא העניות, אבל עתה הרי ברוך-השם כבר יש
לו אלף ר"כ, ולכן אין טוב לך מלהשתדך עמו, ואני אומר לך שזהו זיווג מן השמים, ותסעו
לכם בשמחה לביתכם.

ציית האיש לדברי הרבי, ונסע יחד עם חתנו בחזרה לביתו בשמחה, והזוג הצליחו בחייהם.

ב.

הרב דסקולי בא פעם לשכת-קודש אל הרב הקדוש ר' ברוך ממזיבכו ז"ל. הזמין ר' ברוך
את הרב לסעוד אצלו, ובשעת הסעודה ביקש ממנו שיספר לו איזה מעשה מהבעש"ט, כי הוא,
הרב דסקולי, היה משרידי תלמידי הבעש"ט. סיפר לו הרב מעשה זה:

פעם אחת היה הוא, הרב דסקולי, אצל הבעש"ט, ובהיותם משוחחים יחד באיזה ענין
נכנסו אליו שני אנשים מעיר אחת, אחד מהם היה הרב של אותה העיר, והשני — מבעלי-
הבתים שבעיר. שאל הרב בעצתו של הבעש"ט, אם ישדך את בנו עם בתו של בעה"ב הזה,
המפציר בו על כך. אמר לו הבעש"ט:

— ומדוע לא?

השיב הרב, שבעל-הבית הזה הוא איש פשוט מאוד, ולפנים היה שואב מים בעיני, ובמשך
הזמן הצליח ונעשה גביר. כשעלה בדעתו להתחתן עם הרב, קרא למלמד אחד ונתן לו חמישים
רובל כסף שכר-טרחתו, על-מנת שילך בכל יום אל הרב ויציע לו להתחתן עמו, ואל יפול רוחו
אם הרב ישיבו בשלילה, אלא יעשה את שלו ויטריד את הרב בכל יום בהצעה זו. בפעם
הראשונה כשבא המלמד אל הרב, סירב הלה בהחלט, אבל מצות הגביר חזקה על המלמד לבלתי
להשגיח על סרובו של הרב, ולכן הוסיף להטריד את הרב בכל יום ברבר השידוך, והרדיעו בשם
בעל-הבית, כי הוא רוצה לתת שני אלפים רובל-כסף נדוניא להזוג, ועוד אלף רובל-כסף
להרב בעצמו ראה הרב שאין להפטר ממנו, והחליט לנסוע יחד עם בעל-הבית להבעל-שם-
טוב.

שאל הבעל-שם-טוב:

— האם ירא-שמים הוא בעל-הבית הזה?

והשיב הרב, שכן.

אז אמר הבעש"ט:

— אם כן הרי זה שידוך טוב וישר.

לקח הבעש"ט סודר, ונתן להם „לקבל קנין” על השידוך, בירכם במזל טוב, ופטרם לשלום.

לאחרי שהלכו, אמר הבעש"ט להרב דסקולי:

— עולם הליצנות יוכל להיות שדכן טוב.

לא הבין הרב את הדברים, ועם זה גברה סקרנותו לדעת אל מה ירמזון דברי הבעש"ט, החליט ללכת למלון שבו התאכסן אותו הרב, ולחקור אותו, מה שורש דבר נמצא בו. בא אל הרב וסיפר לו את דברי הבעש"ט. כששמע הרב את הדברים נתרגש מאד, ואמר:

— עתה נודע לי היכן הייתי!

וסיפר להרב דסקולי, שפעם אחת חלם שהוא נוסע להכפרים שבסביבות עירו לקבל מבני הכפרים מתנות־יד מיבול השדה, כפי המנהג אז בהרבה קהילות. ובא לעיירה אחת, ונכנס לבית־הכנסת. ראה שבהכ"נ מלא אנשים תלמידי־חכמים המפלפלים בתורה. עמד על־יד הדלת ושמע שפלפולם הוא בענין אחד מוקשה בעיניהם, ושבאמת כפי שהוא, הרב, רואה, הענין הוא נכון וישר, ואין כאן קושיא כלל. אמר הרב את ביאור הענין להצעירים שעמדו סביבו, והם מסרו הדבר להזקנים, עד שהגיע לאלה שעמדו בכותל המזרח. ניגשו הללו אל הרב, הביטו בפניו, ואמרו:

— האיש הזה מתערב בדברי־תורה?! הרי הוא בור ועם־הארץ!

מיד יצא הרב מבהכ"נ, ואמר להעגלון שלו:

— כאן כנראה אין לנו מה לעשות. אנו צריכים לנסוע הלאה.

ישבו בעגלה ונסעו הלאה, עד שהגיעו לעיירה אחרת. שוב נכנס הרב לבהכ"נ, ושוב נשנה כל אותו החזיון שבעיירה הקודמת. נסעו גם משם והגיעו לעיירה שלישית. נכנס גם כאן לבהכ"נ, ושוב קרה אותו הדבר שבשתי העיירות הקודמות, אלא שכאן, בעיירה האחרונה, ניגש אל הרב הזקן שבחבורת תלמידי־החכמים, הסתכל בפניו, ואמר לחבריו:

— בור ועם־הארץ שכזה עדיין מסרב להתחתן עם גביר פלוני! . . .

הקיץ הרב מחלומו ותיפעם רוחו, ואז החליט לנסוע להבעש"ט. והנה עתה נתברר לו, שמן השמים הטילוהו לעולם הדמיון והליצנות, בשביל שיסכים לשידוך זה, שהוא זיווג מן השמים.

ג.

בעיר מיזיבז דר חסיד אחד ממקורבי הבעש"ט בשם ר' וואלף קיציס. והאיש עני ואביון, ולו בת שהגיע לפרקה, ואין לו במה להשיא אותה. פעם אחת אמר לו הבעש"ט:

— למה לא תעשה שידוך לבתך?

השיב ר' וואלף:

— הלא לרש אין כל, וגם לחם לאכול אין לי, ובמה אשיאה?

גער בו הבעש"ט וציוהו שימהר לעשות שידוך. וכשר' וואלף פקפק שוב בדובר, אמר לו הבעש"ט:

— הנני מודיעך, כי הגיעה העת של זיווגה. וזאת עשה: שלח שליח מיוחד לעיר יאסי, על הוצאות שלי, והשליח יתראה שם עם השדכנים, ויאמר להם שנכון אתה לתת נדוניא סך שני אלפים רו"כ, ובלבד שהחתן יהיה בן-אוריין ובראבון.

קיים ר' וואלף את דברי הבעש"ט, ומיהר לשלוח איש ליאסי. והשליח בא לשם, ותיאר את המחותן ר' וואלף בתור צדיק וחסיד, והבטיח שיתן נדוניא שני אלפים רו"כ. השדכנים התחילו להציע לפניו שידוכים שונים, שלא ישרו בעיניו, עד שלבסוף התעכב על שידוך אחד עם איש נכבד ועשיר ומיוחס, והבחור היה גדול בתורה, והוטב הדבר בעיני השליח, ועשה „תנאים“, וכתב בה „תנאים“, שעל המחותן לתת ב' אלפים רו"כ נדוניא.

השליח חזר לביתו, וסיפר לר' וואלף את כל המאורע, והוטב עצם השידוך גם בעיניו. אך הלך בעצבון-ררות אל הבעש"ט לשאול, מאין יבוא עזרו בדבר הנדוניא שהבטיח. כאשר בא לפני הבעש"ט, בידך אותו הבעש"ט בכרכת מז"ט, ואמר לו שלא ידאג מאומה, כי במהרה יבוא עזרו מקדיש, ויוכל לסלק הנדוניא כמו שהבטיח.

עברו כמה שבועות מיום כתיבת ה„תנאים“, ור' וואלף קיבל מכתב ממחותנו, והוא מתפלא בו על שלא שלח מתנה להחתן כנהוג. הלך ר' וואלף עם המכתב אל הבעש"ט, ואמר לו שוב הבעש"ט שלא ידאג, כי קרובה ישועתו לברא. חלפו עוד כמה שבועות, והמחותן הוסיף לכתוב, למה אינו שולח שום מתנה להחתן. אך ר' וואלף בטח בדברי הבעש"ט, ולא השיב מאומה למחותנו. כאשר ראה המחותן שאין קול ואין עונה, שלח שוב מכתב ברבויים קשים, והודיעו שאם ישתוק גם עתה ולא יקבל תשובה ממנו, יחזיר לו את „התנאים“. הלך ר' וואלף במר נפשו אל הבעש"ט, והראה לו את המכתב. אמר לו הבעש"ט:

— תכתוב להמחותן, שלזמן המוגבל להחתונה יבוא לכאן החתן, ואי"ה יהיה והכל מוכן, גם הנדוניא וגם מתנות להחתן.

וכתב ר' וואלף כדברי הבעש"ט. ומחמת שר' וואלף היה מפורסם לצדיק וחסיד, בטח המחותן על דבריו, והתחיל להתכוון להנישואין. כשהגיע קרוב לזמן המוגבל, נכנס ר' וואלף שוב להבעש"ט, וציוהו הבעש"ט שיכתוב להמחותן שיבוא לכפר שלשה ימים קודם הזמן, כי רצונו לשמוח אתו אילו ימים קודם החתונה. קיים ר' וואלף את פקודת הבעש"ט, וימים אחדים קודם החתונה קיבל מכתב ממחותנו, שהוא עם כל בני-ביתו נוסעים על החתונה. הלך ר' וואלף בפנים עצובים להראות להבעש"ט את המכתב, והנה בדרך הליכתו פגע באיש אחד, והאיש שאל אותו איפה דר הבעש"ט. השיב לו ר' וואלף:

— הנה גם אני הולך אל הבעש"ט, וחוכל ללכת עמי.

כשבאו אל הבעש"ט, נתן הבעש"ט שלום להאורח, ואמר לו:

— הנני לספר לך מעשה שהיה. מעשה בסוחר גדול אחד שהוביל עצים ברפסודות גדולות למדינת פרוסיה. פעם אחת הוביל רפסודה גדולה של עצים וקיבל נמחרם ארבעים אלף ר"כ. ולהסוחר היתה מרכבה מהודרה עם סוסים טובים, ועגלון ערל נוהג בהסוסים. כאשר נסע בחזרה מפרוסיה עם צרור הכסף, והגיע ליער אחד, נרדם הסוחר, ויישן. אז היטה העגלון את הסוסים מן המטילה אל אמצע היער, והעיר את הסוחר, ואמר לו שימסור לו את כל הכסף שיש לו, והתחיל מנופף על ראשו בגרון חד לאיים עליו. חרד הסוחר וילפת והתחיל להתחנן אל העגלון שישאיר לו החצי מן הכסף. והעגלון באחת, שתיכף ומיד ימסור לו את כל הכסף, ואם לאו יהרוג אותו כרגע. כשראה הסוחר כי כלתה אליו הרעה, מטר בידי העגלון את כל ארבעים אלף הרו"כ, ובלבד שישאיר לו את נפשו לשלל. כשקיבל העגלון את הכסף אמר לו: — איך אוכל להניחך בחיים, הלא בוודאי תספר אחרייכן את המעשה? אני מוכרח איפוא להרוג אותך.

הרבה הסוחר להפציר בו שיניחו בחיים, והעגלון באחת, שמדבריו לא ישנה וירצחהו נפש. אז התחנן אליו הסוחר שעל-כל-פנים ימתין לו עד שיתודה קודם מותו. נתרצה העגלון לדבר הזה, וקשר אותו אל עץ אחד, והניחו לומר וידוי. התחיל הסוחר לומר וידוי בהשתכחות הנפש, ונדר נדר:

— רבונו של עולם! אם אנצל הפעם מיד הרוצח, אתן מעשר מכל הכסף הזה לצדקה. ופתאום באה ישועתו: שומר היער, אף כי היה רחוק מן המקום הזה, הגיע אליו קול השתכחות-נפשו של הסוחר, וידאה כנשר עם קנה-הרובה שבידו אל המקום אשר עמד שם הסוחר קשור לעץ, ותיכף פיתח אותו ממוסרותיו. הסוחר סיפר לו את כל הנעשה עמו, והשומר תפס את העגלון, כפתו בחבלים והוליכו העירה להמטרה. לאחר חקירה ודרישה מסרו את כל הכסף להסוחר, ואת העגלון שמו בבית-האסורים. נסע הסוחר לביתו שמח וטוב לב, ופיו מלא שירות וחשבחות להשי"ת, שפרה את נפשו מידי מרצחים.

אולם כאשר בא אל ביתו, ועברו שבועות מספר מהמאורע, שכח לקיים את נדרו אשר נדר בעת צרה, ולא נתן מאומה לצדקה מן המעשר שהבטיח לתת, ועשה עצמו כאילו לא ידע מזה כלל. ולהסוחר היה בן יחיד ובת יחידה, והנה פתאום דבק חולי רע בבתו ומתה, והוא לא שת לבו לזה, ולא נזכר לחלק את כסף המעשר לעניים. אחרי-כן חלה פתאום גם בנו יחידו, ושלח אחר רופאים גדולים, וכולם אמרו נואש לחייו, אך בשמעו שבעיר מייזבוז נמצא בעל-שם שפועל ישועות, נסע אליו לבקשו שיעורר רחמים על בנו יחידו . . .

למותר להגיד כי האורח שהלך עם ר' וואלף אל הבעש"ט היה אותו הסוחר עזמו, שבא לבקש מהבעש"ט על בנו החולה. ויהי כאשר גמר הבעש"ט לספר את המעשה, נודעוהו הסוחר, כי נזכר אשר נדר בעת צרתו ולא קיים, ואמר להבעש"ט:

— הנני מוכן ומוזמן להפריש תיכף את כסף המעשר, ולתתו לכל מי שיצוה ובעש"ט. אמר לו הבעש"ט:

— לך מהר ושקול סך ארבעה-אלפים ר"כ לר' וואלף קייט.

הסוחר קיים תיכף את הדבר, ור' וואלף התחיל להכין את החתונה בשמחה רבה, וקנה מתנות בשביל החתן, וסילק את שני האלפים ר"כ נדוניא, וערך את הנשואין ברוב פאר, וגם את הסוחר עיכב שישתתף עמו בשמחת הנשואין. וטרם נסע הסוחר לביתו, קיבל מנות שבנו נתרפא ממחלתו, והוא בריא אולם.

ד.

הנושא אשה לשם שמים

הצדיק ר' שמשון ווערטהיימער מוויץ נקרא על שם עירו: „ר' שמשון ווינער“, ומעשה שהיה כך היה.

גירוש היהודים ממקום מגוריו, הי' זמן קצר אחר חתונתו. ובשעת הגירוש מחמת הפחד והבהלה שהיה כל אחד נס למצוא מפלט לנפשו, נתפרד מווגתו, וכל אחד לא ידע מתאומתו. נעים ונדים היו ממקום למקום למצוא זיווגם.

ר' שמשון במהלכו הגיע לעיר הבירה וויץ. מחמת גדול עניו, שלא היה בידו כלום לפרנס עצמו, הלך אל הגבאי-צדקה שיסדר לו אצל מי שיוכל להתאכסן אצלו.

בק"ק וויץ היה אז המנהג, שאצל הגבאי היה קלפי ובה היו רשומים על פתקאות שמות הבעלי-בתים, וכל אורח איזה שם בעל-הבית שהוציא מן הקלפי אצלו היה מתאכסן.

ר' שמשון הוציא פתקא עם שם של אשה אלמנה חשובה, גרולה במעשים ועתירה בנכסים, צעידה בשנים ומהירה בנויה, ואצלה התאכסן.

וכראות האלמנה את ר' שמשון, את שיחו ונימוסו, אף שהיה עני הכירה בו שהוא איש רם ונשא.

האלמנה ביקשה אותו שיספר לה קורות חייו, והא סיפר לה שכבר כמה שנים הוא נד ומשוטט מעיר לעיר וממדינה למדינה, למצוא זוגתו אשר נאבדה ממנו בעת הגירוש, ואינו יודע ער היום היכן היא נמצאת?

כשמוע האלמנה דבריו, אמרה לקרוביה, שידברו על לבו: מי יודע אם זוגתו עתה בחיים? ולשוא הם נדודיו בחיפושיו אחריה, ויותר נכון שיסע לג' מדינות לקבל היתר ממאזר רבנים, לישא אשה על אשתו שנאבדה, וכל ההוצאות הכרוכות בזה היא תשלם.

בסופו של דבר הציעו לר' שמשון נכבדות, את האשה האלמנה, בעלת אכסניתו, העשירה והחשובה. ר' שמשון הסכים לזה, כי נלאה כבר מכל מה שעבר עליו עד עתה, ונשאה לאשה. וחפץ ה' הצליח בכל אשר עשה ונעשה גביר גדול, כפל כפלים מאשר היתה אשתו, האלמנה, קודם נשואיה אליו. וחיו שניהם בטוב ובנעימים.

אשת נעוריו גם כן היתה משוטטת ממקום למקום למצוא את בעלה. ברבות הימים באה לעיר ויין. גם היא בעניה הלכה אל הגבאי צדקה שיסדר לה אכסניה עם אכילה ושתייה. סיבב המסבב שהוציאה פתק עם שם ר' שמשון, ושמה היתה אכסניתה.

מרוב השנים, הסבל והנדודים חשך משחור תוארה ור' שמשון לא הכירה, שהיא אשת נעוריו. גם היא לא הכירה אותו, כי בשעה שנפרדו הוא היה בלי זותימת זקן ועכשיו זקנו מגודל ותוארו כפני מלך.

בסעודת שבת, כשמעה קול ר' שמשון בעת הקידוש והזמירות, נדמה לה שזה קול בעלה שנאבד. גם תנועותיו, הילוכו ונימוסו עוררו אצלה התקוה שזהו בעלה, אבל לא הביעה בפה הרהורי לבה.

ר' שמשון שלח לה כסף לצרכיה, אבל היא באחת, שאינה רוצה הכסף אלא שרוצה לדבר אליו באופן אישי.

כשמוע ר' שמשון בקשתה, ציוה שתבוא לפניו.

בקול חנוק מדמעות פנתה אליו, יסלח נא לי אדוני על שאלתי:

האם היה לאדוני אשה קודם נשואיו עם האשה הנוכחית?

בענות צדקו ענה ר' שמשון: הן. היה לי אשה ממקום פלוני.

ותאמר האשה: אני זוגתך הנעצבת עליך זה כמה שנים. ותאמר לו כל הסימנים.

כראות ר' שמשון כי כנים דבריה, הלך לאשתו הגבירה ויספר לה כל מה שאירע. ואמר לה

(כדי שתתרגע לקבל גט פטורין), שעל פי דת תורתנו הק' צריך לגרש את שניהם, ואחר כך

יכול ליקח את אחת מהם — איזה שירצה.

אשתו השניה הסכימה בחפץ לב לקבל גט פטורין, בחושבה כי בודאי יבחר בה כאשתו

לאחר הגירושין, מאחר והיא עשירה, נאה וצעירה, מאשר לבחור בזוגתו הראשונה שהעניות

גיוולה ונהפכו פניה כשולי הקדירה.

אחר הגירושין אמר ר' שמשון לאשתו השניה: דעי לך, שהחלטתי להחזיר את אשת נעורי.

כן אני מבקש ממך: הרי את יודעת איך שעבדתי באמונה בכל עסקיך המסועפים, על כן, הכירי

לי טובה, ותני לי משכורתי הנכון.

הגבירה, הגם שלא נעם לה הדבר, אבל בהיותה אשה צנועה, וביודעה שר' שמשון עושה

זאת מחמת אהבת בוראו וישרת לבבו, החזירה לו כל ההון שהרוויח מעת נשואיהם ועד עתה.

הידיעה הזאת הרעישה את כל העיר, ותהום כל הבירה, עד שהגיעה לבית המלך.

נשואי ישראל כהלכתה

עה

ויאמר המלך, שרוצה לראות האיש שלא הלך אחרי תאוות לבו ומאס בעושר וכבוד מפני ישרת לבו ואהבת האמת. ויבא ר' שמשון לפני המלך.
כראות המלך את חוכמתו ובינתו וישרת לבו נחשב מאוד בעיניו ונעשה מאנשי עצתו.
והשי"ת ברך אותו בעושר וגדולה וכבוד.
מהזוג הזה יצאו גדולים וצדיקים, שהאירו עיני ישראל בגולה.
(הקדמה לס' מנחם משיב נפש)

ה.

שלושה שותפים באדם

חסיד אחד שאל להרה"ק מצאנז: מה לעשות כשיש לי בת שהגיעה לפרקה וצריך להשיאה ואין לי פרוטה לצרכי הנשואין?
השיב הצדיק: לא אתה בלבד המתותן. יש עוד מתותן!
חז"ל אומרים שלושה שותפים באדם, אביו ואמו והקב"ה. ואם הבורא ב"ה הוא מתותן, אין לך מה לראוג.
והמשיך: ידוע שכל מעשי בראשית טורחים ועוסקים בשביל זיווג איש ואשה. וכי אפשר שבשביל מעות לא יתקיים הזיווג?
ממה נפשך, אם הוא הזיווג האמיתי, בוודאי יוגמר. ואם לאו, האם צריכין דוקא להשיאם, שיצטרכו לבוא לידי מריבה ולהפרד, ואחר כך לישא זיווגם האמתי. הלא יותר טוב שימתינו על זיווגם האמיתי שבוודאי יבא.
(דרך החיים מנחגי צאנז)

פרק טז

נוסח שטר כתובה לבתולה

של קהלות אשכנזים (פולין)

(על פי: שו"ת מהר"מ מינץ סי' ק"ט, נחלת שבעה סי' י"ב, ועוד)

ברביעי בשבת ארבעה ימים לחדש אלול שנת חמשת אלפים ושבע מאות וארבעים ושתים לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן עיר הקדש ירושלם איך רבי יוסף בן רבי ישראל למשפחת דוידזון אמר לה להדא בתולתא לאה בת רבי יעקב הלוי למשפחת אמיתי הוי לי לאנתו כדת משה וישראל ואנא אפלא ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי כהלכת גוברין יהודאין דפלחין ומוקריין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא ויהבנא ליכי מהר בתוליכי כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא ומזוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעל לותיכי כאורח כל ארעא ועביאת מרת לאה בתולתא דא והות ליה לאנתו ודן נדוניא דהנעלת ליה בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושא בשימושי דירה ובשימושי דערסא הכל קבל עליו רבי יוסף חתן דנן במאה זקוקים כסף צרוף ועבי רבי יוסף חתן דנן והוסיף לה מן דיליה מאה זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל מאתים זקוקים כסף צרוף וכך אמר רבי יוסף חתן דנן אחריות שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקני נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיי ובתר חיי מן יומא דנן ולעלם ואחריות שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא קבל עליו רבי יוסף חתן דנן כוזומר כל שטרי כתובות ותוספתות דנהגין בבנת ישראל העשוין כתיקון חכמים

דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינא מן רבי יוסף בן רבי
 ישראל למשפחת דרודון חתן דגן למרת לאה בת רבי יעקב הלוי
 למשפחת אמיתי בתולתא דא בכל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא
 דכשר למקניא ביה הכל שריר ובריר וקים
 שמעון בן רבי יצחק למשפחת חברוני עד
 אברהם בן רבי יעקב למשפחת אפרתי עד
 גם אנכי החתן מודה על כל הנזכר לעיל ובאתי גם אני בעצמי
 על החתום יתם הנזכר לעיל
 יוסף בן רבי ישראל למשפחת דרודון

נוסח שטר כתובה לבתולה

של קהלות ספרדים בירושלים

(על פי: שער המפקד, נתיבי עם, ועוד)

ברביעי בשבת בארבעה ימים לחדש אלול משנת חמשת אלפים
 ושבע מאות וארבעים ושנים לבריאת עולם למנין שאנו מניין פה
 עיר הקודש ירושלם תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן אנן סהדי
 איך החתן המפואר הבחור תחמד יוסף בן למעלת רבי ישראל
 למשפחת אזולאי אמר לה להכלה הכלולה בתולתא שפירתא ויעלת
 חן לאה תבורך מנשים בת רבי יעקב הלוי למשפחת אמיתי הוי
 לי לאנתו כדת משה וישראל ואנא במימרא ובסייעתא דשמיא אפלת
 ואוקיר ואזון ואפרנט ואכלכל ואסובר ואכסה יתיכי כהלכת גוברין
 יהודאין דפלאחין ומוקירין חנין ומפרנסין ומכלכלין ומסוברין ומכסין
 ית נשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי מהר בתוליכי כסף זהו מאתן
 דחזי ליכי ועלי מזוניכי וכסותיכי וספוקיכי ומנרע יתיכי כאורח כל
 ארעא וצביאת בתולתא דא וזות ליה לאנתו ודא נדוניא דהנעלת
 ליה מבי אביה ואמה בין נדוניא ומעות בעין וכפל כנהוג וכבוד
 משפחה עלה בקבץ לטר ששים רבוא שקל התנאים שהתנו ביניהם
 שרירין וקימין כתנאי בני גד ובני ראובן ואלו הן מעשה ידיה לך

מזונה וכל צרכה עליו הדירה פה עיר הקדש ירושלם תבנה ותכונן הירושה כפי זהסכמה הנהוגה בירושלם ולא ישא אשה אחרת עליה אלא אם כן שהתה עמו עשר שנים רצופות ולא ילדה זרע של קימא ולא ימכור ולא ימשכן שום חפץ מחפציה כי אם ברשותה ורצונה הטוב והגמור ולא יסיתנה שתמחול לה סכי כתובתה לא כולה ולא מקצתה ולא שום תנאי מתנאי הכתובה ואם תמחול הרי המחילה בטלה ומבוטלת כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש ולא יוציאנו לחוץ לארץ כלל ועיקר וכך אמר החתן הנזכר אחריות וחומר וחזק שטר כתובתא דא קבלית עלי ועל ירתאי בתראי ועל כל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות שמיא מקרקעי ואגבן מטלטלין דקנאית ודאקנה כלהון יהון אחראין וערבאין ומשועבדים שעבוד גמור ושלם כתקנת חכמינו זכרונם לברכה כדי להתפרעא מנהון שטר כתובתא דא בחיי ובתר חיי ואפילו מגלימא דאכתפאי והכל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי בביטול כל מודעות ובפיסול עידי המודעה לדעת הרשב"א זלה"ה וחומר וחזק שטר כתובתא דא כחומר וחזק כל שטרי כתובות הנהוגות בישראל וכתיקון חכמינו ולא יבוטל שטר כתובתא דא ולא יפוסל שטר כתובתא דא וקנינא מיד החתן הי"ו הנזכר קנין גמור ושלם במנא דכשר למקניא ביה מעכשיו כראוי כתקנת חכמינו זכרונם לברכה על כל הנזכר למעלה וגם נשבע החתן שבועה חמורה בתקיעת כף על דעת המקום ברוך הוא ועל דעת הנשבעים באמת לאשר ולקיים את כל הכתוב עליו בשטר כתובתא דא בלתי שום שינוי ותמורה וערמוה ותחבולה כלל ועיקר והכל שריר ובריר ואמת ויציב ונכון וקים

שמעון בן רבי יצחק למשפחת חברוני עד

אברהם בן רבי יעקב למשפחת אפרתי עד

מודה אני על כל הנזכר לעיל

יוסף בן רבי ישראל למשפחת אזולאי החתן

פנינים יקרים

הזן את העולם כולו בחן ובחסד וברחמים. כי בייטב פנים עפ"י דברי תויו"ט רבבהמ"ז תקנו ברוך אלקינו כי הדין נותן לכלכל כריותיו אבל בברכת התורה תקנו ברכו הוי" כי התורה לא ניתנה אלא בחסדו ורחמנותו על ישראל לא עשה כן לכל גוי, עכ"ד. ולכאורה קשה הלא כתיב נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו וכן תקנו בבהמ"ז הזן וכו' בחן ובחסד וכו', אבל הדבר פשוט ומובן כי ודאי שוה"ד לכלכל את כריותיו העושים רצונו אבל כבר אמרו"ל ראית מימך וכו' אלא שהרעותי מעשי וקפחתי את פרנסתי ובכ"ז הקב"ה זן ומפרנס אותם בחסדיו וברחמיו וז"ש נותן לחם "לכל" בשר כל"ח וכן הזן את העולם כולו דווקא אפילו לעוברי רצונו זן בחן ובחסד וברחמים עכ"ל.
(לחם רב אות א' רי"ג)

יִקַּח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו כי ליל דסנה שתי נשים יש לאדם אחת היא האשה אשר ליצור הכורא יתעלי לקחת לפרות ולרבות: והשניות היא נשמתו הקדושה הוא הנפש השכלית אשר נתן הש"י"ת באדם וכל תשוקתה אינה רק לעבודת הכורא לעלות לשורש' למקום מהלכ' העליון * והיא נקראת אשת חיל אשה טוב' מתני' עובד לעבלי שפ"י יכול האדם לבוא למדרגות גדולות לחן קץ ותכלית' והכומר בעבודת הכורא באמת אין לו שום מגיעה בעבודתו ית"ש אפילו מאשתו ממש אדרבה היא ג"כ מסייעתו כמאמרס דרשות כי דרכי כו' ישלים עמו זו אשה: והם נקראים שתי נשיו של אדם. וגם יש לאדם שתי שפחות הם הנפש הבהמיות והיחסי' ושתי אלה הם מגיע' לעבודת הכורא יתעלה אבל כשאדם מקדש ומטהר עצמו ומשכר תאוות הגשמיות והיחסי' אזי הכל מסייעין לו והוא מוציא יקר מולל וגם היחסי' נעש' טוב ועובד כי בשני יצרו ביצ"ט וביחסי' וגם הנפש הבהמיות המביאי' אותו לתאוות הגשמיות היא מסייעתו כי הוא מקדש עצמו כמותר לו באכילתו ושתייתו וככל תנעותיו כמלכ' הוא מעלי' הכל אל הקדוש' העליון' חכו ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו. ואת אחד עשר ילדיו. רמו להס"ח כדוע דהקליפ' הוא י"ח בסוד פשתי עשר יריעות פחים. ואת זה לעומת זה כי ליצור הש"י"ת להקריב י"ח סימרי קטורת כדי לבטל אותם וכל כחל' היה יפקד אבינו ע"ה בלדקתו בתולדות המעשים טובים אשר עשה היה מעלה את הכל לפולמות העליונים חכו ויעבור את מעבר יביק רמ"ז ג' שמות הקדושים כו' אה"ה אדני שמספרם יביק חס ג"כ הפ"י יעברם את הנחל היינו נחל העליון והכו *

נשואי ישראל כהלכתה

הנהגות טובות מאדומו"ר הרב הקדוש מהו' נפתלי צבי מראפשיץ זצ"ל מה שנתן לאחיו הרב הקדוש מהו' שמעלקי זצ"ל-יא בעת שנסע ממנו על חתונתו-ב

- א' אין לנו שיוור רק התורה הזאת:
 ב' להתמיד בלימוד:
 ג' העיקר לחזור כמה פעמים מה שילמוד אפוי' ספר מוסר צריך לחזור כי נעים כי תשמרם בבטנך:
 ד' להתפלל קודם שיעבור זמן ק"ש ותפלה:
 ה' לקיים ונשמרתם מאוד לנפשותיכם:
 ו' שלא ינהג בסיגופים:
 ז' לא ירבה במקואות ובפרט בעת החורף:
 ח' ללמוד בכל יום איזה ספר מוסר:
 ט' להתמיד בספר תנא דבי אלי':
 י' לא יפזר יותר מדאי:
 י"א להיות תמיד בשמחה:
 י"ב להיות לפרקים אצל תלמיד חכם ותו לא:
 עד כאן מהרב ארומו"ד הקדוש מראפשיץ:

א' חתנו של הרה"ק בעמח"ס באר מים חיים עה"ת וסידורו של שבת ועוד

* נדפס בספר דברי קדושים דף כ"ט

בארדיאב תרפ"ה

בהוצאת ר' מנשה יחזקאל הארויץ ז"ל